

LA DANSA COM A EINA
D'AUTOCURA I CANVI SOCIAL
ENTRE LES ADOLESCENTS DE
KATWE.

PROJECTE DE MEDIACIÓ
ARTÍSTICA ENDANSAR-NOS

Autora: Maria Cunill Gumí
Tutora: Eveline Lemos
Juliol 2024

AGRAÏMENTS

Tot i les llargues hores invertides davant de l'ordinador redactant, contactant, parlant i explicant el meu projecte i els meus objectius, al final només puc estar agraïda de la feina feta. Ha valgut la pena tot aquest temps invertit en què finalment, n'ha resultat un treball molt extens, però molt complet, on s'ha intentat reflectir al màxim, i de manera contrastada, la realitat d'un país, d'un barri i d'un col·lectiu. Tot això, ha estat possible gràcies a un munt de gent que han trobat el temps per parlar, compartir i explicar-me les seves vivències i experiències; les seves visions i pensaments; i que s'ha mostrat disponibles i accessibles en tot moment per a resoldre qualsevol pregunta útil per a contestar buits i preguntes d'aquesta investigació.

Per aquest motiu, m'agradaria agraïr la present investigació a totes aquelles persones que l'han fet possible. Així doncs cal mencionar a persones com l'Almudena, la qual des del primer dia es va mostrar interessada en la meua proposta; a la Sònia, la Txell, la Montse i la Lillian, les quals em van contestar totes les meves qüestions des del cor, oferint tots els seus coneixements i visions; a en Richard i a en Collin, qui em van obrir les portes a visitar el seu país i a parlar d'aquest sense dubtar-ho; i finalment, a la Joanna i, especialment, a la Christine, les quals em van parlar de la seva situació i punt de vista de la realitat del seu país i de la seva condició de dones, així com, van mostrar un especial interès en la proposta.

Per altra banda, agraïr el suport de la meua tutora Eveline i a totes les meves companyes qui han estat al meu costat al llarg de tot el procés. I finalment, a tota la meua gent, la qual ha rebut amb alegria aquesta investigació i m'ha donat el seu suport emocional en tot moment encara que la meua presència dels últims mesos hagi estat escassa i centrada en la investigació.

A totes elles, gràcies.

RESUM/ABSTRACT

RESUM

La present investigació pretén analitzar el context d'Uganda i, especialment, la situació de les adolescents del barri de Katwe situat als suburbis de la capital, Kampala, per tal de crear un projecte de Mediació Artística, a través de la dansa, dirigit al col·lectiu de noies adolescent que viuen al barri. De tal manera, a partir del qüestionament de la dansa i l'expressió artística com una eina favorable pel treball de l'autocura i la prevenció entre el col·lectiu, s'ha elaborat una investigació seguint una metodologia qualitativa. Aquesta ha investigat el col·lectiu, el context, les iniciatives socioeducatives i artístiques presents al context i la dansa com una eina de canvi social i autocura femenina. Per tal de fer-ho possible, s'ha requerit la recerca bibliogràfica, l'anàlisi documental i visual, l'anàlisi d'iniciatives al territori i, finalment, les entrevistes a persones que es troben al país. Les conclusions que s'han extret mostren unes grans necessitats entre el col·lectiu de noies adolescent en quant a una educació sexual i a un espai de suport i expressió per tal de prevenir les problemàtiques i dificultats, com són el limitat accés a l'educació, la transmissió de malalties sexuals o els embarassos adolescents, que limiten les seves oportunitats de futur. Així com, també s'ha pogut comprovar la força de la dansa entre el col·lectiu i la seva funcionalitat com a eina de treball per aconseguir un canvi dins la comunitat.

Paraules clau: Dansa, Mediació Artística, Noies Adolescents, Katwe, Uganda, Autocura Femenina.

ABSTRACT

This research aims to analyse the Ugandan context and, in particular, the situation of girl adolescents in the Katwe neighbourhood located in the suburbs of the capital, Kampala, in order to create an Artistic Mediation project, through dance, aimed at the group of teenage girls living in the neighbourhood. In this way, from the questioning of dance and artistic expression as a favourable tool for the work of self-caring and prevention among the collective, a research has been elaborated following a qualitative methodology. This research has investigated the group, the context, the socio-educational and artistic initiatives present in the context and dance as a tool for social change and female self-healing. To make this possible, a bibliographic search, documentary and visual analysis, analysis of territorial initiatives and, finally, interviews with people in the country were required. The conclusions that have been drawn show a great need among the group of adolescent girls for sexual education and a space for support and expression in order to prevent problems and difficulties, such as limited access to education, the transmission of sexual diseases or teenage pregnancies, which limit their opportunities for the future. Likewise, it has also been possible to prove the power of dance among the group and its functionality as a working tool to achieve change in the community.

Key Words: Dance, Artistic Mediation, Teenage girls, Katwe, Uganda, Women's Self-Care

ÍNDEX

AGRAÏMENTS	1
RESUM/ABSTRACT	2
RESUM	2
ABSTRACT	2
ÍNDEX	3
ÍNDEX DE FIGURES	4
1 INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ	5
2 MARC TEÒRIC	8
2.1 LA COLONITZACIÓ A ÀFRICA	8
Efectes de la colonització sobre les dones africanes	10
2.2 SER DONA	11
2.2.1 Què significa Ser Dona?	11
Paradigma de la dona occidental i africana	11
Representació de la dona	14
Rol de la dona	16
Maternitat	18
La dona com a Objecte sexual	21
Identitat de la dona	24
Les adolescents. Dones joves o nenes grans?	26
L'adolescència	26
Noies adolescents occidental VS africanes	27
La construcció de la identitat	28
La sexualitat	30
2.3 MEDIACIÓ ARTÍSTICA	34
2.3.1 L'art per les cures	34
L'autocura i l'apoderament dins del món femení	34
L'art com a eina de transformació social	36
2.3.2 La dansa com a pont d'oportunitats	38
La dansa com a eina de cures	40
3 EIXOS VERTEBRADORS DE LA INVESTIGACIÓ	42
3.1 PREGUNTA D'INVESTIGACIÓ	42
3.2 OBJECTIUS	43
4 METODOLOGIA	44
4.1 DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ	44
4.2 ÀMBIT D'ESTUDI	45
4.3 POBLACIÓ I MOSTRA	45
4.4 TÈCNIQUES I INSTRUMENTS	46
4.5 ANÀLISIS DE RESULTATS	48
4.5.1 Anàlisi documental i d'iniciatives	48

Anàlisi documental	48
Anàlisi d'iniciatives	48
4.5.2 Anàlisi d'entrevistes	49
4.6 LIMITACIONS	52
5 RESULTATS	53
5.1 RESULTATS DE L'ANÀLISI DOCUMENTAL	53
5.2 RESULTATS DE L'ANÀLISI D'INICIATIVES	57
5.3 RESULTATS DE L'ANÀLISI D'ENTREVISTES	59
6 DISCUSSIÓ	64
7 CONCLUSIONS	66
8 PROJECTE ENDANSAR-NOS	69
9 BIBLIOGRAFIA	99
10 ANNEXOS	105
ANNEX 1: Taula d'anàlisi de material documental, literari i audiovisual	105
ANNEX 2: Taula d'anàlisi d'iniciatives socials i artístiques a Uganda	112
ANNEX 3: Guions Entrevistes	115
GUIÓ ENTREVISTA 1 - Professionals i persones que treballen al context	115
GUIÓ ENTREVISTA 2 - Adolescents o noies criades a Uganda	115
ANNEX 4: Taula d'anàlisi entrevistes	117

ÍNDEX DE FIGURES

Figura 1	14
Figura 2	17
Figura 3	21
Figura 4	25
Figura 5	27
Figura 6	41

1 INTRODUCCIÓ I JUSTIFICACIÓ

Les dones sempre han hagut de lluitar per reivindicar el seus drets, i encara que en el nostre context hi ha molta feina per fer, el camí està molt més recorregut del que està en altres països i continents. És el cas d'Àfrica, i sobretot, de l'Àfrica rural i dels suburbis, on les dones encara tenen un paper sumís, de gestió familiar i domèstic molt poc reconegut per part de la comunitat. Una tradició familiar que les impedeix compartir espais de cura, de compartir entre dones i de crear iniciatives que les possibiliti apoderar-se i formar nous camins per sortir de l'estàtica dinàmica familiar o tenir estones de respir. Més enllà dels espais on poden trobar-se ocasionalment en celebracions o dates importants, són pocs els espais de trobada i de cura que es creen entre la comunitat femenina, qui acaba perpetuant el patriarcat i els costums de submissió i de càrrega del pes familiar.

Les oportunitats d'estudi un cop tenen l'edat reproductiva són poques, així com, la formació. Un cop arriben a l'adolescència i són casades, la tradició marca que les dones van viure a casa del marit amb la família d'aquest. D'aquesta manera, les dones han de complir el paper de reproductores i, progressivament, es van quedant sense el suport de la família directa, d'amistats i s'allunyen del seu context conegut i segur. Per altra banda, néixer dona implica un munt de riscos des d'edats molt primerenques, ja que a ulls de la societat s'esdevé un objecte sexual, reproductor i domèstic. Una visió que afecta en el desenvolupament de la dona la qual es troba amb una limitació d'oportunitats i aspiracions.

El motiu que m'empeny a dur a terme aquesta investigació neix arrel d'un viatge a una zona rural de Senegal. Aquest em va fer veure la situació de la dona dins la famílies. Vaig observar una dona jove, que des que es llevava fins que anava a dormir no parava de treballar per la família. Des de tallar la llenya de bon matí per fer el foc i coure el dinar, fer l'esmorzar, cuidar dels fills, fer el sopar, rentar la roba, rentar els plats, etc. Una gran quantitat de feina gens valorada per part de la família i tota la comunitat la qual només apareixia quan els àpats estaven a punt. L'espai de cura, respir i gaudir per aquestes dones era inexistent i l'exigència entre les diferent generacions de dones era extramadament alta. La perpetuació d'un ritme de vida

dedicat exclusivament a la família i a la cura dels altres era, en gran part, reproduït per les mateixes dones que havien passat pel mateix.

Quan vaig començar a buscar i a fer recerca de projectes, els quals se centressin en la cura entre dones, la casualitat em va portar a Uganda i a la Fundació Nzuri Daima on de seguida em van obrir les portes a dur a terme un projecte amb l'organització. Val a dir, que són nombrosos els projectes que tenen en compte la infància i les dones de l'Àfrica. No obstant, són pocs els espais dedicats a la cura que vagin més enllà de les formacions per a garantir una certa independència econòmica de la dona. Encara que cada vegada són més els projectes que lluiten perquè la dona tingui un paper actiu en la presa de decisions sobre la comunitat, pel seu desenvolupament o per a l'autogestió, la realitat és que actualment, malgrat elles saben més que ningú com gestionar i sostenir una comunitat – en són expertes en el sistema familiar – no ocupen aquest espai de gestió o presa de decisió en la comunitat general i es troben en posició d'inferioritat i infravaloració social. Una realitat que afecta fortament a l'autoestima i autopercepció de la mateixa dona.

L'estudi del context, i arrel de parlar amb la fundació Nzuri Daima, va esdevenir clau per decidir en quin lloc i col·lectiu específic investigar i intervenir. Així doncs, es va valorar que era necessari fer un treball de prevenció amb les adolescents, les quals esdevindrien les noves dones del futur. El munt de dificultats en què el col·lectiu proposat afronta, els canvis que els espera i la possibilitat de poder treballar amb noies que encara tenen un futur per endavant, van ser alguns dels motius pels que van fer prendre la decisió d'intervenir des de la prevenció i la cura entre adolescents, per tal de crear una llavor entre les dones del futur. Donant l'oportunitat de conèixer el propi cos, guanyar poder i confiança en elles mateixes i oferir noves possibilitats de futur.

Per altra banda, s'ha considerat important intervenir en el context específic. Actualment, es fan molts projectes en el context català i espanyol, però potser faria falta la intervenció en el lloc d'origen per tal de garantir que tota persona pugui viure plenament al seu territori sense necessitat de migrar. És cert que Europa pot oferir moltes més oportunitats, però també és cert que ningú vol marxar del seu país. Així doncs, la idea és poder aportar un granet de sorra en la construcció d'un territori

segur i sostenible per a les persones que hi viuen sense que tinguin la necessitat de fugir en busca d'alguna cosa millor.

Per tots aquests motius, s'ha optat per fer una investigació centrada en les arts i, especialment, en la dansa com a eina de cura i autoconeixement entre les adolescents d'un context molt específic: el suburbi de Katwe situat a la capital d'Uganda, Kampala. Partint de l'objectiu inicial, el qual és la creació d'un projecte pel col·lectiu exposat oferint un espai on treballar l'autocura i l'autoconeixement amb el suport de la dansa, es busca oferir una educació sexual per tal de prevenir la gran suma de riscos en els què les noies adolescents es troben exposades. Per tal de fer-ho possible, s'ha dut a terme una investigació per conèixer el context, el col·lectiu i el concepte que té la comunitat al respecte, així com les potencialitats de la dansa i la seva aportació en l'autocura i en conseqüència, al canvi social. Arrel d'aquesta recerca i com a resultat de la investigació, s'ha pogut elaborar un projecte aterrat al context anomenat Endansar-nos, el qual pretén treballar des de les necessitats de les adolescents. Aquest es pot llegir dins la mateixa investigació a continuació de les conclusions.

Així doncs, la present investigació busca relacionar el potencial de la dansa i la Mediació Artística amb un col·lectiu i un context, el qual tot i presentar molts reptes, estic convençuda que té moltes coses a dir, a expressar i a mostrar a la comunitat local i internacional. Amb la intenció d'oferir un espai i algunes eines perquè això es pugui donar, es creu fermament en la força de la dansa, les arts i les noies adolescents, les quals esdevindran les protagonistes en aquesta construcció de les dones del futur.

2 MARC TEÒRIC

El present marc teòric està dividit en tres grans blocs els quals responen amb la intencionalitat de la investigació. Tenint en compte l'objectiu de crear un projecte dirigit al col·lectiu de noies adolescents del barri de Katwe a través de la Mediació artística i la dansa, com a eina de prevenció i autocura, s'ha optat per dividir el present marc en el coneixement del context i els seus antecedents; en la conceptualització de la dona i la noia adolescent; i en última instància, en la mediació artística i les seves aportacions. Així doncs, aquest s'estructura seguint els següents tres conceptes: 1) LA COLONITZACIÓ A ÀFRICA, 2) SER DONA I 3) MEDIACIÓ ARTÍSTICA.

2.1 LA COLONITZACIÓ A ÀFRICA

Per tal d'entendre la situació actual del continent africà i concretament, la de les noies adolescents, cal fer una mirada conjunta amb el passat i present, tenint en compte també el seguit de tradicions i realitats del país. Un petit recorregut en el temps que ens permet identificar diferents factors els qual han configurat, i encara ara configuren, un seguit de desigualtats per ètnia, gènere i classe social al continent.

Són moltes les persones que encara a dia d'avui creuen que la colonització va esdevenir un gran avanç per les societats Africanes. És cert que la colonització va aportar educació al continent, així com també, diferents aspectes i idees de la modernitat pròpies de la societat occidental. Ara bé, tal com Ocheni i Nwankwo (2012) relaten a la seva investigació, la colonització va tenir forts efectes negatius sobre l'educació, l'economia, les classes socials, els mercats i el sistema de comerç, les rutes i els transports, l'organització de la població i les malalties del continent africà. Així doncs, sense tenir en compte les necessitats reals del continent, es van imposar tot un seguit de canvis en la forma d'organització i "desenvolupament", pensats pel benefici del colonitzador i destruint la funcionalitat i la tradició del territori.

En el camp de l'educació, es va imposar un model educatiu basat en la literatura i l'escriptura occidental deixant de banda la tecnologia, la qual estava força avançada al continent. Fet que va provocar que la gent africana abandonés la transmissió de les seves habilitats tecnològiques per resoldre problemàtiques quotidianes (Ocheni i Nwanko, 2012).

En referència a l'economia, el colonialisme va introduir la divisió del treball, aspecte centrat en el gènere i que va dissoldre la cultura de la divisió familiar del treball, les responsabilitats comunitàries i la pròpia forma d'organització i de suport del desenvolupament local i el treball funcional al territori (P. Maha, 2021). Així com també, es va centrar en l'extracció de matèries primes per a l'exportació on només en treien profit els països colonitzadors, qui el compraven per molt poc i el venien a preus elevats.

Pel que fa al comerç i els mercats, aquests també es van veure transformats segons els interessos dels colonitzadors, així com també les rutes i els transports els quals eren pensats per a l'extracció i exportació de les matèries primes. Així doncs, es va deixar de banda les necessitats de la població, aspecte que va portar a l'empobriment d'aquesta, i a la dependència als països colonitzadors pel desenvolupament econòmic dels diferents països colonitzats.

Per altra banda, les classes socials també van ser herència de la colonització qui van imposar una organització social de classes inexistent anteriorment, sistema que per si sol ja crea desigualtats.

Finalment, el canvi d'organització urbana cap a la centralització dels recursos a les ciutats, va provocar emigracions de les zones rurals a les zones urbanes i la massificació en aquestes. Aspecte que va contribuir a la contaminació, la falta d'higiene, la pobresa i la propagació de malalties.

A mode de conclusió, Ocheni i Nwankwo (2012) relaten: *“el colonialisme va moldejar l'estructura econòmica i política de les colònies africanes per adaptar-la a les necessitats de la metròpolis. Va garantir que les estructures econòmiques i polítiques africanes, tant en la seva forma com contingut, servissin als interessos dels seus*

governos d'origen (les potències europees). Per tant, el colonialisme, a tots els efectes, va ser un perjudici per Àfrica ”¹ (S. Ocheni i B.C. Nwankwo, 2012, p. 53)

Efectes de la colonització sobre les dones africanes

Partint dels efectes i els canvis que ha generat la colonització a la societat africana, és evident que aquesta també ha repercutit negativament al paper i a la situació de les dones. Aquesta, es caracteritzava per dur a terme totes les activitats del camp i de la producció d'aliments, així com totes aquelles activitats domèstiques i de criança (Algora Weber, M.D et al., 2003). Tot i la gran quantitat de tasques que li pertocaven, i que representaven una majoria envers les tasques dels homes, cal dir que la dona formava part de l'activitat econòmica. No obstant això, amb l'arribada de les colònies europees, i la divisió del treball, tota aquesta producció econòmica es va assignar a la població masculina, oferint a la dona només formació de caràcter domèstic i de criança.

Per altra banda, i dins del context d'Uganda, tal com comenta Sushma Yadav (2023) amb l'arribada dels britànics al país, les dones també van perdre força en l'àmbit polític i de lideratge. Encara que en l'era pre-colonial els llocs de més poder ja fossin ocupats majoritàriament per homes, les dones de la reialesa comptaven amb cert poder dins l'àmbit polític i de lideratge. Així doncs, les familiars del rei: germanes i mares, així com, aquelles reines viudes amb fills petits amb insuficient edat per governar, ocupaven un rol de poder en què el rei no podia interferir. Una estructura que va desaparèixer en el moment de la colonització del país.

Davant d'això, gran part dels estudis coincideixen que l'acció colonial “*erosionó la situación de la mujer africana al alterar el sistema productivo, puesto que esto cambió las relaciones sociales que existían en África*” (Algora Weber, M.D et al., pàg.186, 2003)

Pelle Maha (2021) per la seva banda comenta que encara que després de la independència de molts països africans, aquests van apostar per la re-africanització intentant adoptar l'antiga organització, tal acció ha generat grans desavantatges a les

¹ Cita traduïda de l'anglès

dones. L'herència dels valors europeus van calar en les societats africanes. Aspecte que ha generat una exclusió de les dones en l'àmbit educatiu, de l'ocupació i l'ascensió social, ja que aquests encara es creuen de dret masculí. Una altra de les greus conseqüències de la política colonial ha estat la creença que les dones tenen menys capacitat mental que els homes. Aquest fet ha generat desigualtats en gairebé tots els àmbits. De tal manera, s'ha perdut un gran nombre de lideratges femenins en diferents esferes: espiritual, econòmic, polític, social i cultural (Maha, P., 2021).

2.2 SER DONA

2.2.1 Què significa Ser Dona?

En el següent apartat es farà una aproximació del concepte de *ser dona* des del paradigma occidental i africà. Per tal de fer-ho, es fa un breu recorregut per les següents temàtiques: representació de la dona, el rol de la dona, la maternitat, la dona com a objecte sexual i la identitat d'aquesta.

Encara que les diferències entre dones occidentals i dones africanes semblen abismals, aquestes no esdevenen tant diferents. Partint del fet que la colonització va deixar forts llegats en la població africana, els estereotips, els rols de gènere i la idea de dona no podia ser-ne una excepció. Tot i això, cal destacar-ne una gran diferència: el sentiment de superioritat de la població Europea sobre tota aquella racialitzada. (Arduino, E., 2016)

Paradigma de la dona occidental i africana

Per tal de definir què significa ser dona, cal tenir en compte totes les condicions culturals que defineixen els rols de gènere, així com les condicions biològiques i fisiològiques pròpies de la constitució sexual. Des de la visió occidental, ser dona s'ha relacionat al llarg de la història des de la concepció de l'amor i l'emoció, la bellesa, la sensibilitat, la protecció i la maternitat. Conseqüentment, dins del context occidental patriarcal, s'ha creat una identitat femenina sotmesa a un munt de responsabilitats que l'han portat al sentiment constant de culpa i a la perpetuació de relacions de poder desiguals entre homes i dones (Mella i Salazar, 2009).

Tal com Daros (2014) exposa, dins la nostra cultura la dona ha passat per tres grans paradigmes definits per Lipovetsky:

El primer paradigma, es veu a la dona com una potencia misteriosa i malèfica la qual desafia l'ordre social. Per aquesta raó, en aquesta etapa la dona es troba en l'ombra i en l'oblit on no té cap paper rellevant en la construcció social i cultural.

En referència al segon paradigma, es veu a la dona com una figura de bellesa i amor. D'aquesta manera, s'idealitza la imatge de la dona i se la defineix com la llum que engrandeix a l'home. No obstant això, la situació real de la dona no canvia i continua tancada a les llars, obedient al marit, sense independència econòmica i sense cap paper actiu.

El tercer paradigma, la dona es veu com a subjecte de drets, la qual decideix qui vol ser. S'obre pas a la llibertat sexual, a la fi del control masculí i a l'accés als espais públics. Tot i això, aquest alliberament no suposa la fi de les desigualtats entre sexes, sobretot dins l'àmbit organitzatiu i familiar.

Pel que fa a la dona africana, aquesta ha experimentat un gran canvi de paradigma respecte la precolonització i la post colonització. Encara que no sapiguem amb exactitud com era vista la dona abans de la colonització, per la gran varietat de cultures, tradicions i ètnies dins del mateix continent africà, estudis com el de Parpart, J. (1986), exposen altres formes de jerarquització dins les societats africanes amb una mirada diferencial de gènere del que es planteja a occident. Cal destacar que la dominació masculina tampoc era absent a l'era pre-colonial, però, aquesta podia ser variant en funció del grup cultural, generant diferents formes de relació i de poder per part de les dones (Parpart, J., 1986). Així doncs, mentre que algunes societats limitaven el poder polític i econòmic de les dones, altres els otorgaven un gran poder en totes les esferes.

Amb la colonització, la majoria de les dones van experimentar pèrdues tant de poder com d'autoritat. D'aquesta manera, a través de la propagació dels estereotips de gènere occidentals, les dones van passar a ocupar únicament l'àmbit de la llar, deixant tot el poder econòmic i polític en mans dels homes. Tot i que els homes també van patir fortes conseqüències amb la colonització aquests van poder anar

guanyant poder, mentre que les dones el van perdre del tot, esdevenint mestresses de casa sense coneixement, opinió ni independència.

A mode de resum, es presenta una línia cronològica per veure el paradigma de la dona abans de la colonització, durant i després tant al context occidental com africà.

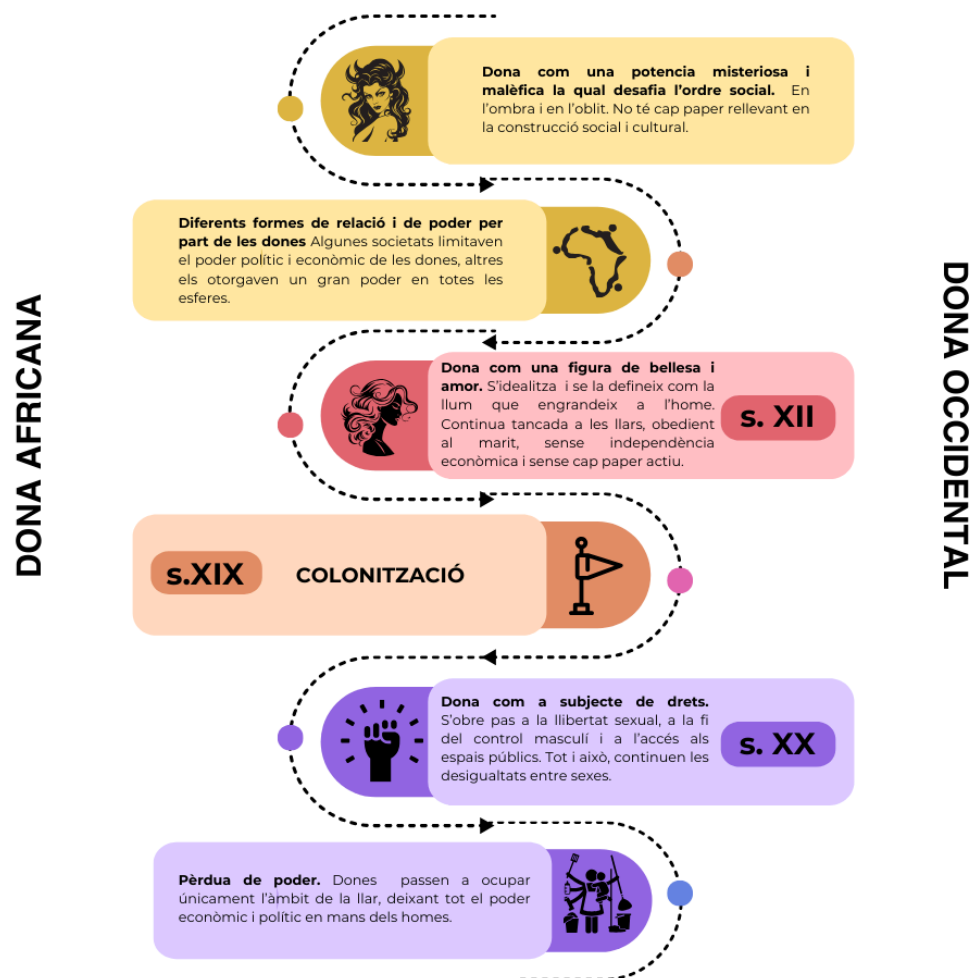

Figura 1: Paradigma de la dona africana i occidental al llarg del temps. Elaboració pròpia

Representació de la dona

Si ens posem a analitzar les representacions socials de la dona occidental al llarg del temps a través de simbologies pictòriques podem veure molts aspectes atribuïts a la dona, encara presents al dia d'avui. Segons J.L. Álvaro i B. Fernández (2006), les

representacions socials de la dona tenen un caràcter polimorf, ja que la seva representació es relaciona *“como símbolo de la reproducción y la fecundidad, como marca de vicios y defectos y, finalmente, su representación como desviación y marginalidad.”* (Álvaro Estramiana, J.L. i Fernández Ruiz, B., 2006, pàg 68)

Així doncs, sobre aquest cos s'ha representat tot allò que es troba fora de la norma i al mateix temps, ha representat la imatge de la normativa i la moral. Ella és qui a través de la seva vagina dona llum a totes les criatures monstruoses, essent l'origen de les desgracies i perversions i, al mateix temps, es tracta d'un objecte de fascinació i d'atracció pels homes. D'aquesta manera, s'ha creat una mirada ambivalent i una ideologia de la dona com a ésser inferior el qual porta el mal i al mateix temps, marca una norma i moral a través d'un cos i un rostre estereotipat que a dia d'avui encara perdura. Tal com comenta J.L. Álvaro i B. Fernández (2006) *“Nada como el cuerpo de la mujer ha servido con tanto afán para representar el orden moral y su trasgresión.”* (pàg. 74)

Cobo Bedia (2015) per la seva banda, també relaciona aquest imaginari social de la dona amb la divisió del treball:

«Las mujeres, por tanto, fueron heterodesignadas como seres sexuales en el sentido de seres dotados para la procreación. Sin embargo, la asignación social de la reproducción como tarea femenina se ha expresado en un contexto simbólico binario en el que las mujeres fueron definidas como naturaleza y los varones como cultura; las mujeres como inmanencia y los varones como trascendencia; las mujeres como sexualidad y sentimiento y los varones como razón. Esta estructura simbólica binaria tiene su correlato en una estructura social marcada por la división sexual del trabajo, en la que la naturaleza, la biología, la sexualidad y los sentimientos están en el ámbito privado-doméstico y la razón y la cultura se inscriben en el público-político. En otros términos, los significados simbólicos de lo femenino y lo masculino tienen su correlato en la división sexual del trabajo.» (Cobo Bedia, 2015, p. 3)

La dona ha après al llarg del temps a representar dos papers de forma simultània: el paper de dona reproductora/cuidadora i de dona seductora. Marcant així una dona que segueix la moral i la norma, i al mateix temps, la transgredeix. Conseqüentment, la visió de la dona com a ésser cuidador, sentimental i sexual ha portat a una visió general de la dona com a objecte. Una visió que dona lloc a la sobresexualització de la dona en què la mateixa estructura social s'ha ocupat de crear discursos i representacions per tal de fabricar normatives femenines al voltant de la sexualitat

com a eix d'identitat. (Cabo Bedia, 2015). D'aquesta manera, l'atractiu sexual s'ha convertit en una part fonamental del nou model normatiu que exigeix tant a les nenes adolescents com a les dones adultes.

En referència a la representació de la dona africana, cal dir que des del feminisme d'occident s'ha utilitzat la seva representació com a forma de reivindicació i crítica dels estereotips occidentals. Diferents activistes com Hannah Höch o Carolee Schneemann, es van apuntar al moviment anomenat "primitivisme" en què a través d'imatges de dones i elements africans volien reivindicar el significat de l'origen, la fertilitat i el cos femení (Parra-Valencia, L., 2023).

Pel que fa a la representació de la dona dins les diferents cultures africanes, cal destacar la gran varietat de representacions i significacions que rep aquesta en funció dels diferents grups ètnics. No obstant això, cal destacar-ne aquells significats més repetits entre les diferents cultures.

Cal destacar la relació de la dona amb el món espiritual. Aquesta en moltes societats és representada com la medidora del món amb els déus, la qual cosa la vincula a la creació de la vida i a les divinitats (Parra-Valencia, L., 2023)..

Per altra banda, en cultures com la yoruba i bubi, la força femenina s'associa a la creació i a la protecció de la humanitat. Tenint en compte la relació de la dona amb la fecunditat, aquesta és comunament representada com la protectora i cuidadora tant de les persones, com de la terra. Les dones van esdevenir les primeres en fer la selecció de les herbes nutritives, i per tant, van esdevenir les creadores de l'agricultura. Per aquest motiu no és d'estranyar que en el context africà les nenes i les dones compleixin amb el doble paper de mares i agricultores, per la qual cosa són preparades des de ben petites. Molts pobles reconeixen a les dones com a guardians i protectores de la fertilitat en tots els seus sentits.

Altrement, diferents cultures relacionen a la dona amb la naturalesa i l'aigua. Aquest element esdevé de gran importància en aquestes, ja que representa la força vital de l'univers, és a dir l'inici de l'existència (Parra-Valencia, L., 2023).

Es poden veure les diferents diferències i similituds de la representació de la dona occidental i africana reflectides a la següent taula:

Occidental	VS	Africana
Reproducció i fecunditat		Creació de la vida
Vicis i defectes		Divinitat
Desviació i marginalitat		Guardianes i protectores
Normativa i moral		Naturalesa i aigua
Objecte de fascinació i atracció		Reivindicació i crítica (per part de dona occidental)

Figura 2: Representació de la dona segons Occident i Àfrica. Elaboració pròpia.

Rol de la dona

Durant molt temps, s'ha definit a la dona occidental en referència a les expressions de rol: dona mare, dona filla i dona esposa (Londoño et. al. 2016). En tots ells podem veure el fort arrelament amb la família. Entenent així que la dona no pot viure sola i que necessita d'un marit i un ambient familiar, es defineix a la dona com a ésser incomplet el qual configura la seva identitat a partir d'altres (Mella i Salazar, 2009).

Seguint el discurs de la dona dins del rol de filla, esposa i mare, es crea la imatge de la dona ideal, la qual s'ocupa de tot: la casa, el marit, els pares, els fills i les filles - sobretot dels primers, ja que les filles aviat han d'aprendre també el seu rol de dona -.

Una dona que al mateix temps que compleix amb totes les seves obligacions ha de mostrar-se alegre i perfecte. Tot un constructe social on l'omnipresència masculina hi és molt present. L'objectiu de vida d'una dona ha de girar en torn a la família i aquesta contínuament es troba amb el qüestionament constant de les seves capacitats. Tal com Mella i Salazar (2009) plantegen es tracta d'una combinació entre un "no has de" i "has de demostrar que ets capaç".

Així doncs, tot i la igualtat de drets entre gèneres, la igualtat de rols entre aquests encara no s'ha aconseguit. La dona té responsabilitats en l'àmbit públic, però sense abandonar les de l'àmbit privat. Tot i la llibertat que es creu que es té en la presa de decisions en referència a una mateixa, aquesta llibertat ve marcada i condicionada dins d'uns rols que encara ara perduren diferenciats. No es fa estrany que actualment, la dona encara prioritzi l'ambient familiar, i mostri més efecte i sentiments. Aspecte el qual Daros (2014) explica que neix de l'arrelament cultural en què els homes se'ls ha educat des de la raó i les dones des de l'emoció. Així com, l'autora comenta que tampoc és d'estranyar que la dona esdevingui el pilar familiar en quant a l'organització dels fills/es i de les tasques de la llar tot i la repartició d'aquestes amb la parella. Aspectes que provoquen una càrrega mental extra al gènere femení i que provoca la continuïtat masculina en el poder econòmic i polític. (Daros, 2014). Per aquest motiu, la mateixa autora expressa una coexistència entre els rols antics i els moderns. Uns rols en què la dona postmoderna encara es troba atrapada i en què se li suma la forta pressió de la imatge corporal.

En referència al rol de la dona africana, aquesta tal com s'ha comentat anteriorment, dur a terme un rol domèstic fent-se càrrec de la criança, les tasques de la llar i de l'agricultura de subsistència per poder alimentar a la família. (Yadav, S., 2023). Uns rols reproduïts dins l'àmbit privat i que segueixen amb les representacions de la dona comentades a l'anterior apartat.

A diferència de la dona occidental, la dona africana encara es troba inferior respecte als homes ja que aquests compten amb un seguit de drets, privilegis i reconeixements majors als del sexe contrari. (Kisekka, M., Álvarez, M., 1986). Per altra banda, tot i poder estar actives dins l'àmbit públic del petit comerç, la dona compta amb llocs de treball estereotipats amb uns sous més baixos respecte als llocs considerats i ocupats

per homes. Així com també, hi ha una clara desigualtat de sous entre gèneres encara que ambdós estiguin en la mateixa posició laboral (Yadav, S. 2023). Una conseqüència de la configuració social en què veu a la dona dins d'un rol purament domèstic.

Maternitat

Seguint amb la dona dins d'un rol, resulta interessant veure com el concepte de dona el qual abarca tantes experiències i subjectivitats, normalment gira al voltant del rol de la maternitat. El fet de ser mare s'ha convertit en un estat social de realització i al mateix temps, com a constructe identitari de la dona, la qual s'atribueix diferents significats al voltant de la maternitat. Mella i Salazar, (2009) també defineixen *“la maternidad se reveló como un elemento común de fuerte arraigo a la hora de definir el “ser mujer” y como “parte esencial de la identidad femenina”* (p. 335)

Quan la dona es converteix en mare, s'espera que aquesta prioritzi les necessitat dels fills i les filles, deixant de banda una part de la seva vida anterior a la maternitat. D'aquesta manera, la dona ja no és simplement *dona* sinó que esdevé *mare* amb tot el que això comporta: protegir, cuidar, organitzar, etc.

Davant d'això, existeixen dos enfocaments relacionats amb la identitat femenina en la maternitat. Primerament, el que considera aquesta relació i tendència de la dona a cuidar i a protegir com a natural i biològic separat de la cultura i la història; i el segon, el qual ho atribueix a un constructe cultural i social, el qual sorgeix d'unes necessitats d'una època específica de la història. (Palomar, 2005 citat per Londoño et. al., 2016)

La socialització i la creença cultural, s'ha ocupat de sobrecarregar tant el rol maternal que ha generat que s'ampliï el temps de cura i la intensitat de la preocupació materna en tots els moments de la criança. *Según estas creencias las madres habrían de priorizar incuestionablemente las necesidades y demandas del hijo antes que las propias, y en caso de no hacerlo podrían ser juzgadas como “no suficientemente buenas”.*» (Londoño et al., 2016, p. 308)

D'aquesta manera, Londoño et. al. (2016) comenta que aquestes creences arrelades al rol maternal provoquen la comparació entre dones per tal de qualificar la seva experiència; així com també, el sentiment de responsabilitat per garantir el correcte

desenvolupament del seu fill o filla segons el constructe social. Segons això, la dona compta amb una forta pressió social, cultural, familiar i individual per tal de respondre a la perfecció que el rol matern demana. Un rol que exigeix la cura permanent i la responsabilitat eterna davant d'una altra persona: el fill o la filla.

Tot i que al llarg de la història semblava que el fet de ser mare era la màxim aspiració d'una dona, actualment les dones han inclòs altres metes de vida a banda de la maternitat que també els proporcionen felicitat. Els canvis culturals han convidat a reflexionar sobre la definició i identitat de la dona més enllà de ser mare. No obstant això, les pressions socials entorn a ser “una bona mare” encara continuen i les crítiques, consells i judicis sobre la maternitat sobre les dones siguin o no siguin mares, encara es troben molt presents.

“Fuiste madre, madre y otra vez madre, y cuando tenías el vientre redondo y pleno, te fetichizaron y entonces te llamaron mi santa madre para imposibilitar tu erotización, para matar tu deseo, para silenciar tus ansias de más caricias... Te llenaban de hijos e hijas para vaciarte de deseo. Te hicieron creer durante siglos que tu anatomía era tu único destino, y así no sólo lograron transformar tu maternidad en fatalidad sino que mutilaron la cultura de tus voces, de tu escritura, de tus ideas que sólo excepcionalmente pudieron alzar vuelo. (Thomas, 2001, p. 20)” (Londoño et al., 2016, p. 311)

Pel que fa a la dona africana, aquesta pren importància per la seva capacitat de poder continuar els llinatges familiars i poder procrear noves vides. Dins les comunitats d'Uganda, així com també, arreu de l'Àfrica, la comunitat passa per sobre de la individualitat. Així doncs, la reproducció abundant esdevé un aspecte molt positiu. La maternitat permet a la dona ocupar un estatus dins la llar i la comunitat, on es veu l'embaràs com la preparació a la *batalla del part*, en què la dona ha de guanyar sense mostrar por ni feblesa. Per això, aquelles dones que acudeixen a hospitals - en les zones més rurals - o que moren al part, les quals són moltes, es consideren febles i que han fallat en el seu objectiu com a dones (Bantebya, G., 2003).

Per altra banda, cal fer referència a la realitat del país sobre el gran nombre de casos d'adolescents que esdevenen mares. Aquestes, les quals han de madurar de forma sobtada i immediata, la maternitat els suposa diferents conseqüències - positives i/o negatives - que dependran del seu suport emocional, financer i de cures del bebè. Tal com planteja Kaye, D. (2008) de bones a primeres la maternitat adolescent no és una

qüestió ben acceptada entre la comunitat, tot i ser molt comuna. La pèrdua de suport familiar, l'abandó de la parella i el rebuig és força freqüent. No obstant això, al mateix temps, la maternitat pot esdevenir un factor d'identitat i d'estatus prestigiós per algunes adolescents, encara que aquesta suposi una disminució en la qualitat de vida de les mateixes.

El fet d'esdevenir mares no només els condiciona en els seus plans de vida i de futur, sinó també en el seu present, les quals significa dins la cultura africana, una necessitat d'un suport financer - per part de la família de l'adolescent o de la família del pare de la criatura - aspecte que genera automàticament la fi de la seva llibertat i l'inici d'una vida dependent. Aquesta nova realitat, és viscuda per algunes com un fet limitador i altres, com una oportunitat de madurar, focalitzar-se i donar sentit a la vida des del nou rol assignat com a mare (Kaye, D. 2008).

A continuació es mostra la següent figura on es representa el rol de la dona dins la maternitat africana i occidental

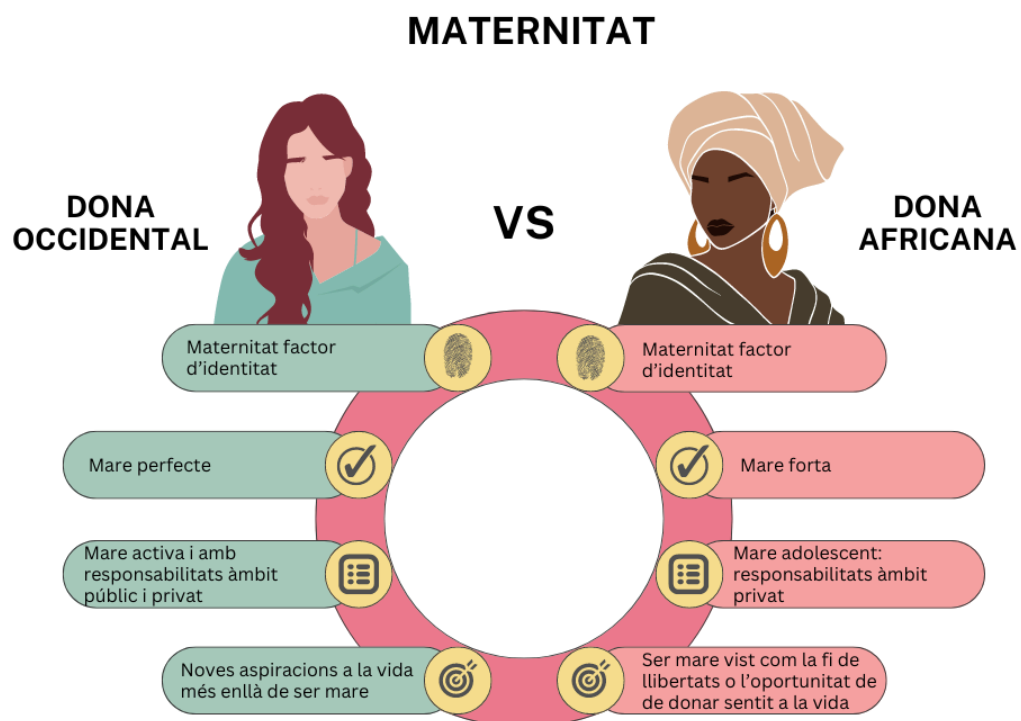

Figura 3: El rol de ser mare a Àfrica i a Occident. Elaboració pròpia.

La dona com a Objecte sexual

Els estàndars de bellesa són un altre factor que condiciona a la dona en la seva identitat i autoconcepte (aquest aspecte es parlarà amb més detall al pròxim subapartat). La bellesa i els cànons de bellesa esdevenen mecanismes d'opressió que provoquen el rebuig del propi cos entre les dones. Autores com Shulamith Firestone i Kate Millet (1975) consideren que la desigualtat de la dona té els orígens amb la constitució de la família patriarcal i el control sobre el sexualutat i la reproducció femenina. Així doncs, el cos de la dona es converteix en un objecte de control patriarcal i font d'opressió de les dones. Gloria Steinem (1995), feminista nord-americana, planteja *“que en una sociedad patriarcal el hombre es valorado por sus acciones, mientras que la mujer lo es por su cuerpo físico objetivizado”* (Mella i Salazar, 2009, p. 336).

Tot i els avanços en la reconceptualització del rol de la dona dins la nostra societat, els cànons de bellesa i la pressió per l'estètica no ha cessat, sinó més aviat, el contrari. Es pot dir que un cop es creu que la dominació masculina sobre les dones ha desaparegut, aquest només ha canviat de forma, donant lloc a la continuïtat del poder masculí sobre el cos de la dona. (Mella i Salazar, 2009, p. 333)

Estebán (2004) parla d'allò corporal com un constructe social i polític. Així doncs, s'ha creat un ideari en què el cos de les dones s'ha de crear en funció de la mirada masculina. Un constructe social que fins i tot infereix en les formes de relació amb homes i dones: *“los hombres miran, y las mujeres se miran mientras son miradas, una situación que determina tanto la relación entre los hombres y mujeres como la de las mujeres con ellas mismas, que existen como cuerpos objeto de la mirada”* (Vidal Claramonte, 2002, pàg. 103, citat per Cobo Bedia, 2015, pàg. 8).»

Muñoz (2014) fa referència al segle XIX com l'inici de la idea de la feminitat lligada a la bellesa, la fragilitat i la delicadesa del cos de la dona. Des de llavors, aquests ideals de bellesa encara ressonen a les ments de les dones qui tenen per objectiu estar primes, guapes, flexibles i àgils per la feina i el plaer com a metes individuals. La preocupació pel cos i la seva apropiació han esdevingut un projecte per tal de definir la subjectivitat i la identitat de les dones. Partint de la idea que la dona atractiva és

propietària de la seva vida, essent lliure de decidir sobre el seu cos, tals ideals de bellesa condiciona la pròpia concepció i llibertat.

Cobo Bedia (2015) , parla de la sexualització com a *“un dispositivo que los sistemas de dominio aplican a los miembros de los colectivos oprimidos con el objetivo de apartarles del ámbito de la racionalidad y de la política.”* (pàg. 9). Es pot parlar doncs, del cos de la dona com a un suport de desigualtats i com a lloc central d'opressió i subordinació. Havent “traspassat” les antigues formes d'opressió des de la força, el treball o la presència als espais públics, un dels objectius del domini patriarcal de l'actualitat és dominar i disciplinar el cos de les dones, tant per la reproducció com per la disponibilitat sexual dels homes. Per tal de fer-ho s'ha posat en funcionament tot un conjunt de dispositius com els cànons de bellesa, la moda, la indústria de la cirurgia plàstica, les noves tecnologies reproductives, la pornografia o la prostitució que en perpetuen el control i l'opressió. Una sexualització que no només afecta a les dones adultes sinó també a les nenes i adolescents i, sobretot, a aquelles que tenen poques possibilitats d'escollir.

Davant d'aquesta realitat cal preguntar-se: *“Partiendo de estas afirmaciones podemos plantear algunas preguntas que interpelan a las diversas posturas feministas ¿se ha reinstaurado el cuerpo de las mujeres como cuerpo para otros? O más bien ¿nunca hemos sido las mujeres dueñas de nuestro cuerpo? Como señalamos antes ¿ha sido un espejismo pensar en que decidimos sobre nuestros cuerpos?”* (Muñiz, 2014, p. 422)

En el cas de la dona africana, tal com s'ha comentat anteriorment, aquesta és vista com a subjecte dependent de l'home la qual necessita protecció i direcció. De tal manera, aquesta visió social i cultural redueix a la dona com a objecte d'ús, d'abús i d'explotació, considerant-la com a figura que ha de servir a l'home (Baluyi, 2010). Cal sumar-li a tot el constructe social i cultural, la tendència religiosa i tradicional de preservar la virginitat femenina pel matrimoni. Una tendència que acaba ressaltant a la dona com a objecte sexual de l'home, la qual compta amb una pressió moral. Una moralitat que es veu afectada per l'objectiu de l'acte sexual de la dona: tenir fills o gaudir. En qualsevol cas, la dona és sexe, però aquest pot esdevenir moral o immoral

depenent de l'objectiu de l'acte. Així com també, cal tenir en compte el fort tabú sobre la sexualitat que la mateixa religió arrossega, el qual acaba perpetuant un rol entre les dones de submissió i de control per part dels home. L'autora Baloyi (2010) defensa aquesta tendència patriarcal de subordinació i control de la dona, com una de les causants del gran nombre de violència sexual, explotació i discriminació cap al col·lectiu.

Tanmateix l'autor Setiloane (2015) expressa, que la cultura africana no només avala la idea de veure la dona com a objecte sexual, sinó que ja ensenya als nens des de ben petits a veure-les d'aquesta manera. Partint de la idea que la dona ha d'estar sempre disponible per l'home, sobretot dins del matrimoni, no és d'estranyar la deshumanització de les dones, les quals es veuen reduïdes a donar plaer sexual als homes. Aquesta submissió, no només es troba dins del matrimoni, sinó també fora, on tot el sistema patriarcal perpetua que l'home té el poder sexual absolut sobre la dona tant en l'àmbit familiar, laboral, acadèmic, sistèmic, etc (Baloyi, E., 2010)

Així doncs, a la següent imatge es pot veure la comparativa de com funciona l'objectivització sexual de la dona a Àfrica i a Occident. Una visió present en ambdues societats encara que en una d'elles es troba enmascarada i reinventada.

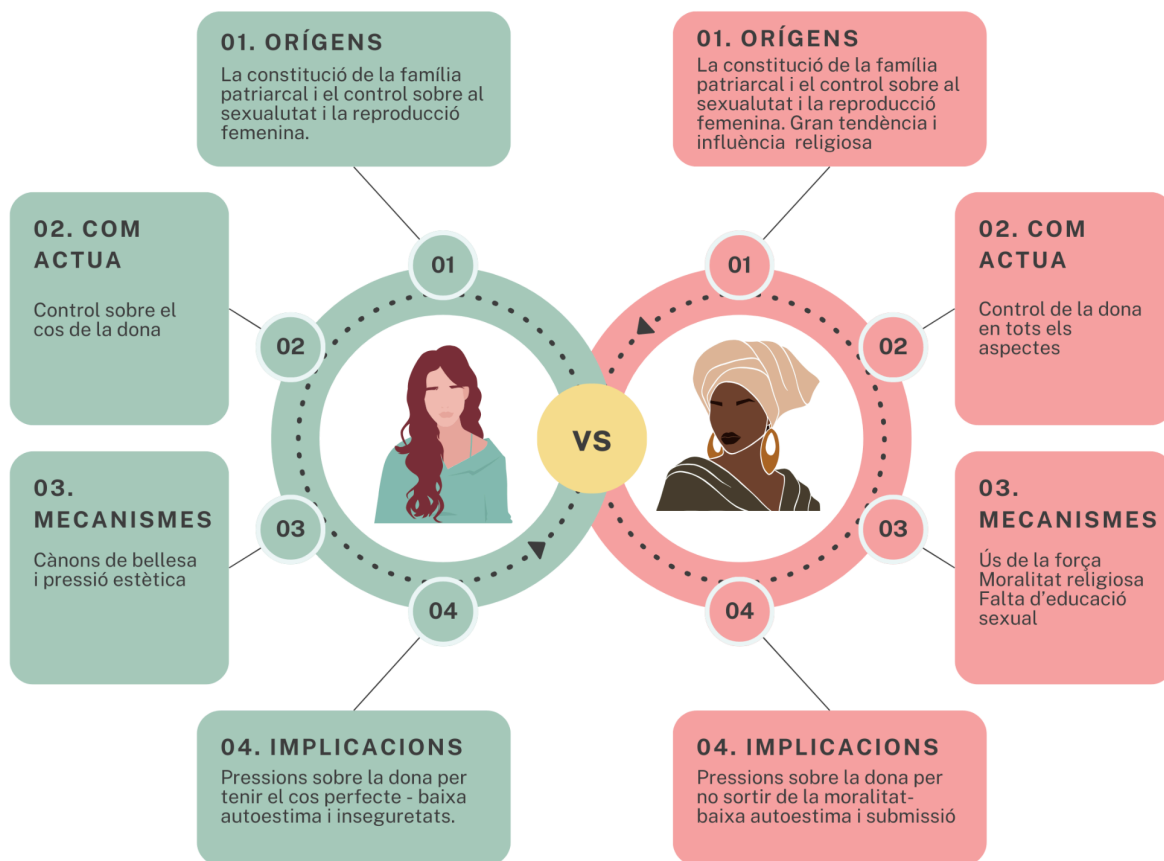

Figura 4: La dona africana i occidental com a Objecte Sexual. Elaboració pròpia.

Identitat de la dona

Quan parlem d'identitat, Londoño et. al. (2016) ho defineix com el reconeixement del propi ser. La identitat es tracta d'una construcció al voltant del desig o motivació de la persona, de la seva capacitat de decisió i la possibilitat de decidir allò que més l'identifiqui.

Ara bé, quan parlem de la identitat de la dona occidental, hem de tenir en compte el constructe social de la dona com la superheroïna, la qual s'espera d'ella tot un conjunt de responsabilitats dins l'àmbit de la llar, l'àmbit laboral, polític i estètic. No és d'estranyar, doncs, el fort sentiment de culpa arrelat entre les dones, el qual afecta en la seva identitat. Una culpa per no poder aconseguir ser la dona ideal inabastable que culturalment hem après.

Per altra banda, Mella i Salazar (2009) també plantegen que des dels ulls del patriarcat la dona mai serà un ésser complet. Se la jutja per no ser mare, per ser mare sense complir amb l'ideal esperat, per no seguir els cànons de bellesa, per envellir, per sentir massa, per ser massa racional... Se la jutja per ser dona. Un judici constant que provoca un sentiment general de baixa autoestima i de culpabilitat entre les dones, els quals dificulten l'assoliment dels projectes personals desitjats.

Sense tenir-ne una consciència plena, la culpa es troba arrelada a l'interior de les dones, les quals davant de la impossibilitat de complir amb les normatives patriarcales apreses, assumides i acceptades, veuen que no corresponen al "deure d'ésser femenina" (Mella i Salazar, 2009). D'aquesta manera, davant la relació entre identitat i llibertat de decisió i tenint en compte l'arrelament de la culpa entre les dones, cal preguntar-se: és la dona totalment lliure a l'hora de decidir qui vol ser?

Pel que fa a la dona africana, tal com s'ha reflectit al llarg d'aquest marc teòric, se n'ha construït la seva imatge al voltant de l'home. La dona, sobretot després de la colonització on va perdre un paper més actiu dins la societat africana, es defineix com a objecte sexual per donar plaer a l'home, per tenir fills i com a cuidadora de la llar i la família. De tal manera, s'ha reduït la seva identitat a uns rols concrets, comentats anteriorment, i a unes accions concretes, sense tenir en compte la persona més enllà de la seva funcionalitat objectiva segons la societat. Igual que a la dona occidental, aquesta acaba patint un fort sentiment d'inferioritat i una baixa autoestima, ja que socialment no té cap més funcionalitat ni importància més enllà de la procreació i el sexe. Tenint en compte també, la visió negativa cap al gènere femení, la dona no es permet somiar més enllà del rol establert socialment. Assumeix les seves tasques i la seva inferioritat social. (Olatundun i Oderindre, 2020)

No obstant això, cal destacar una nova dona africana post-colonial, la qual defensa una dona més enllà dels rols establerts socialment lligats a l'home i planteja una nova dona africana lliure, amb poder de decisió i amb noves aspiracions de futur.

Fins al moment s'ha pogut veure com la identitat de la dona africana i occidental ha estat associada a característiques biològiques, fisiològiques i de gènere. Així com també, a referents històrics i culturals que els han atribuït certes característiques (Londoño et. al. 2016). Així doncs, Daros (2014) decideix veure a la dona d'avui,

identitària, digna i independent, sense deixar de ser bella, la qual ha aconseguit la condició igualitària i ha demostrat el seu valor i capacitats. Ara és el moment doncs, d'escollir i equivocar-se; de ser i de transformar-se; d'explorar i d'assumir les seves habilitats físiques i intel·lectuals; de tenir dret a no ser objecte sexual, a sentir-se lliure i bonica sense donar importància a l'opinió aliena, a no fer el que ella no vol i a seduir-se a ella mateixa com a dona que és: un ésser humanament imprescindible.

A continuació es fa la comparativa entre la dona occidental anomenada heroïna insuficient i la dona africana la qual rep el nom d'heroïna a l'ombra:

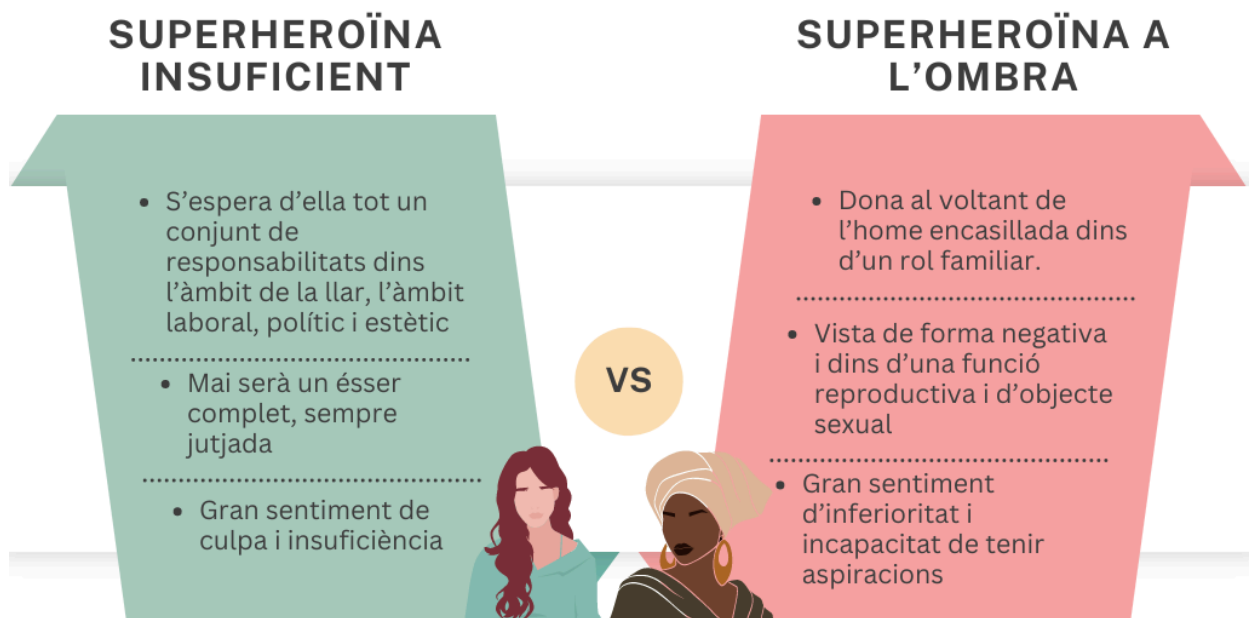

Figura 5: Identitat de la dona occidental i africana. Elaboració pròpia

Les adolescents. Dones joves o nenes grans?

L'adolescència

Per molts autors i autores, definir els límits de l'adolescència i la joventut pot resultar una tasca complicada. Aquesta complicació és donada per la construcció social i cultural de l'etapa vital la qual pot presentar diferències entre els diversos contextos socials. Així com, entre uns temps i uns altres, tenint en compte que ens trobem en un moment de canvis constants. Segons Saurí i Ricart (2005), podem definir l'etapa de l'adolescència per les condicions socials en les quals es troba, així com, per les imatges culturals. D'aquesta manera, podem definir els adolescents com aquelles

persones que encara no es troben inserides en la dinàmica del sistema i per tant, no han establert un procés productiu de forma estable i remunerada. I per altra banda, s'ha de tenir en compte tots els atributs ideològics i valors que s'han atribuït al col·lectiu de joves de cada moment, així com, els objectes materials i immaterials que els defineixen i se'ls atribueix.

Per contra, l'OMS (Organització Mundial de la Salut), presenta una clara definició d'adolescència la qual és ubicada entre els 10 i 19 anys. En aquest cas, es defineix l'adolescència com un període de creixement i desenvolupament humà que es produeix després de la infància. Aquesta és vista com una de les etapes de transició més importants en la vida de l'ésser humà que ve condicionada per diversos processos biològics. No obstant, la definició de l'OMS no deixa enrere el factor socioeconòmic i declara diferències en la duració i les característiques de l'etapa depenent dels contextos. Així com, defineix aspectes que han canviat al llarg del temps i han influenciat en l'etapa descrita com poden ser: la urbanització, la mundialització de la comunicació, l'evolució de les actituds i pràctiques sexuals o la tardança en l'edat de matrimoni i criança. Per altra banda, també té en compte l'etapa com a un moment de transició cap a la independència social i econòmica, el desenvolupament de la identitat i la capacitat de raonament abstracte. Per aquest motiu, es considera l'adolescència com una etapa de creixement i de gran potencial i al mateix temps, una etapa plena de riscos en la qual el context social té una gran influència.

Pons (2015) explica que amb el pas a l'adolescència, l'acceptació social dins del grup té un pes molt important. Durant aquest procés l'adolescent ha de triar adaptar-se al grup o bé, patir les conseqüències de la no adaptació. Dins d'aquesta acceptació, molts cops hi entra la vida sexual.

Noies adolescents occidental VS africanes

En el següent apartat es farà un breu anàlisi de la situació de les noies adolescents occidentals i les noies adolescents africanes. Concretament del barri de Katwe, context on es té intenció de dur a terme el projecte resultant d'aquesta investigació. Seguint amb els aspectes tractats a l'apartat anterior (Ser dona), es parlarà de les

següents temàtiques des de la visió de l'adolescència: la construcció de la identitat i la sexualitat.

La construcció de la identitat

Tot i les similituds que poden haver-hi entre nois i noies durant l'adolescència des d'una perspectiva evolutiva i conductual, és evident que hi ha clares diferències entre ambdós gèneres sobretot en la construcció de la identitat. L'adolescència es tracta del període de transició en què es reafirma l'herència cultural que fa la diferència entre homes i dones i que marcarà la identitat d'ambdós: les dones dirigides per l'emoció i els homes per l'ús de la raó (Barrades et. al. 2004).

És a partir d'aquest moment, que es comença a adoptar la normativa social com a pauta de comportament on homes i dones inicien la cerca i construcció de la pròpia identitat en funció dels rols de gènere estipulats. En el cas de les noies, aquestes comencen a entendre els comportaments, formes de pensar i d'expressar-se segons el model de dona postmoderna i de dona africana.

Segons Daros (2014) la mateixa família és qui marca diferències entre noies i nois. En el cas occidental, es destina més protecció i vigilància a les noies davant la creença de major fragilitat i vulnerabilitat d'aquestes. Així doncs, tal factor genera una sobreprotecció al gènere femení que pot dificultar el bon desenvolupament de la seva autoestima. Martínez (2008) per la seva banda, manifesta la continuïtat d'una educació mixte la qual no incorpora les dimensions emocionals ni potencia les relacions igualitàries. Així doncs, tot i que el concepte d'igualtat entre els adolescents està cada vegada més integrat, els comportaments i les pràctiques d'aquests continuen seguint models de masculinitat hegemònica on té un gran pes la violència; i de feminitat sensible i sumisa.

Seguint amb la creació de la identitat entre les noies adolescents, Daros (2014) expressa que amb les noves generacions "*no nos dirigimos hacia una supresión de las diferencias de género, sino hacia un creativo reciclado*" (p. 120). Tot i els canvis que les adolescents i les noves generacions detecten i manifesten entorn els rols de gènere, la normativa femenina dominada per la hipersexualització té molt pes entre les noies joves. Sobretot a aquelles que tenen poques possibilitats d'escollir. Richard

Poulin expresa que *“la mercantilización de los cuerpos y los sexos afecta sobre todo a los más vulnerables de la sociedad. Tiene un carácter marcadamente clasista y/o étnico”* (Poulin, 2009 citat per Cobo Bedia, 2015, p. 11).

Pel que fa a l'adolescència de Katwe, resulta complicat parlar del concepte adolescència tenint en compte la transició africana de nena a adulta, sense possibilitat de poder gaudir d'una adolescència com la coneixem a l'occident. Condicionades per un sistema patriarcal i unes condicions d'extrema pobresa, les adolescents es veuen pressionades per un munt de responsabilitats, limitacions i violències que configuraran la seva imatge i forma de vida.

Les noies adolescents del context, es troben amb un munt de traves sumades a les pròpies de la seva edat, el seu gènere i el seu país. Es destaquen tres principals aspectes les quals defineixen a les adolescents que conseqüentment, les porten en situació de vulnerabilitat i marginalitat. Aquests són: les obligacions i normes implícites dins l'àmbit de la llar; l'accés a l'educació i al mercat laboral; i la violència sexual i reproductiva.

Així doncs, cal partir de la idea general que les dones els pertoca el rol de quedar-se a casa per tal de cuidar dels fills, cuinar, o bé, fer altres feines de la llar. Per aquest motiu, les nenes ja de ben petites aprenen d'aquest rol i aquesta tendència de quedar-se a casa. Tal com comenten testimonis de la investigació de Ninsiima et. al (2018) *“A woman's role is to remain at home only.”* Els mateixos rols de gènere, marquen uns camins i idearis a seguir en què la màxima aspiració de la majoria de les adolescents és casar-se i formar una família.

Es tracten d'uns rols que tot i ser transmesos a casa, acaben essent adoptats i apresos en diferents espais de la comunitat: ja sigui des de les escoles, la família extensa, els companys i companyes, i els mitjans de comunicació.

La pròpia comunitat veu el fet de ser nena com un aspecte negatiu. Les pròpies dones se senten culpables quan tenen filles i no poden donar fills barons als seus marits. Dins la comunitat doncs, és normal que els homes busquin altres dones amb qui tenir relacions sexuals per tal que els donin fills barons. Tot i haver una majoria de fe

cristiana i la no existència de la poligàmia dins la religió, es parla de la poligàmia moderna on està ben vist que els homes tinguin relacions sexuals amb diferents dones – encara que no estiguin casats amb aquestes. Aspecte que pot generar tensions entre les pròpies noies de la comunitat (Ninsiima et al., 2018)

Altrament, les nenes de ben petites ja son criades perquè siguin educades, submises i tinguin una mobilitat limitada. D'aquesta manera, s'assegura que el control dels recursos es donin per part dels nois i es creïn relacions de poder desiguals on la noia no té cap dret de decisió. Uns rols i una socialització que condicionen en les aspiracions i pròpia imatge de les noies, en les relacions sexuals i reproductives i en la independència i poder de decisió de les mateixes.

La sexualitat

Tot i els avanços de les noves generacions, cal parlar d'una cultura de la sexualització generalitzada, la qual té uns grans efectes en el desenvolupament de les noies adolescents. El gran pes de la indústria del màrqueting, dominada per adults i la incitació del consum contribueix a que la sexualització sigui vista amb naturaltat i sense gaire qüestionament. (Pons, 2015). En un moment vital on l'acceptació dins del grup és un dels aspectes que tenen més importància, les pròpies adolescents accepten la seva imatge sexualitzada com un fet identitari. D'aquesta manera, aquestes responen a una representació cultural sota *"la creencia, aunque sea de manera sutil, de que las chicas adolescentes deben ser sensuales para los chicos"* (Tolman, 2002 pàg. 7 citat per Moreno Barreneche, 2021, p. 92).

Moreno Barreneche (2021) expresa que el fenomen de la sexualització es veu expandit amb l'aparició de les xarxes socials. Tot i això, la sexualització de les nenes, les adolescents i les dones es veu representada per totes les plataformes digitals, pel·lícules, publicitat, mitjans de comunicació, música etc. Tal imposició sexual té uns efectes negatius en el desenvolupament de les nenes i adolescents, el qual el Parlament Europeu (2012) sosté que no estan preparades ni emocional, ni psicològica, ni físicament per la fase de desenvolupament en la que es troben. A nivell psicològic, la sexualització a tempra edat pot suposar un obstacle pel desenvolupament del sentit d'una mateixa com a ésser sexual, així com, pot afectar en l'autoestima,

distorsionar la imatge corporal i promoure conductes promisquies (Barrenche, 2021). També és un impulsor dels trastorns alimentaris i pot afectar en el rendiment intel·lectual. Per altra banda, també influeix de forma negativa en les relacions entre iguals, les quals es poden distorsionar i debilita la capacitat de crear relacions saludables.

A mesura que les nenes creixen i passen per l'adolescència l'èmfasis cultural en els seus cossos sexualitzats es torna cada vegada més integrat en les identitats femenines. A nivell social, es considera important ser atractiva i sexual com a condició d'acceptació entre el grup d'iguals i com a forma d'obtenir recompenses (Moreno Barreneche, 2021).

D'aquesta manera, cal dir que les transformacions socials no han modificat les normatives culturals sobre el concepte masculinitat/feminitat i es continua perpetuant i justificant les relacions de poder desiguals entre gèneres. Tals ideals configuren unes normes grupals les quals afecten en la subjectivitat i intersubjectivitat de les adolescents, les quals continuen tolerant l'agressivitat masculina i l'acceptació de les noies com a objecte de consum i possessió. Aspecte que dificulta la presa de decisions, les aspiracions, l'autonomia i la llibertat (I. Martínez et. al., 2008).

En el context d'Uganda, durant l'adolescència els nois es troben que el seu món s'expandeix i poden començar a gaudir dels privilegis dels homes i contràriament, les noies comencen a viure noves restriccions i problemàtiques (Ninsiima et al., 2018). El matrimoni prematur, l'embaràs adolescent, l'exposició a malalties de transmissió sexual i les infeccions, són alguns dels nous reptes que han de tractar. Les normes socials que han perpetuat el paper submís de la dona, i el poder total a l'home fa difícil que les noies puguin negociar el sexe segur o simplement la voluntat de tenir sexe. Altrament, moltes d'elles es troben davant de tantes dificultats per subsistir que el seu cos és l'únic element que els queda per sobreviure. La seva situació es troba dins d'una roda en què n'és molt difícil sortir-ne:

“They are dealing with early wedlock, pregnancy, exposure to STDs, and HIV infection. Teen pregnancy and early marriage limit the ability of these girls to go to school and find gainful employment. Additionally, the lack of job potential reduces incentives for young girls to attend school and obtain other types of training. As a result, adolescent girls get married early and have children early, increasing their dependency on older men. This cycle of early fertility and lower

*economic outcomes can be curtailed and can result in substantial payoffs.”
(Oriana Bandiera, Niklas Buehren, Robin Burgess, Markus Goldstein, Selim Gulesci, Imran Rasul and Munshi Sulaiman, 2013, p. 1)*

Les dones vistes purament com a objectes sexuals, només els queda vendre el seu cos per tal d'aconseguir algun benefici econòmic o simplement, “protecció”. Les dificultats per trobar feina, són abismals i en cas d'aconseguir-ne, la possibilitat de ser explotada sexualment és molt alta. Altrament, aquesta explotació no només es dona dins l'àmbit laboral, sinó també dins del barri per tal de sobreviure i poder cobrir les necessitats bàsiques.

Tot plegat porta a les noies a una situació de pobresa i de dependència econòmica on la noia pot ser guanyada amb diners i el noi té el poder de decidir què és just i què es mereix aquesta (Ninsiima et al., 2018).

Una de les grans problemàtiques presents que no ajuda a la resolució d'aquesta situació de violència sexual i reproductiva, és el gran tabú que hi ha de parlar sobre la sexualitat entre els i les joves. Tot i que la sexualitat i el sexe és molt present des de les edats més primerenques, parlar obertament del tema és un tabú i més si aquest surt per boca de les noies.

A conseqüència de la falta d'espai dins les barraques del barri, els nens i nenes ja de ben petits presencien l'acte sexual dels progenitors, ja que tota la família comparteix la mateixa habitació. És per això, que ja de ben petits i petites, els comportaments i els jocs dels infants es relacionen amb l'acte sexual. El joc que a casa nostra anomenem Pares i Mares on es fa la imitació del rol de cura de les famílies, en aquest context s'imita els moviments i accions pròpies del coit (Kamara et. al., 2019). Acció que provoca que molts dels infants acabin tenint relacions sexuals en edats molt primerenques sense ser-ne conscients. Diferents estudis situen entre els 7 i 10 anys l'edat en què molts nens i nenes perden la virginitat. Conseqüentment, ens trobem davant d'una pressió social entre iguals per tenir sexe en edats primerenques. La qual cosa porta a ser el blanc de les riotes en cas de no haver tingut relacions sexuals abans dels 15 anys. Així doncs, no és d'estranyar els nombrosos embarassos i matrimonis infantils, així com, la gran propagació de malalties de transmissió sexual que pateixen les adolescents de Katwe. Cal destacar també el gran nombre de nenes

que mantenen relacions sexuals amb homes més grans a canvi de diners com a mode de supervivència. Sense cap mena d'experiència ni coneixement, es veuen sotmeses a una relacions sexuals perilloses on l'ús del condó és pràcticament inexistent. Per aquest motiu també, moltes de les nenes perden la virginitat abans que els nois de la mateixa comunitat (Kamara et. al., 2019).

Segons Ninsiima et. al. (2018) Uganda compta amb un 46 per cent de nenes casades menors de 18 anys, i entre un 20 i un 24 per cent casades o embarassades abans dels 15 anys. Davant la prematuritat d'aquests, al voltant d'un 20% pateixen mort maternal o acaben tenint conseqüències de salut. Cal afegir també, les problemàtiques socials que això els suposa. Partint que la culpa sempre és de la noia, inclús quan aquesta ha estat forçada, moltes de les famílies donen l'esquena i rebutgen aquelles nenes embarassades abans del matrimoni – qui en teoria hi han d'arribar verges. Així com també, han de deixar d'anar a l'escola, i passen a ser marginades i rebutjades per part del grup d'iguals i la comunitat:

“When you get used, spoilt and get pregnant, you stop going to school and start suffering. Your friends start talking about you, you lose respect and you are labelled with ugly names. And if your parents chase you away you become homeless and may become a housemaid . . . Nothing happens to the boy. They continue studying, unless they refuse to continue on their own. But getting a girl pregnant does not make them drop out of school.” (Ninsiima et al., 2018, p. 6)

Davant d'aquesta realitat, és evident la falta d'educació sexual que reben tan nois com noies, la qual podria prevenir moltes d'aquestes problemàtiques. Respecte el paper de les mares, cal destacar unes mares molt joves molts cops incapaces de poder transmetre coneixements d'educació sexual els quals elles mai han rebut. Sumat a una gran quantitat de responsabilitats i obligacions que les porta a passar gran part del dia fora de casa per tal de sobreviure econòmicament.

Com a resultat de tota aquesta realitat, no és d'estranyar el sentiment d'inferioritat davant la figura masculina. La forma en la què s'han socialitzat, la dependència econòmica envers els homes, els rols de gènere, les desigualtats acadèmiques, la falta de referents femenins i la violència sexual que reben contínuament, porten a les noies a comptar amb poques aspiracions més enllà de l'àmbit de la llar, el matrimoni i

la criança i a alimentar la roda que les porta a una situació de pobresa i marginalitat (Ninsiima et al., 2018).

A tall de síntesi de tot aquest apartat, cal destacar el ser dona com encara un repte en tots els contextos exposats. Encara que a dia d'avui, ser dona a occident resulta molt més fàcil que a l'Àfrica, són moltes les opressions que aquesta viu i hereda. Moltes d'elles es troben arrelades a l'inconscient, provocant un sentiment d'inferioritat i de culpa, compartits amb la dona africana. Per la seva banda, la dona a Àfrica, encara ha de lidiar amb un munt de traves més que la dona occidental. Aquesta encara compta amb un gran nombre d'opressions explícites, les quals no només tempten contra la seva identitat, sinó també, sobre la seva salut, seguretat i desenvolupament integral. A banda d'això, cal destacar unes necessitats bàsiques poc cobertes que dificulten el treball i la lluita per uns drets mínims cap a la dona. De tal manera, les adolescents dins del context africà i que a més, viuen en zones pobres i poc afavorides, es troben davant d'unes necessitats bàsiques tan grans que l'exposició a repetides conductes de risc, opressions i agressions són contínues i molts cops, esdevenen les seves estratègies de supervivència.

2.3 MEDIACIÓ ARTÍSTICA

2.3.1 L'art per les cures

L'autocura i l'apoderament dins del món femení

Parlar d'autocura femenina va molt més enllà de la salut merament física entesa al llarg del temps per la medicina. Segons diferents autors, aquesta és determinada per les relacions amb l'entorn i una mateixa, així com per la capacitat de prendre decisions sobre la vida quotidiana de forma lliure. Un procés en què l'empoderament de la dona hi té un paper clau.

Arango (2007) veu l'autocura de la dona com un acte salut i de salut sexual que té a veure amb les relacions interhumanes. Per tal de definir-la fa esment a diferents ètiques, entre elles l'ètica feminista de les cures, les quals tenen en compte la dona dins d'un engranatge de relacions des de la sororitat i l'amor que l'afavoreixen. Tal com exposa, l'ésser humà té una dependència a l'amor. Per aquest motiu, necessitem

d'aquest per viure en harmonia des de la cooperació i la tendresa, deixant de banda la lluita i la competència que a dia d'avui defineixen gran part de les relacions.

Altres autors com Mella i Salazar (2009), també parlen de les relacions com a determinants de l'autocura. Posant èmfasi en la relació amb una mateixa i el propi cos, consideren important el fet de pensar-se com a exercici per poder connectar totes les parts que ens fan persones. Així doncs, entenent el ser des de la triangulació cos-ment-esperit, es creu necessari fer aquesta presa de consciència per tal de connectar la paraula amb l'emoció i el propi cos. Consideren que aquesta nova aproximació al cos, pot ajudar a definir una altra relació amb el món que ens envolta, ja que defineixen el cos com un reflex de l'existència interior.

Per altra banda, Arango (2007) considera el fet que la dona tingui llibertats i drets en la presa de decisions de la vida cotidiana i sexual, com aspecte essencial de l'autocura. Per tal que això sigui possible, considera important els processos d'empoderament, potenciar l'autoestima i el desenvolupament humà des de la igualtat i la llibertat com a factors claus perquè la dona pugui garantir el seu benestar. Uns processos que permeten l'augment de capacitats personals i de possibilitats.

Seguidament, la mateixa autora també defensa la necessitat de reflexió i de presa de consciència per tal de començar a actuar des de l'anomenat "*de ser - para sí*". De tal manera, es defensa que la dona tingui capacitat de pensar-se a ella mateixa, prioritzar-se i escoltar les pròpies necessitats per poder decidir sobre què és millor pel seu cos i la seva subjectivitat. Mella i Salazar (2009) també defensen el fet de poder prendre decisions i tenir la possibilitat de fer canvis, deixant de banda el sentiment de culpa interioritzat per l'herència cultural, com un acte d'autocura.

Tot plegat esdevé un procés d'empoderament que té significat en: el procés d'autonomia, el fet de pensar-se des d'una mateixa permet la confiança i l'autoestima; en la generació de capacitats, per assumir els assumptes personals i sexuals; i en la igualtat de gènere, revertint la concepció cultural del "ser per altres" cap a "un ser - per -si mateix" donant visibilitat i prioritització als assumptes de la vida de la dona- personals i socials- molts cops complexes (Arango, 2007).

Tot i això, Arango (2007) posa èmfasi en l'autocura com un procés el qual no és mecànic ni estàndar i ha de lidiar amb la complexitat de la situació de cada dona tenint en compte les diferents circumstàncies: les històries de vida i els diferents moments, la classe social, l'origen, l'ètnia, el nivell d'educació, entre d'altres.

Així doncs, l'autora creu que l'autocura *“se debe entender como: la capacidad para decidir sobre su cuerpo y su salud física, mental y emocional en función del desarrollo humano. Parte de la reafirmación de su persona- como sujeta de derechos- en la perspectiva de su crecimiento”* (Arango Panesso, Y., 2007, p.113)

Finalment, a mode de resum, es creu necessari manifestar els diferents àmbits des d'on s'ha d'enfocar l'autocura: des de una dimensió personal, social, del desenvolupament humà, d'empoderament, de drets i d'amor propi (Arango, 2007)

L'art com a eina de transformació social

La mediació artística es tracta de la intervenció socioeducativa a través de projectes artístics i culturals amb persones i grups en situació d'exclusió social, amb comunitats vulnerables i per la cultura de la pau (Moreno González, 2016). Tot i això, un es pot preguntar quin és l'element diferencial de la Mediació Artística respecte a l'art comunitari o dels projectes artístics d'intervenció comunitària. Aquests segons Ricart i Saurí (2005), són *“aquell seguit de propostes que es plantegen la construcció, l'enfortiment i l'empoderament, tant de les persones participants en el procés, com de les relacions que s'estableixen entre elles i en les que s'utilitza la creativitat com a eina metodològica i educativa”* (pàg. 13). Estem davant, doncs, de dues definicions gens contradictòries, aspecte que en pots generar dubtes i qüestionar-nos la necessitat de comptar amb diferents conceptes per designar la mateixa funció. No obstant això, tal com presenta Moreno (2016), la mediació Artística va més enllà del territori i de la comunitat que es planteja als projectes artístics d'intervenció comunitària o l'art comunitari. Per aquest motiu, podem dir que ambdós conceptes – art comunitari i projectes artístics d'intervenció comunitària – es troben englobats dins la Mediació Artística. A tall d'aclariment, cal recalcar que la Mediació Artística té en compte totes aquelles iniciatives o projectes en què s'usa les arts – en totes les seves formes i

disciplines artístiques - com a mediadores de la intervenció socioeducativa de forma individual, grupal o col·lectiva/ comunitària.

Cal dir que es considera la Mediació Artística una bona metodologia per treballar amb qualsevol col·lectiu perquè es creu fermament en la potencialitat de les arts i la seva força de simbolització i expressió. Són molts els estudis que reconeixen l'art com un mitjà important pel desenvolupament de l'educació i de les persones. Es pot parlar, doncs, de l'art com un factor determinant el qual inicia el procés del desenvolupament evolutiu, sensitiu i intel·lectual tant de l'educand com de l'educador. Així com, constitueix un mitjà per comunicar-se i expressar-se en pensaments i sentiments (González Santos et al., 2017). D'aquesta forma, les arts, faciliten la unió de persones que comparteixen o no, diferents realitats, sentiments o percepcions. Així com, dona lloc a la simbolització que permet parlar i expressar vivències pròpies, pors o neguits, sense necessitat d'identificar-s'hi en primera persona. Aquest aspecte permet protegir la individualitat i utilitzar l'art com a eina de protecció de cada persona fins al moment que aquesta se sent preparada per reconèixer-s'hi (Kramer, 1985).

Seguidament, i tenint en compte la potencialitat de les arts, la Mediació Artística incorpora un element que les arts per si soles no inclouen. Aquesta es tracta de la **paraula**. Tal com exposa Moreno (2016) la simbolització es tracta d'un procés inconscient en què surten emocions, sentiments o percepcions internes. D'aquesta manera, les arts permeten transformar aquestes emocions internes en metàfores independentment de la voluntat de la persona. Aquestes metàfores resulten reparadores, ja que permet la transformació d'aquests sentiments o percepcions internes i/o sobre algun aspecte del passat, donant-li un nou significat. No obstant això, aquesta metàfora té més pes i pot resultar més beneficiosa en el moment en què la mateixa persona en fa la pròpia interpretació i hi posa la paraula. Per aquest motiu, és clau deixar un espai de paraula al final de cada sessió per permetre que tot el percebut i sentit al llarg d'aquesta i, després d'establir contacte amb la disciplina artística, es materialitzi. Aquest element diferencial permet que es desencadeni la funció simbòlica la qual s'ha construït a partir del joc (acció artística), les emocions i la paraula. Una potencialitat des del punt de vista psicològic (Moreno González, 2016) que ens fa creure en la Mediació Artística com a eina de benestar i transformació individual i col·lectiva.

2.3.2 La dansa com a pont d'oportunitats

La dansa es tracta d'una modalitat de les arts escèniques, la qual segons el DIEC, es caracteritza per a la successió de passos, salts, posicions, executats segons un ordre i un ritme determinat. No obstant, són varis els autors i autores que han definit la dansa com una art que va més enllà de seguir una música concreta i que presenta un gran component integrador. Així doncs, podem definir la dansa com una activitat que presenta clares intencions comunicatives la qual utilitza el cos de la persona en la seva dimensió temporal i espacial (Kraus, 1969). Al mateix temps que reflecteix un caràcter múltiple, ja que es tracta d'una activitat humana universal – ja que és realitzada per a totes les cultures i èpoques –, motora, polifòrmica – perquè es presenta en diferents formes –, polivalent – ja que adquireix diferents dimensions, siguin artístiques, educatives o terapèutiques – i d'oci (García Ruso, 1997). Per aquest motiu doncs, podem considerar **la dansa com una forma d'expressió, comunicació o representació** la qual es basa en la gestualitat del cos, l'entorn visual i els elements sonors. Per aquest motiu, se'n poden destacar dos eixos principals, el motor i l'expressiu (Fuentes, 2006). Eixos els quals interactuen amb uns elements biològics, psicològics, socials, culturals i estètics concrets que es corresponen a través d'elements espacials, temporals i rítmics (Vicente et al., 2010).

Primerament, cal destacar **les aportacions físiques de la dansa**. Segons Fuentes (2006, citat per Vicente et al., 2010) cal destacar l'adquisició i desenvolupament d'habilitats bàsiques, desenvolupament i adquisició de tasques motrius específiques, desenvolupament de la coordinació i habilitats perceptiva-motors i coneixement i control del propi cos.

En referència a **les aportacions intel·lectuals**, Vicente et.al. (2010) declaren que la dansa pot ser un bon recurs per a conèixer aspectes històrics, socials, culturals i artístics. De fet, Mc Carthy l'any 1996 ja declarava la dansa com una gran eina que permet l'aproximació i l'aprenentatge dels múltiples elements que la constitueixen i la formen.

En l'àmbit social, cal parlar de les **contribucions de la dansa en el procés de socialització i d'interrelació** entre els membres de la comunitat. Aspecte que es dóna gràcies a la capacitat, mitjançant la dansa, d'adquirir patrons de moviments acceptats per una societat determinada. Així com, pel fet que la dansa permet el contacte corporal, la coordinació grupal, la comunicació i l'expressió d'un grup (Vicente et.al., 2010).

En última instància, cal parlar **de les aportacions de la dansa en l'àmbit expressiu i efectiu-emocional**. Així doncs, la dansa fa possible la materialització d'idees, sentiments, experiències i representacions de la vida real o imaginàries (Vicente et al., 2010). Per altra banda, a través d'aquesta, es desenvolupa el coneixement, acceptació i domini del propi cos. Aspecte que facilita la relació amb l'entorn.

Tenint en compte les múltiples aportacions de la dansa en els diferents àmbits d'una persona, cal incidir en les aportacions d'aquesta en una etapa concreta: l'adolescència. Així doncs, s'ha de tenir en compte que els i les adolescents es troben en un moment de canvis fisiològics, psicològics, emocionals i en el que han de redefinir la seva identitat davant la societat en la qual viuen. La qual cosa, tota aquesta situació de canvis produeix unes inseguretats, desequilibris emocionals, timideses i introversió. Per aquest motiu, la dansa pot esdevenir una bona eina per equilibrar i acompanyar a l'adolescent en el procés de reconstrucció de la pròpia personalitat i identitat. Mitjançant aquesta, es millora el coneixement i acceptació del propi cos, la qual cosa facilita la formació d'una imatge corporal positiva; es millora el procés de comunicació, mitjançant una expressió no verbal; es millora el procés de socialització, mitjançant la integració i cooperació que aquesta ofereix; ajuda en la canalització i alliberament de tensions; i per últim, es desenvolupa el sentit estètic i de la creativitat (Fructuoso i Gómez, 2001).

La dansa com a eina de cures

Tenint en compte la definició d'autocura femenina descrita anteriorment, aquesta contempla la salut física, les relacions amb l'entorn i amb una mateixa. De tal manera, tal com es pot veure a la gràfica sobre les aportacions de la dansa, aquesta compta amb aportacions a cada un dels àmbits contemplats. Així doncs, seguint amb el gràfic

i la definició del terme, en aquest apartat caldrà remarcar el component social i el component efectiu-emocional amb una mateixa que juga la dansa per afavorir l'autocura.

Figura 6: Aportacions de la dansa en la persona. Elaboració pròpia.

Com s'ha comentat anteriorment i tal com indica Fuentes (2006), aquesta disciplina artística té gran sentit gràcies al **component social i el grup**, ja que es tracta de les poques activitats en la que és acceptat el contacte directe entre dues o més persones. A través del ritme es crea tot un procés de comunicació no verbal en la que interactuen diversos elements, comportaments i formes de comunicació de forma harmònica en un context social determinat. Procés el qual permet l'acceptació del cos d'un mateix i l'acceptació i bon tracte cap a les altres persones. Ballar en grup permet a les persones descobrir els seus companys i companyes i al mateix temps, a elles mateixes des d'altres perspectives. Aquesta visió positiva es deu al bon estat d'ànim que inspira la dansa. La qual cosa potencia l'acostament, l'empatia i el respecte cap a una mateixa i cap a les altres persones. Per aquest motiu, Fructuoso i Gómez (2001), tenint clar que som éssers socials, defensen la dansa en grup com un espai on es poden desenvolupar valors fonamentals per a la convivència com són el respecte, la integració i la cooperació. D'aquesta forma, es potencia la idea que cada persona és fonamental per a dur a terme el producte final i ajudarà al fet que tota persona se senti igual sota el lema que cada persona compta i és imprescindible. Aquest aspecte

també és comentat per Durán (1991) la qual considera que la força del grup, coordinada i rítmica, esdevé una força major a la suma dels esforços de cada persona. Una força la qual considera que aporta una major seguretat i cohesió social a la comunitat. Idea que també podem relacionar amb García (2011), la qual considera que la dansa aprofita l'expressivitat de cada persona i cos des de la seva singularitat per repensar-se i esdevenir una nova visió. Producte de la suma de les diferents subjectivitats.

Per altra banda, partint de la idea que l'autocura parteix d'un **coneixement i reflexió del propi cos**, Cabo Bedia (2015) destaca la construcció del cos i l'apropiació d'aquest des de les mateixes dones com un acte d'empoderament. L'autora destaca el cos com un llenguatge, el qual compta amb una narrativa i amb un fort acte de poder. Mella i Salazar (2009) per la seva banda, també defensen la nova relació amb el cos, la qual la dansa permet, com un procés d'aprofundiment i d'acceptació de la corporalitat de la dona i el seu cicle. Tot i això, les mateixes autores, en destaquen el component social per tal de permetre l'expressió de l'ésser complet. Així doncs, des del treball individual, manifesten la dansa com una eina que promou i crea xarxes de trobada i de suport entre dones. A través d'aquest espai de trobada que la dansa ofereix, les diferents autores defensen la construcció de processos creatius carregats de simbolisme, els quals permeten crear i reconstruir noves formes de concebre's com a persones (Solís Pérez i Juárez Flores, 2023). Per al seva banda Fructuoso i Gómez (2001) expressen que en la dansa, cal entendre el cos com a cos propi. Aspecte que s'ha d'entendre com un ésser situat físicament al món i que, per tant, és un ésser social el qual presenta aspectes psicològics i emocionals. Aspectes que marcaran qualsevol acció. Per aquest motiu, les autores, remarquen que cal començar acceptant el propi cos per aprendre a viure amb l'entorn. Aquesta consciència és la que permet consegüentment, l'autoconsciència de formar part d'un medi social. Així doncs, la dansa és una bona eina per enfortir la personalitat de la persona que la practiqui i integrar les seves funcions per expressar-se com un individu conscient que es troba en comunitat i de la seva identitat social (Durán, 1991). Tot plegat, esdevé un acte d'autocura i d'apoderament des de la capacitat artística de la persona i el grup (Mella i Salazar, 2009)

A mode de resum, cal veure com la dansa com a disciplina artística, aporta grans beneficis a la persona i a la seva autocura des d'un acte purament físic i coordinat. El fet que la dansa connecti directament amb el propi cos i necessiti d'un grup rítmic i cohesionat, és directament beneficiós per l'autocura de la persona, ja que necessita del component social i de consciència de cos. Aquest primer aporta valors de cohesió, empatia i solidaritat i, al mateix temps, situa a la persona al centre, prenent consciència del propi cos juntament amb l'entorn i del paper a desenvolupar dins d'aquest. Per altra banda, seguint el concepte d'autocura de Mella i Slazar (2009) en què és bàsic la connexió cos, emoció i paraula, cal remarcar la dansa juntament amb la Mediació Artística com un acte purament d'apoderament, comunitat i autocura.

3 EIXOS VERTEBRADORS DE LA INVESTIGACIÓ

3.1 PREGUNTA D'INVESTIGACIÓ

A l'hora d'elaborar la present investigació, són varies les preguntes que han anat sorgint i que han dirigit tot el procés d'aquesta.

Primerament, tenint en compte que es tracta d'una investigació basada en un context diferent al nostre, l'occidental, s'ha començat pel plantejament de preguntes entorn a al context Africà. Així doncs, cal fer referència a algunes de les preguntes més destacades que guien gran part del marc teòric:

- Quina és la situació de les dones dins del context d'Uganda, diferenciant-se per barris i zones urbanes i rurals?
- Quina és la situació, característiques i necessitats de les noies adolescents dins del mateix context?
- Com són vistes i valorades elles dins de la seva comunitat?
- De quina manera pot incidir la mediació artística dins del context generant un impacte real a la comunitat?
- La dansa pot esdevenir una eina efectiva de canvi social i de cures entre les adolescents dins del context?
- És la dansa l'eina addient per treballar dins del context?

Per altra banda, també s'han plantejat preguntes al voltant de les diferències culturals entre les dones occidentals i africanes per tal d'entendre el context i al mateix temps, veure punts de similitud i d'unió. Algunes preguntes han estat:

- Són les diferències entre les dones occidentals i africanes tan grans?
- Quines diferències ens allunyen i quines similituds ens apropen entre dones?
- Són les dones occidentals més empoderades que les africanes?
- Quines oportunitats i dificultats tenen les dones i les adolescents africanes i occidentals?

Totes elles han estat imprescindibles per poder plantejar i contestar la pregunta principal de la investigació:

L'expressió corporal i la dansa poden esdevenir eines adequades per l'autocura i l'empoderament entre les noies adolescents del barri de Katwe?

3.2 OBJECTIUS

A partir de les diferents preguntes plantejades anteriorment, s'ha elaborat els diferents objectius que orienten i guien tota la investigació els quals es mostren a continuació:

OBJECTIU GENERAL:

Dissenyar un projecte de dansa i expressió corporal com a mitjà de cura, transformació social i empoderament per noies adolescents del barri de Katwe, Uganda.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

- Conèixer el context sociocultural del territori d'Uganda
- Analitzar el paper de les noies adolescents dins del seu context
- Cercar experiències que utilitzin la dansa i les arts com a eina de transformació social dins del context d'Uganda
- Explorar la dansa com a eina d'autoconeixement, empoderament i autocura entre el sexe femení

4 METODOLOGIA

La metodologia, entesa com el “*conjunto de métodos que se siguen en una investigación científica o en una exposición doctrinal*” (RAE) és fonamental per a l'execució d'una investigació, ja que defineix el procediment per tal d'arribar als objectius plantejats. D'aquesta manera, en aquest apartat, s'hi trobaran el conjunt de procediments, fases i tècniques utilitzades al llarg del present Treball Final de Màster per aconseguir la informació corresponent per l'elaboració del projecte socioeducatiu desitjat.

4.1 DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ

La present investigació, es basa en una **metodologia qualitativa**. Aquesta es caracteritza per l'estudi de fenòmens que no són quantificables, ja que estudia comportaments, subjectivitats o realitats complexes. Per aquest motiu, es fa la proposta d'aconseguir la profunditat en el coneixement d'un tema específic, identificar la naturalesa de la seva realitat i els aspectes subjectius de l'experiència. En el cas propi, s'ha estudiat els comportaments i formes de vida d'un context concret: Uganda i concretament el barri de Katwe. I sobretot s'ha posat èmfasi en un col·lectiu: les dones i les adolescents, on es tenia per objectiu estudiar-ne la seva situació més objectiva (condicions laborals, econòmiques, oportunitats, etc.) i subjectiva (necessitats, aspiracions, desitjos, sentiments, etc.). Així com també, estudiar la seva experiència quan entren en contacte amb la dansa i les arts.

Altrament, la investigació és **descriptiva**, ja que té per objectiu estudiar i descriure les característiques d'un context en concret, en aquest cas, Uganda i la seva població femenina. Per tal de fer-ho, s'ha optat per partir de **fonts primàries** de caire acadèmic, com són tots els articles científics imprescindibles pel marc teòric; literari, amb la lectura de llibres contextualitzats al país d'Uganda, per conèixer la vida d'aquest des d'una mirada més artística i literària; i cinematogràfic, amb el visionat de pel·lícules i documentals del país que han permès posar imatge, colors i so a tot allò llegit i imaginat fins al moment. D'aquesta manera, es pot dir que s'ha realitzat un **estudi de camp** el qual donarà lloc a un projecte com a prova pilot.

Finalment, es tracta d'una investigació amb finalitat de ser **aplicada al context** específic. Tot i que la realització de la investigació ha estat a distància del context proposat, s'ha comptat amb el testimoni de persones presents o amb grans coneixements d'aquest per tal que la investigació reflecteixi la realitat del context de forma més real possible. Així com també, perquè es pugui elaborar un projecte aterrat i ajustat a la realitat del territori, ja que és té com a objectiu dur a terme aquest projecte a Katwe, Uganda, un cop es finalitzi la present investigació.

4.2 ÀMBIT D'ESTUDI

Tenint en compte l'objectiu general el qual se centra en la creació d'un projecte de dansa en un context específic, s'ha considerat necessari fer una investigació del context d'Uganda. Per aquest motiu, l'àmbit d'estudi seran persones professionals que han treballat o treballen actualment dins el context del país, així com també, noies i adolescents del mateix, les quals podrien ser participants d'aquest projecte.

D'aquesta manera, es té la intenció de conèixer les diferents realitats del país vistes des dels ulls de professionals occidentals i africans, així com també, des de les pròpies noies adolescents que viuen dins del context i experimenten de primera mà la realitat de ser una noia a Uganda.

4.3 POBLACIÓ I MOSTRA

Amb la principal finalitat d'assolir els objectius plantejats, així com de contestar la pregunta d'investigació que encapçala la investigació, s'ha optat per la tria d'una **mostra no probabilística**, específicament una mostra intencional, on s'han escollit diferents professionals de l'àmbit de cooperació internacional i artístic, d'origen occidental o africà que podrien prendre part en el projecte elaborat. Per altra banda, també s'ha pogut contactar amb una adolescent i una ballarina, ambdues ugandeses, les quals podran donar el seu punt de vista i relatar la pròpia experiència i vivència com a adolescents dins del país escollit. D'aquesta manera, es busca poder conèixer el punt de vista dels diferents professionals i copsar els diferents coneixements que aquests ens poden oferir, així com, conèixer de primera mà les vivències i necessitats que sentene les adolescents dins del seu país.

Per escollir la mostra s'estableixen els següents criteris:

- Professionals o voluntàries que formen part de projectes de cooperació internacional amb dones i infàncies a Uganda.
- Professionals o voluntàries que treballen en projectes de cooperació internacional a través de les arts
- Professionals ugandesos que formen part de projectes a través de les arts amb adolescents.
- Adolescents o joves ugandeses que participen o han participat en un projecte d'arts

A partir dels criteris de selecció i tenint en compte l'accessibilitat de contacte i la disponibilitat per participar, n'ha resultat la següent mostra seleccionada:

1. Cooperant a l'organització We love Uganda
2. Professional de projectes i desenvolupament de l'organització Nzuri Daima
3. Professional de gestió de projectes de la Fundació Petits Detalls
4. Fundadora de l'organització Women Rising For Africa
5. Voluntaria de l'organització Women Rising For Africa
6. Professor local de circ en projecte per a joves d'Uganda de l'organització Nzuri Daima
7. Ballarí professional, professor de dansa i educador social local que treballa amb joves en diferents projectes socials d'Uganda.
8. Ballarina professional ugandesa, ex-participant de Música para Salvar Vidas
9. Adolescent de 19 anys participant de Música para salvar Vidas

4.4 TÈCNIQUES I INSTRUMENTS

Per a la realització de la investigació s'han utilitzat diversos instruments de recollida d'informació. Primerament, s'ha optat per la **revisió documental**, imprescindible per conèixer i investigar diferents autors i autores i les seves teories. D'aquesta manera, aquest primer coneixement i recerca sobre aquells articles, tesis o llibres publicats

sobre la temàtica tractada, han estat útils per aclarir conceptes i termes, així com per fonamentar la pròpia investigació.

Altrament, ha estat necessària la **revisió audiovisual i literària** de caire no acadèmic per a l'aproximació a la quotidianitat i a la manera de viure de la població estudiada.

Posteriorment, s'ha fet una **anàlisi de projectes i iniciatives** presents al context amb la intenció de conèixer els àmbits de treball socioeducatiu i artístic abordats dins del territori estudiat.

En últim terme, s'han utilitzat les **entrevistes**. Aquestes com a tècnica de recollida d'informació, són una bona eina per tal que les persones entrevistades puguin expressar el seu punt de vista, i per aquest motiu, es puguin obtenir respostes obertes. Les entrevistes permeten a l'entrevistador comprendre el tema tractat i obtenir respostes subjectives i emocionals les quals tenen una gran càrrega de significat, ja que reflecteixen la perspectiva interna de la persona entrevistada (Palou, 2014). Amb les entrevistes es tenia l'objectiu de conèixer el context de primera mà des de les persones que en formen part i les diferents visions, preocupacions i concepcions al respecte.

Tenint en compte les diferents tècniques utilitzades, cal dir que en aquesta investigació s'han revisat 2 arxius audiovisuals - una pel·lícula i un documental -, una entrevista d'una font periodística i un llibre literari; s'ha fet un anàlisi de 5 iniciatives socials dins del context que treballen amb el col·lectiu o bé, utilitzen les arts com a eina de treball; i finalment, s'han dut a terme 9 entrevistes a diferents professionals i persones locals que es troben dins del context estudiat.

A continuació, al següent apartat, es fa la presentació de les fonts consultades i de les persones entrevistades, així com, s'exposa la forma en què s'analitzaran els resultats de les diferents tècniques i fonts presentades.

4.5 ANÀLISIS DE RESULTATS

4.5.1 Anàlisi documental i d'iniciatives

Per tal de tenir un major coneixement del context i del què s'està fent ja a Uganda, s'ha fet un breu anàlisi per una banda, de diferents documents visuals i escrits al voltant d'Uganda i del barri de Katwe, i per altra, d'entitats, organitzacions o projectes que treballen amb el col·lectiu i/o a través de les arts escèniques.

Anàlisi documental

Així doncs, primerament, s'ha fet un anàlisi dels següents registres documentals i visuals:

- Pel·lícula Reina de Katwe
- Llibre el Sueño de África de Javier Reverte
- Documental Españoles por Uganda
- Entrevista a Rosebell Kagumire per rtve

D'entre tots ells, s'ha observat els següents aspectes:

- Religió
- Estructura familiar
- Fills
- Comunitat
- Organització administrativa
- Festes
- Coneixement de la vida cotidiana
- Paper de la dona
- Paper de les noies adolescents
- Educació

Anàlisi d'iniciatives

En segon terme, s'ha escollit els següent cinc projectes i organitzacions, per fer-ne el posterior anàlisi:

- Nzuri Daima

- Música para salvar vidas
- Women rising for Africa
- Programa ELA
- Street Lights

Entre totes elles, s'ha fet la següent llista d'aspectes a analitzar:

- Objectius de la iniciativa
- Projectes per les adolescents
- Paper de les arts
- Metodologia de treball
- Impacte

4.5.2 Anàlisi d'entrevistes

Tenint en compte les entrevistes com l'eina per excel·lència de la investigació qualitativa, aquestes han permès conèixer de primera mà les vivències, experiència i punts de vista tant de persones que treballen al context i/o amb el col·lectiu estudiat, com de les pròpies adolescents. En aquesta investigació, tal com s'ha presentat a l'apartat de població i mostra, s'han fet 9 entrevistes en total a diferents professionals o persones locals que treballen o es troben dins del context. A banda d'aquestes 9 entrevistes completes, també s'ha parlat i s'ha mantingut converses més curtes amb altres persones que es troben dins del context, les quals han estat necessàries per tenir una primera idea del territori, obtenir més informació del col·lectiu o arribar a altres contactes.

Les preguntes que conformen el guió de l'entrevista s'han realitzat a partir de quatre categories generals, les quals sorgeixen de la primera part de la investigació - la consulta d'articles acadèmics i l'anàlisi documental i d'iniciatives - i busquen entendre i conèixer diferents aspectes del context. Amb les entrevistes, primerament es pretén fer una aproximació del context específic de la persona entrevistada, per tal de poder-lo diferenciar d'altres zones del país. Per altra banda, es vol indagar en la situació de les dones i el seu paper dins el sistema familiar, així com, comprendre la situació de les adolescents dins del context i totes aquelles necessitats, dificultats i interessos per tal de poder implementar un projecte ben aterrat al territori i al

col·lectiu. Consegüentment, es busca conèixer i entendre la concepció i visió comunitària sobre el col·lectiu i les diferents realitats dins del barri. Finalment, les preguntes fan referència a les arts escèniques i la dansa com a eines de transformació social, per tal de poder analitzar els diferents punts de vista dels diferents professionals i persones entrevistades i estudiar la viabilitat d'aquestes amb el col·lectiu proposat.

D'aquesta manera, totes les entrevistes s'estructuren a partir de les següents quatre categories, les quals també serviràn de guia a l'hora d'analitzar els resultats de les entrevistes:

1. CONTEXT DEL PROJECTE / LLOC ON VIU
2. SITUACIÓ DE LES DONES I LES ADOLESCENTS
3. COMUNITAT
4. ARTS I DANSA COM A EINA DE TRANSFORMACIÓ SOCIAL

No obstant això, ha estat necessari fer dos tipus d'entrevistes per tal que aquestes s'adaptin als diferents perfils de persones entrevistades. Totes elles segueixen l'esquema general però compten amb subcategories diferenciades.

El primer bloc d'entrevistes va dirigit a les persones i professionals que treballen en el context d'Uganda a través de diferents projectes amb infància i adolescència, els quals han estat un total de set persones. En aquest cas, l'objectiu de les entrevistes és conèixer la realitat del context i del col·lectiu des de la visió de les organitzacions i les entitats, així com, conèixer la visió que tenen de la dansa i les arts com a facilitadores a l'hora de dur a terme projectes, i l'impacte que aquestes poden generar a la comunitat i al col·lectiu.

CATEGORIA	SUBCATEGORIA
CONTEXT DEL PROJECTE	Context on es dur a terme el projecte
	Públic destinatari del projecte
SITUACIÓ DE LES DONES I LES	Situació de la dona i la família dins del

ADOLESCENTS	context
	Valoració de la dona i l'adolescent
	Responsabilitats, necessitats i obligacions de les adolescents
	Espai de trobada entre adolescents
COMUNITAT	Punts forts i febles de la comunitat
ARTS I DANSA COM A EINA DE TRANSFORMACIÓ SOCIAL	Paper de la dansa dins la comunitat
	Beneficis de la dansa i les arts pel col·lectiu
	Punts claus d'un projecte per tal que generi un impacte a la comunitat

Per altra banda, el segon bloc va dirigit a noies locals que viuen o han viscut la seva adolescència a Uganda, les quals han estat dues. En aquest cas, es té l'objectiu de conèixer de primera veu les necessitats i vivències de les noies, per tal de poder conèixer interessos i preocupacions, així com la seva visió de les arts i la dansa. Una manera de poder adaptar i formalitzar el projecte des de les pròpies necessitats de les adolescents.

CATEGORIA	SUBCATEGORIA
CONTEXT ON VIU	Context del lloc de naixement
	Context del lloc on actualment viu
SITUACIÓ DE LES DONES I LES ADOLESCENTS	Rutines i responsabilitats del dia a dia
	Aspiracions de futur
	Implicacions i diferències de ser noia dins del país Uganda
	Referents
	Preocupacions i necessitats de les adolescents
	Lloc de reunió/trobada entre

	adolescents
COMUNITAT	Punts forts i febles de la comunitat
	Canvis i desitjos per millorar el país i la comunitat
ARTS I DANSA COM A EINA DE TRANSFORMACIÓ SOCIAL	Paper de la dansa dins la comunitat
	Beneficis de la dansa i les arts pel col·lectiu
	Propostes per fer un projecte adaptat a les necessitats de les adolescents.

De tal manera, n'han resultat dos models de guió d'entrevista², els quals s'han pogut modificar, ampliar o reduir al moment que es duïen a terme les entrevistes, depenent de la dinàmica i els temes de conversa que anaven sorgint amb la persona entrevistada.

Finalment, comentar que totes les persones entrevistades han acceptat participar de forma voluntària en aquesta investigació. Per tal de mantenir l'anonimat de totes elles s'ha optat per utilitzar noms ficticis.

4.6 LIMITACIONS

En referència a les limitacions d'aquesta investigació cal parlar de la llunyania del context estudiat. El fet que el context es trobi fora del país i del continent ha pogut dificultar la recerca d'informació contextualitzada al context desitjat, així com, la cerca de contactes localitzats en aquest mateix. No obstant, cal dir que el boca a boca i el fet de donar veus i començar a establir relació amb persones que es troben al context, ha fet possible poder contactar i comptar amb més persones i informacions de les que es comptava en un inici.

Seguint la mateixa línia, la llengua també ha pogut esdevenir una limitació en alguns moments. Tot i que totes les persones entrevistades locals d'Uganda parlessin anglès, cal remarcar un accent que podia ser difícil en alguns moments per a la correcta

² Podeu veure els guions de les entrevistes a l'Annex 3

comprensió. Tot i això, la predisposició de la persona entrevistada i de l'entrevistadora ha estat clau per a poder establir converses molt interessants i plenes de contingut rellevant per a la investigació.

Finalment, cal destacar tot el treball de diagnòstic del context el qual ha estat clau per a poder fer una investigació i un projecte ben aterrat al lloc. El fet de no formar part del país i de no poder-hi ser de forma presencial durant la investigació, ha implicat un treball de camp molt més extens i complex, ja que l'observació no era possible.

5 RESULTATS

A l'hora d'analitzar els resultats, s'ha fet un anàlisi dels diferents blocs analitzats: documental, d'experiències i entrevistes, seguint els ítems d'anàlisi establerts per cada un d'ells.

5.1 RESULTATS DE L'ANÀLISI DOCUMENTAL³

En primera instància, cal presentar els registres documentals i audiovisuals analitzats:

1. **Document 1: Pel·lícula La Reina de Katwe:** història d'una jove del barri de Katwe (Kampala) qui gràcies a un entrenador molt involucrat amb la comunitat aprèn a jugar escacs i permet donar valor al barri i treure de la pobresa a la seva mare i a la seva família.
2. **Document 2: Llibre El Sueño de África:** relat de Javier Reverte sobre el seu primer llarg viatge a Àfrica. Fent un repàs a les grans històries del passat i de les petites del present, els mites i els dies de l'era colonial, així com de la independència d'Uganda. L'autor descriu les seves impressions sobre el país fent una mirada als referents històrics que han deixat empremta al lloc.
3. **Document 3: Documental Españoles por Uganda:** documental que mostra el testimoni de quatre espanyols que viuen al país. A través d'ells, es pot veure la vida d'Uganda, alguns projectes socials, formes d'oci i de relacionar-se, així com, una aproximació a la seva cultura.

³ Podeu veure la taula d'anàlisi a l'Annex 1

4. Document 4: Entrevista a Rosebell Kagumire: entrevista a l'activista ugandesa Rosebell Kagumire qui parla de l'Àfrica post-colonial i la situació de les dones dins del context.

Seguidament, cal destacar que són varies les similituds i coincidències que s'han trobat entre els diferents documents audiovisuals i literaris. Partint de les categories anteriorment exposades: religió, estructura familiar, fills, comunitat, organització administrativa, festes, coneixement de la vida quotidiana, paper de la dona, paper de les adolescents i educació, s'ha pogut extreure els següents resultats:

Religió

Cal destacar el **cristianisme com a religió majoritària** al país. No obstant això, també s'ha de fer referència a la **forta influència i presència de la religió musulmana**, la qual conviu amb la cristiana. Tal com remarca a l'entrevista de Rosebell **tampoc es pot oblidar les espiritualitats africanes indígenes**, les quals a dia d'avui encara perduren i es combinen i conviuen amb les altres religions més majoritàries. Per altra banda, tal com es reflecteix al documental *Españoles por el mundo*, la missa de diumenge es tracta del dia més important de la setmana per a tota la comunitat, ja que esdevé el dia de reunió i de trobada amb la gent de la comunitat. Cada **diumenge es viu com una gran festivitat amb cants, balls i les millors vestimentes**.

Estructura familiar

Cal remarcar la **participació activa de tota la família** en els diferents aspectes familiars. Tal com es veu reflectit en la pel·lícula de la *Reina de Katwe*, així com també, en el documental *Españoles por el mundo*, tota la família es fa càrrec dels germans i germanes, així com de les tasques domèstiques i de les obligacions per a la subsistència de la família (anar a vendre al mercat o als carrers de la ciutat). Tot i això, també es pot veure la **diferència entre nens i nenes**, el quals aquests primers poden gaudir de més espais d'oci i entreteniment. Cal parlar també de la **pobresa** i la **situació econòmica** com el **determinant de l'estructura familiar**. Aquest aspecte es veu reflectit a la mateixa pel·lícula i a l'entrevista de Rosebell, qui expresa que la pobresa, l'educació o la història familiar marca la diferència de la realitat de les dones i

de tota l'estructura familiar. La falta de recursos econòmics impedeix que la família pugui gaudir de certes comoditats i privilegis i obligui a que tots els integrants es trobin col·laborant per tal de poder-se substenir. Aquesta realitat també marca les **pèrdues** que pateixen gairebé totes les famílies en situació de vulnerabilitat, ja sigui per part de fills, marits, progenitors o altres éssers propers.

Seguint amb la línia de la família, cal remarcar que la mitjana expressada al documental *Espanoles por el mundo* és de **6,8 fills/es per dona**. Representa la **més alta del món**. S'ha de tenir en compte l'**alta mortalitat infantil i la gran quantitat de malalties** dins del context. Això i tenint present, tot el sistema familiar com a col·laborador en la subsistència familiar, aquests són necessaris per a l'ajuda a la llar. Per contra, a la pel·lícula *La reina de Katwe* es pot veure com el vincle afectiu entre mares i fills, és present, tot i veure uns **rols parentals molt autoritaris i durs**.

Comunitat

Es pot observar que aquesta té una **gran força**. Aquest **gran sentiment de comunitat** provoca que hi hagi una **bona xarxa de suport**, així com un sentiment d'alegria i orgull quan algú de la mateixa comunitat aconsegueix grans coses. Tanmateix, s'ha pogut extreure que Uganda compta amb **diferents ètnies i comunitats, les quals cada una té uns estils de vida i tradicions diferents**. Tot i això, totes elles **conviuen de forma positiva** i es pot destacar els adjectius comuns d'**hospitalitat i acollida entre totes elles**.

Organització administrativa

Són poques les coses que s'han pogut extreure a través de l'anàlisi documental. Tot i això, cal destacar una **millor funcionament de l'àmbit privat** per sobre de l'àmbit públic.

Festes i celebracions

Tampoc s'ha pogut extreure molta informació. No obstant això, cal destacar **la dansa i la música com a elements molts presents** en les celebracions de la comunitat i l'existència de danses específiques de les diferents ètnies i comunitats.

Vida quotidiana

Cal destacar per una banda, les **dures condicions del barri de Katwe**, la qual cosa dificulta sortir del **cercle de violència i de les conductes i estils de vida poc sans** del barri. A nivell general d'Uganda, cal destacar algunes informacions extrems del documental *Espanoles por el mundo*. Així doncs, cal parlar d'un **sou mitjà mensual de 40 euros** on la majoria de la població es dedica a l'**agricultura**. Es destaca la gran quantitat de menjar i de producció agrària, aspecte que fa **innecessàries algunes ajudes humanitàries** les quals estan **perjudicant més el petit comerç**. També cal fer referència al **35% de famílies que viuen per sota de les línies de pobresa**. Altrement, el **SIDA esdevé una gran problemàtica**. Es tracta d'una malaltia molt comuna entre la població ugandesa, aspecte que també contribueix a la baixa **esperança de vida la qual esdevé dels 51 anys** al país.

Paper de les dones

Dins la comunitat Ugandesa, cal destacar les dones com els **pilars fonamentals de la família**. La dona no només se cura de la llar i de les tasques de criança, sinó que també intenta guanyar-se la vida (a través de la venda de productes i la producció agrícola) per la cura dels fills i la subsistència econòmica de la família. Sobretot en aquelles on la figura paterna no hi és. Tal com es comenta al documental *Espanoles por el Mundo*, la **dona africana és qui sosté el país**. No obstant, aquesta **no té cap dret, inclús quan es mor el marit, ja que en molts casos perd la propietat**. També cal destacar els **baixos salaris** que reben aquelles que es troben dins del mercat laboral remunerat, sobretot en els àmbits més femenitzats com és el cas de les infermeres. Rosebell expressa la **necessitat de crear plataformes** per tal que les **dones puguin reivindicar els seus drets i llibertats** d'acord amb el que volen ser, ja que aquesta sempre se l'ha encasillat dins del rol de mare i mestressa sense valorar-ne tota la feina i importància pel desenvolupament del país. Tot i això, es destaca que les dones també compten amb alguns espais culturals on tenen veu, encara que aquests siguin pocs i es dona **importància a la ruptura de la bretxa digital**, per tal que dones i homes puguin **accedir a la informació** de forma igualitària.

Les adolescents

Seguint les línies de les dones, les adolescents **segueixen el mateix patró** del que han vist i après de casa. Així doncs, cal destacar una certa **absència de**

l'adolescència, sobretot en aquelles zones més pobres, passant de nenes a dones directament. Aquesta realitat es pot veure molt bé a la pel·lícula *la Reina de Katwe*, en què s'observa la **prostitució com a forma de guanyar-se la vida** i aconseguir diners, sobretot per part de les noies més joves. **Aquestes ja no van a l'escola i ja es fan càrrec de la llar i dels seus germans adquirint el rol de dona**, tal com el reproduïen les seves mares. Es pot observar un gran sentiment de **responsabilitat** en **ajudar la família i la progenitora**. A més, també s'observa com en el moment que ja es comencen a desenvolupar, els nois ja les persegueixen com a objectes de desig. La qual cosa, **sense una bona educació sexual, moltes es queden embarassades** i es torna a iniciar el cicle.

Per altra banda, cal fer referència a la **inferioritat** que senten les noies **envers la figura masculina**. A la mateixa pel·lícula s'observa (en el cas dels escacs) que els nens s'enfaden quan perden contra les nenes i aquestes es disculpen i se sorprenen d'haver pogut superar a un nen.

Educació

S'observa que **malgrat ser obligatòria i gratuïta, no tots els nens i nenes s'ho poden permetre**, ja que s'ha de pagar l'uniforme, els llibres i el material. A més, segons testimonis del documental *Espanoles por el Mundo* cal destacar unes **escoles públiques molt faltades de recursos**.

5.2 RESULTATS DE L'ANÀLISI D'INICIATIVES⁴

A continuació, es presentarà breument cada iniciativa per tal de comprendre el treball de cada una i el posterior anàlisi.

- 1. Iniciativa 1: Nzuri Daima:** Fundació impulsada per generar canvi social en zones d'Uganda i Sudan Sud. Es realitzen projectes i es dona suport a projectes locals amb diferents col·lectius de la zona donant molta importància a l'educació, la cultura i a les arts com a eines de canvi social i de millora de la qualitat de vida.

⁴ Podeu veure la taula d'anàlisi a l'Annex 2

2. **Iniciativa 2: Música para salvar vidas:** orfenat situat a la capital del país ugandès: Kampala. Acull a nens i nenes desemparats fins que aquests assolixen l'autonomia i es poden valdre per ells mateixos i mateixes de forma digne. Utilitzen la música i la dansa com a eina educativa i de transformació social.
3. **Iniciativa 3: Women Rising for Africa:** Entitat sense ànim de lucre que posa el focus en l'empoderament de la dona, la seguretat i la mobilitat segura. A través de l'ensenyament d'habilitats de conducció de motos a les dones de la zona, es creen noves oportunitats laborals per tal de millorar la seva qualitat de vida i la independència econòmica.
4. **Iniciativa 4: Programa ELA:** Programa d'empoderament per a noies adolescents. A través de l'ensenyament de la confecció d'artesanies combinat amb la transmissió de coneixements de planificació familiar i de seguretat sexual, es pretén aconseguir la independència econòmica de les noies i una millor qualitat de vida.
5. **Iniciativa 5: Street Lights:** entitat sense ànim de lucre que utilitza l'art per empoderar la infància sense llar que es troba vivint o fent vida al carrer a través de l'educació i l'aproximació i descobriment dels seus talents i habilitats.

Tenint en compte les 5 iniciatives plantejades i les categories exposades anteriorment: objectius de la iniciativa, projectes per les adolescents, paper de les arts, metodologia de treball i impacte, s'ha pogut extreure els següents resultats:

Objectius de la iniciativa

En referència a la primera categoria, podem veure com els objectius de totes les iniciatives es relacionen amb **l'empoderament i la independència econòmica** dels i de les participants per tal de garantir una millor qualitat de vida. Encara que algunes se centren més en les infàncies com és el cas de les iniciatives Nzuri Daima i Street Lights, totes elles lluiten per la **millora de les condicions de vida** dels diferents participants.

Projectes per les adolescents

Pel que fa als projectes per a noies adolescents, es pot observar com **no totes les iniciatives contempnen projectes únicament per a elles**. No obstant, en totes

iniciatives plantejades elles **hi tenen cabuda**. Cal destacar que en aquelles iniciatives específiques per elles, com és el cas de la Women Rising for Africa, Programa ELA i Street Lights, les arts tenen un paper més funcional. És a dir, s'utilitza per tal d'adquirir habilitats i oportunitats laborals i aconseguir una independència econòmica. En canvi, en el cas de la iniciativa Nzuri Daima i Música para Salvar Vidas, en què la majoria de projectes són de grups mixtes, les arts es contemplen com a eina de sanació emocional, d'unió entre persones i per a restaurar la dignitat i empoderar als i a les participants.

Metodologia de treball

Per altra banda, en referència a la metodologia de treball, en algunes iniciatives l'aprenentatge de **les arts esdevenen el centre del projecte** com és el cas de la iniciativa Nzuri Daima, Música para Salvar Vidas i Street Lights. En aquests casos, les arts esdevenen l'activitat principal des d'on es treballa els diferents objectius. Per altra banda, en el cas de la iniciativa Women Rising for Africa i Programa ELA, les arts **apareixen en el procés com a eines de treball**, però no esdevenen l'activitat principal de la iniciativa.

Impacte

Finalment, en referència a l'impacte, cal dir que totes les iniciatives en destaquen la **independència econòmica i la incorporació dins del mercat laboral** dels i de les participants. No obstant això, altres també en destaquen l'**apoderament, la confiança, la creativitat i l'augment de les aspiracions** com a impactes positius de les iniciatives artístiques.

5.3 RESULTATS DE L'ANÀLISI D'ENTREVISTES⁵

Abans d'entrar en l'anàlisi dels resultats de les entrevistes, es creu necessari fer una breu descripció de totes les persones entrevistades:

- **Laura:** lidera l'organització We Love Uganda, la qual realitza activitats a Catalunya per recollir diners i destinar-los a beques de nens i nenes d'Uganda

⁵ Podeu veure la taula d'anàlisi d'entrevistes a l'Annex 4

- **Susana:** coordina els projectes educatius i artístics de la Fundació Nzuri Daima, la qual compta amb diferents projectes socials i artístics pel país d'Uganda i d'altres països veïns.
- **Sarah:** creadora i coordinadora del projecte Women on Wheels de Rising for Africa, projecte que acompanya a les dones en l'aprenentatge de conduir motos per tal d'aconseguir la seva autonomia de mobilitat i financera.
- **Rosa:** voluntària del projecte Women on Wheels de Rising for Africa.
- **Mireia:** forma part de l'equip de la Fundació Petits Detalls situada a Uganda. Compten amb diferents projectes per a millorar la qualitat de vida de la infància de la zona.
- **Mark:** dinamitzador local del projecte de circ social de la fundació Nzuri Daima al barri de Kampala.
- **Steph:** ballarí professional i dinamitzador comunitari local el qual treballa en diferents projectes socials a través de la dansa.
- **Jara:** ballarina local professional vinculada a l'organització Música para Salvar Vidas.
- **Samantha:** jove de 19 anys criada a la casa Música para salvar vidas, casa que acull a infants i adolescents sense família i els acompanya fins a la seva vida adulta o quan assumeixen la independència completa. Utilitzen la música i la dansa com a eines de treball social.

Un cop presentades les persones entrevistades, es procedirà a l'anàlisi dels resultats seguint les categories anteriorment explicitades:

- CONTEXT DEL PROJECTE / LLOC ON VIU
- SITUACIÓ DE LES DONES I LES ADOLESCENTS
- COMUNITAT
- ART I DANSA COM A EINA DE TRANSFORMACIÓ SOCIAL

Context del projecte / Lloc on viu

A l'hora d'analitzar els resultats d'aquesta investigació, cal tenir en compte els diferents contextos on es situen els projectes, sobretot dividits en **rurals i urbans**, els quals poden aportar algunes diferències en quant a discursos i realitats.

En referència a contextos urbans cal destacar Entebbe, ciutat on es destinen els fons i es desenvolupen els projectes de We love Uganda; i la capital de Kampala i els seus suburbis. Aquest últim es tracta del context on es destinen alguns dels projectes de Nzuri Daima, Women Rising for Africa i on ha crescut les joves entrevistades Jara i Samantha, així com el ballarí i educador Mark i el dinamitzador Steph. Per altra banda, a nivell rural, cal destacar Jinja i Ganga, context on treballen Petits Detalls i també Women Rising for Africa.

Tal com ha comentat les diferents persones entrevistades, cada vegada és més evident el **canvi de mentalitat entre la joventut urbana**. Tot i això, cal destacar una gran **desigualtat en quant als nivells socioeconòmics de les famílies**, en què hi ha una gran diferència entre les famílies riques i les més pobres. Així doncs, gran part de les persones entrevistades coincideixen amb una gran **diferència de característiques, visió i oportunitats dependent del nivell econòmic** de la família independentment de viure al camp o a la ciutat. No obstant això, cal destacar la ciutat com un context amb més oportunitats i més possibilitats, tot i que aquestes es trobin, molts cops, condicionades per la família i el barri on s'ha nascut. També cal diferenciar el centre de la ciutat dels **suburbis**, barris amb **molta pobresa i amb unes condicions poc saludables** pel bon desenvolupament dels seus habitants. Pel que fa al **camp**, encara hi ha un **gran nombre de dificultats de forma generalitzada** en quant a l'accés a l'educació de les nenes o als serveis bàsics. Encara que aquest també pot aportar aspectes positius que la ciutat no ofereix com és una **xarxa més gran relacional i de suport, i l'oportunitat de comptar amb petits terrenys on cultivar** aliments pel consum de la família i per la seva venda. Així com, la **facilitat en els tràmits i les gestions** a l'hora de començar i impulsar projectes.

Situació de les dones i les adolescents

Pel que fa a la situació de les dones i les adolescents, si bé és cert que al centre de la ciutat la seva situació es troba més igualada a la dels homes i compten amb un major nombre d'oportunitats tal com comenta Jara, encara és evident l'**existència d'un gran nombre de desigualtats envers a l'home i d'una situació d'inferioritat arreu del país**.

Tal com comenten les persones entrevistades, les dones esdevenen les figures que sostenen els sistemes familiars, molts cops essent les úniques presents dins d'aquest, **treballant sempre que poden a canvi d'uns ingressos mínims**. La gran majoria viuen dia a dia per a la supervivència pròpia i de la família. Ja des de ben petites, aquestes són empeses a cuidar-se de les tasques de la llar i en la cura dels germans, essent l'escola i l'educació un element secundari sobretot en aquelles famílies més pobres. Gran part de les persones entrevistades coincideixen en l'**educació com la principal necessitat i dificultat del col·lectiu**. Per altra banda, cal destacar la **violència** que pateixen les dones dins l'**àmbit familiar** i la normalització de la poligàmia entre la població masculina.

Adolescència

Tal com comenta la Mireia, el període d'adolescència al context és molt més curt del que coneixem a Occident, ja que als **12/13 anys** les nenes ja passen a formar part de la vida adulta **casant-se i assumint totes les responsabilitats de la dona**, sobretot a les zones rurals i els suburbis. Independentment de si es casen o no, la realitat de les adolescents és la de les **tasques de la llar, les quals combinen amb els estudis, si tenen sort**. Per altra banda, la **prostitució, la violència sexual i les violacions són una realitat molt comuna**, així com també la pràctica de **sexe com a moneda de canvi per a la supervivència**. Aquesta realitat acaba portant a una gran propagació de **malalties de transmissió sexual i un gran nombre d'embarassos adolescents**. Algunes persones entrevistades com la Susana en destaquen el període de la pandèmia com un període amb un gran increment d'aquesta violència i d'embarassos entre les adolescents.

Altrament, la Samantha i la Jara, com a noies que han viscut l'adolescència a Uganda, destaquen el fet de **ser noia com un treball dur, ple de reptes i de lluita per aconseguir els objectius desitjats**. Tot i remarcar un canvi de mentalitat i una major igualtat d'oportunitats en l'àmbit professional, encara en destaquen una gran quantitat de riscos pel simple fet de ser noia així com, unes grans desigualtats marcades pel lloc de naixement i la situació econòmica de la família.

Necessitats i dificultats

Com a principals necessitats i dificultats de les adolescents al context, són forces les que experimenten com a conseqüència de la cultura i la tradició en la que han nascut. Les diferents entrevistades en destaquen múltiples, entre elles cal destacar la **higiene personal**, el **coneixement del propi cos**, la **sexualitat**, el coneixement dels seus **drets**, la **falta d'espai** on parlar, la **violència sexual**, l'**educació sexual** i el coneixement i **identificació dels propis objectius**. Tot un seguit de necessitats, les quals la gran majoria expressen que es podrien millorar amb l'accés de totes les adolescent a l'**educació** on fer un bon treball de **prevenció**.

Espai on reunir-se

Com a espais de trobada entre les noies, la gran majoria de les persones entrevistades destaquen l'**església** i el **carrer** com a únic punt de trobada. Gairebé totes les entrevistades coincideixen en la **falta d'espais per a les noies adolescents** amb persones adultes de referència les quals puguin donar informació i suport en tots els neguits i necessitats d'aquestes noies. Per altra banda, l'entrevistat Steph destaca que també seria bo un espai on poder compartir nois i noies de forma igual, ja que la realitat és la convivència entre dos sexes.

Comunitat

A nivell dels aspectes positius de la comunitat, cal destacar la seva **gent**, la seva voluntat **acollidora** i el **suport de la comunitat** com els punts positius més destacats entre les entrevistades. Per altra banda, també cal destacar alguns punts de la Mireia la qual destaca la presència de figures representatives fàcils d'accedir des de la comunitat i , juntament amb la Samantha, destaquen la capacitat de al comunitat de treballar i d'emprendre. També cal destacar la senzillesa de la vida i la naturalesa comentada per la Sarah.

Per altra banda, com a aspectes negatius cal destacar la **criminalitat**, la **poca higiene** i **seguretat**, així com la **corrupció** del govern. Altres entrevistades també en destaquen la mort com una realitat molt present, les grans **desigualtats econòmiques i socials**, la **falta de recursos educatius** i la **situació de la dona** la qual es troba perjudicada en gairebé tots els àmbits.

Visió de la comunitat envers la dona

A nivell general, les diferents entrevistades coincideixen en què la dona és vista per la comunitat **inferior a l'home**, la qual la seva tasca és de **tenir fills, cuidar la casa i donar plaer al marit**. Aquesta fins el moment ha esdevingut un objecte sexual que no tenia ni veu ni vot en les decisions de la comunitat. Tot i això, diferents entrevistades coincideixen en la presència d'un petit **canvi de mentalitat** en què cada vegada és major el reconeixement i el respecte envers la dona, la qual ja no se situa únicament dins l'àmbit privat.

Arts i dansa com a eina de transformació social

A nivell general, les entrevistades veuen la dansa com una **bona eina per el treball amb les adolescents**. Algunes expressen que la disciplina artística permet crear **comunitat**, així com també, aporta **beneficis físics i mentals**, ja que permet expressar el què et passa per dins i per fora, alliberar tensions i trobar solucions en moments de conflicte. Per altra banda, l'entrevistada Jara defensa la dansa com una bona eina per **inspirar, crear el canvi i la transformació i donar valor**. Steph i Mark per la seva banda, també defensen la dansa com una bona manera per apropar-se a les adolescents, apartar-les dels vicis de la comunitat i aprofitar per fer un treball de **prevenció** i de **coneixement** de forma conjunta amb un grup d'iguals.

Finalment, cal mencionar algunes claus imprescindibles per part de les entrevistades a l'hora d'elaborar un projecte que generi canvi i resultats al context. Entre ells cal destacar la **temporalitat del projecte**, la qual ha de permetre que la comunitat se'l faci seu i que els generi autonomia. Vàries entrevistades també incideixen en la **participació i involucració de la comunitat** per tal que en un futur el projecte es pugui sostenir per part d'aquesta. Per això, es creu interessant poder contactar amb alguna **persona local** per dinamitzar conjuntament el projecte. Per altra banda, també s'incideix en el **respecte del context i en la sostenibilitat**, adaptant els continguts al col·lectiu concret, aprofitant estructures ja existents i parlant abans amb els diferents agents que poden estar implicats: autoritats legals, famílies i comunitat, on és molt important deixar clar tota la informació al respecte.

6 DISCUSSIÓ

D'acord amb els resultats presentats i el marc teòric d'aquesta investigació, cal contrastar, a mode de síntesis, els resultats obtinguts tenint en compte la dona i la

noia adolescent d'Uganda i Katwe, la visió de la comunitat respecte el col·lectiu, la dansa i la medicació artística com a eines d'autocura i canvi social, i finalment, la viabilitat de la proposta del projecte presentada al final de la investigació.

Tot i el progrés que està vivint Uganda en quant a legislació i situació de la dona, la realitat és que aquesta encara es troba en una posició inferior respecte l'home. La dona encara se la situa dins l'àmbit privat, sostenint tot el sistema familiar, moltes vegades en solitari, sota unes condicions extramadament dures i de pura supervivència. Així doncs, seguint el discurs de les investigacions de Mere Kisekka, M. i Álvarez, M. (1986) i de Yadav, S (2023), els resultats de la investigació confirmen la situació de la dona, sobretot en els àmbits més pobres, les quals tot i esdevenir el principal motor del sistema econòmic del país gràcies al petit comerç, aquestes encara es troben en situació de desigualtat i inferioritat en tots els àmbits ubicant-les exclusivament dins del rol domèstic i d'objecte sexual.

Altrament, pel que fa a la comunitat ugandesa, cal dir que aquesta es caracteritza per la seva bona acollida i la seva bondat, No obstant, tal com es pot comprovar a la investigació i seguint el discurs de Baluyi (2010) la visió social d'aquesta respecte el col·lectiu, alimenta la situació d'inferioritat de la dona, la qual la defineix com un objecte d'ús, d'abús i d'explotació, considerant que aquesta ha de servir a l'home.

En referència a l'adolescència femenina, s'ha pogut comprovar que aquesta pot ser molt diferent depenent de context en què la noia ha nascut. Tot i això, cal remarcar el discurs de Ninsiima et. al. (2018), compartit per les persones entrevistades, les quals defineixen l'adolescència africana com una transició molt ràpida i molts cops inexistent. Tanmateix, independentment del context, la nena a Uganda es caracteritza per assumir el seu rol domèstic des d'edats molt primerenques ajudant en les tasques de la llar i en la cura dels germans. Altrament, la realitat de les noies adolescents, sobretot dins dels contextos més pobres com Katwe, es defineix pel perill i els riscos constants. Entre ells el matrimoni prematur, la prostitució, l'embaràs adolescent, l'exposició a malalties de transmissió sexual i les infeccions. També cal sumar-hi les dificultats per accedir a l'educació i al mercat laboral. Tot plegat, un seguit de situacions que obstaculitzen el correcte desenvolupament de les joves i en limiten les

oportunitats, les quals acaben assumint el seu paper de submissió i d'inferioritat social. Aspecte el qual fa referència Olatundun i Oderindre (2020).

Davant de tal realitat, s'ha pogut comprovar la dansa i la mediació artística com a bon recurs entre el col·lectiu de noies adolescents. Seguint el discurs de Vicente et. al. (2010), la disciplina artística aporta tot un seguit de beneficis socials, físics, emocionals i intel·lectuals, el qual pot esdevenir una bona eina de prevenció entre el col·lectiu. Els mateixos professionals que es troben al territori també manifesten la potencialitat de la dansa com una bona eina d'acostament a la joventut per tal de treballar amb aquesta més enllà de la tècnica artística. Tenint en compte la presència de la dansa dins la cultura i la quotidianitat del col·lectiu, es considera que aquesta pot esdevenir molt ben rebuda entre les noies adolescents. Per altra banda, seguint el discurs de Cabo Bedia (2015) sobre l'autocura, s'ha pogut reafirmar la dansa com una eina de connexió amb el propi cos i d'acceptació d'aquest tal com comenta Mella i Salazar (2009), així com de benestar emocional i social.

Finalment, fent referència a la viabilitat i possible rebuda de la proposta del projecte *Endansar-nos*, cal dir que aquest concorda amb les necessitats detectades al llarg de la investigació sobre el context i el col·lectiu. Així doncs, seguint amb allò detectat a través de les entrevistes i la recerca documental i experiencial, aquest busca ser un mitjà per les adolescents per comunicar-se i expressar els seus sentiments amb el suport de la disciplina artística. Seguint el discurs de Moreno (2016) i tenint en compte els resultats, aquest aspecte, juntament amb la paraula, és essencial per poder treballar el benestar i la transformació individual i col·lectiva dins del context en concret.

7 CONCLUSIONS

A mode de conclusió de la present investigació, es pretén contestar la pregunta d'investigació, així com valorar els objectius presentats.

Partint de la pregunta d'investigació: *l'expressió corporal i la dansa poden esdevenir eines adequades per l'autocura i l'empoderament entre les noies adolescents del barri de Katwe?*, s'ha pogut arribar a una resposta afirmativa. Tenint en compte les

diferents investigacions consultades al marc teòric, les entrevistes i els projectes analitzats, es pot reafirmar que la dansa i l'expressió corporal esdevenen una bona eina de mediació artística, les quals tenen un gran potencial per a l'autocura i l'empoderament de les noies adolescents. Tenint present les característiques del col·lectiu i del context, s'ha pogut validar com la dansa i el moviment són una gran eina per treballar amb aquest, ja que permeten un treball personal i grupal molt profund i transversal. Aportant benestar i beneficis personals, emocionals i socials a les persones que la practiquen, permeten el procés d'autoconeixement i alliberament. D'aquesta manera, es pot parlar de la dansa com una disciplina artística que per si sola ja treballa molts aspectes com l'expressió de processos interns, la consciència de cos, el treball en equip i les relacions amb una mateixa i dins del grup. Per aquest motiu, esdevé una eina amb gran potencial per treballar amb noies adolescents de Katwe, col·lectiu amb grans inseguretats i desconeixement emocional, social i personal, i amb pocs espais d'expressió i informació.

Fent referència a l'objectiu general de la investigació, cal dir que s'ha pogut assolir i dur a terme amb èxit. Aquest consistia en el disseny d'un projecte de dansa i expressió corporal per a noies adolescents del barri de Katwe per tal de treballar l'autocura, l'empoderament de les noies i conseqüentment, aconseguir el canvi social entre el col·lectiu. Tot un treball de coneixement personal i de consciència de cos per tal de prevenir conductes i accions perjudicials pel seu desenvolupament. Així doncs, es considera que s'ha pogut elaborar un projecte el qual té en compte les necessitats i neguits de les adolescents. Tenint en compte el context seguint amb el què s'ha pogut extreure dels referents acadèmics, les entrevistes i l'anàlisi documental i de projectes, s'ha anat construint un projecte adaptant continguts i dinàmiques a la realitat del context i del col·lectiu. Per altra banda, ha estat molt beneficiós el contacte amb persones que es troben al context i que duen a terme projectes dins d'aquest per tal de rebre consells, recomanacions o estratègies que han estat útils pel desenvolupament i plantejament de tal projecte.

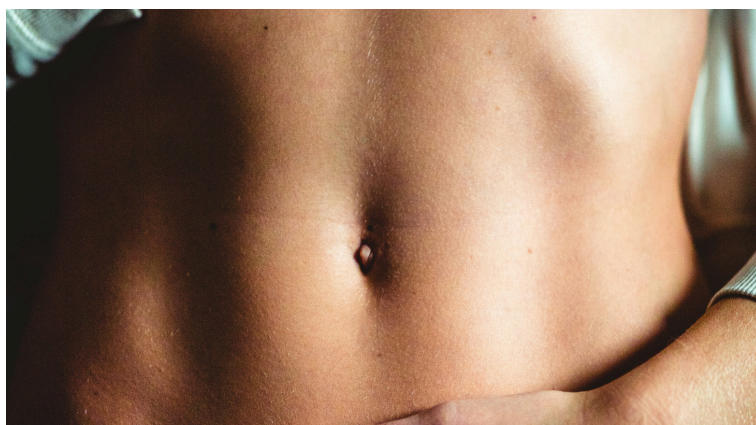
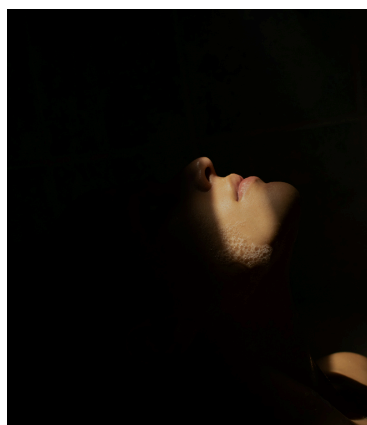
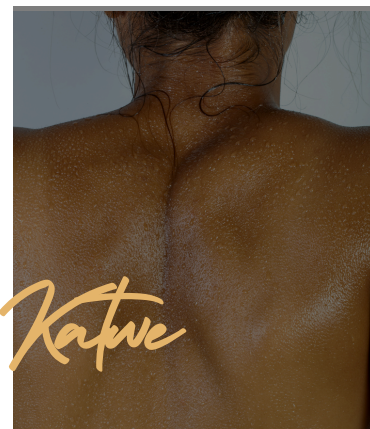
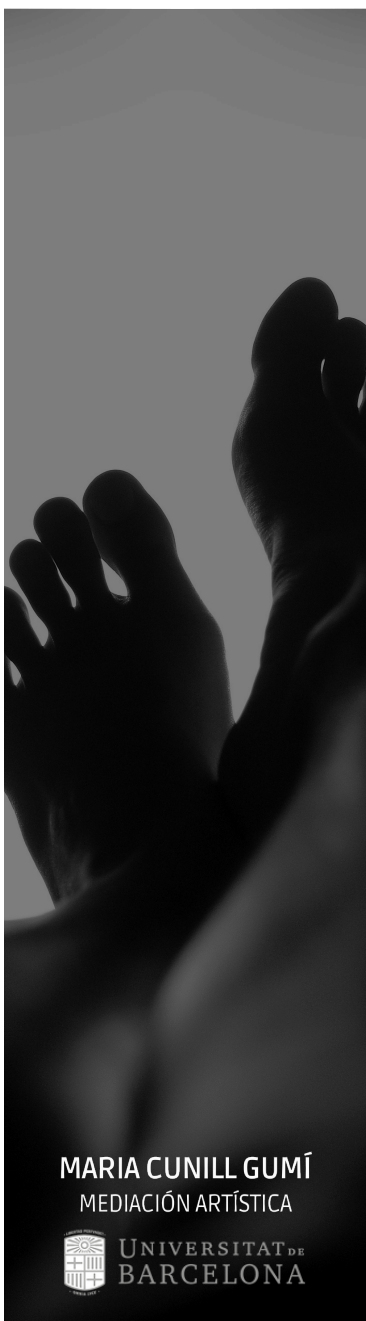
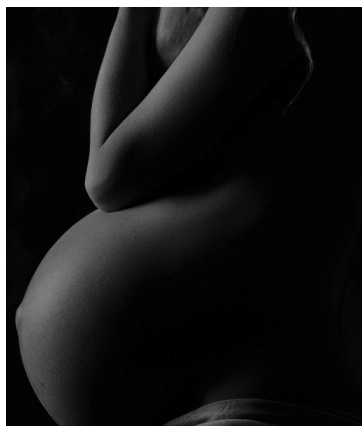
Pel que fa al primer objectiu específic sobre el coneixement del context, es creu que s'ha dut a terme una investigació minuciosa, extensa i curiosa per tal de conèixer les diferents visions i realitats del context. Així doncs, diferenciant les diferents zones i contextos del país i les característiques en cada una d'elles, s'ha pogut definir les

particularitats del context desitjat: Katwe, i al mateix temps, els aspectes comuns amb altres parts del país. Tot i que la bibliografia acadèmica sobre el país i el barri en concret no és molt extensa, l'anàlisi documental, de projectes i d'entrevistes ha estat molt útil per poder definir el context amb totes les seves singularitats i extreure'n la informació desitjada.

En segon terme, pel que fa a l'anàlisi del paper de les noies adolescents de Katwe, aquest també s'ha pogut assolir. Cal dir que aquesta informació s'ha pogut extreure arrel de la revisió literària, així com de l'anàlisi de les diferents tècniques utilitzades. Com a resultat, s'ha pogut extreure una imatge força comuna entre les diferents fonts sobre el paper, la situació i les característiques de les adolescents en el seu context.

Consegüentment, el tercer objectiu el qual fa referència a la cerca d'experiències que utilitzin la dansa i les arts com a eina de transformació social a Uganda, es pot veure reflectit a l'apartat de Resultats de l'Anàlisi d'Iniciatives. Tot i que en un inici ha estat difícil trobar projectes centrats en les arts, val a dir que Uganda es tracta d'un país amb molta riquesa cultural on la dansa té un paper molt important i és present entre la comunitat i als diferents projectes locals. A la present investigació, es poden conèixer algunes de les iniciatives que utilitzen les arts, no obstant això, ha estat arrel de les entrevistes amb les persones locals, quan s'ha pogut conèixer més d'una proposta que utilitza les arts com a eina de canvi social dins del context.

Finalment, referent a l'últim objectiu específic sobre l'exploració de la dansa com a eina d'autoconeixement, empoderament i autocura femenina, es considera que se n'ha pogut extreure la suficient informació a través de la recerca bibliogràfica i les entrevistes realitzades amb diferents professionals o practicants de la dansa. Tots els resultats al respecte coincideixen en la dansa com una bona eina de cura, autoconeixement i empoderament, tot i que és important mencionar l'escassetat d'articles centrats en la temàtica, sobretot, pel que fa al col·lectiu femení i a l'autocura. Tot i això, aquesta afirmació es mostra molt clara i sense cap dubte entre totes les persones entrevistades.

MARIA CUNILL GUMÍ
MEDIACIÓN ARTÍSTICA

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

ÍNDEX

1. Presentació	1
2. Diagnòstic	3
• Situació actual a Uganda	3
• La dona a Uganda	3
• El barri de Katwe	4
• La vida a Katwe	5
3. Objectius	6
4. Participants	7
5. Temps i Espai	7
6. Metodologia	8
• Continguts	8
• Principis	9
• Estructura de les activitats	9
• Activitats	10
7. Fases del procés	19
8. Cronograma	20
9. Comunicació, promoció i difusió	22
10. Pressupost i recursos	24
Annexos	26

1. Presentació

Endansar-nos es tracta d'un projecte de Mediació Artística utilitzant la dansa com a eina de cures i de transformació social per a noies adolescents del barri de Katwe situat a la ciutat de Kampala, Uganda.

El projecte pretén crear un espai segur per a les noies adolescents on poder expressar, parlar i conversar sobre aquells dubtes i neguits propis de les noies i de la seva etapa vital. Per altra banda, a través de la dansa i les dinàmiques proposades també es pretén fer un treball d'autocura com a eina de prevenció de conductes de risc en què les noies s'exposen diàriament dins del seu context. Sobretot es pretén incidir en la consciència de cos i l'educació sexual per a l'autoconeixement personal, la prevenció d'embarassos adolescents i la transmissió de malalties sexuals. Amb aquest treball de consciència i coneixement del propi cos, es considera que és una forma de donar poder a la noia per a decidir sobre les seves accions i el seu futur. Per altra banda, tenint en compte el treball grupal i les dinàmiques i activitats que es proposen, es creu que també permetrà el treball d'habilitats i competències socials i personals.

Per tal de fer-ho possible, el projecte proposa una primera part per tal de transmetre diferents coneixements importants pel desenvolupament de les noies, i una segona part de procés creatiu de dansa on les mateixes adolescents creïn, decideixin i desenvolupin una mostra final. En aquest es treballarà per tal que les noies puguin transmetre un missatge propi per transmetre a la comunitat el qual s'anirà treballant al llarg de les sessions. Utilitzant la dansa i altres tècniques artístiques com les arts plàstiques, es té la intenció de donar diferents eines a les adolescents per tal que puguin reconèixer les pròpies potencialitats i necessitats, i posteriorment, mostrar-les en grup.

Tenint present les diferències culturals i lingüístiques - encara que l'anglès és parlat i entès per tota la comunitat - es considera com aspecte clau la presència de persones locals i el suport d'una entitat que ja treballa al territori. Per aquest motiu, es comptarà amb la Christine, jove local de 19 anys la qual balla des dels 7 anys i està molt informada i interessada en la temàtica del projecte; i per altra banda, amb el suport de la Fundació Nzuri Daima, la qual treballa amb infància, adolescència i dones arreu del país amb múltiples projectes locals. D'aquesta manera, la primera acompanyarà a la mediadora amb un rol de dinamitzadora en el desenvolupament de les sessions per tal de facilitar el vincle amb les adolescents i la seva participació al projecte. Una forma de fer partícip la comunitat, donar més consistència al projecte i també garantir una sostenibilitat i una possible continuïtat de forma autònoma per la mateixa comunitat. Pel que fa a la fundació, aquesta donarà suport en totes aquelles qüestions que fan referència a l'espai, el material i aquelles qüestions més logístiques.

Altrament, s'ha optat per fer un projecte utilitzant la dansa, ja que davant la desigualtat i infravaloració de la dona en gairebé tots els àmbits de la cultura africana, cal reconèixer l'herència cultural com un pont d'oportunitats. Així doncs, s'ha escollit la dansa com a disciplina artística principal, ja que aquesta té un pes molt important en tota la comunitat, i és practicada per tothom indiferentment de sexes, edats i capacitats. Incidint en el sector femení, la dansa es tracta d'un moment en què es veu la dona alliberada, expressant allò que sent a través del cos, sense embuts, sense pors i sense límits.

Richard Poulin explica que: *“La mercantilización de los cuerpos y los sexos afecta sobre todo a los más vulnerables de la sociedad. Tiene un carácter marcadamente clasista y/o étnico”* (Poulin, 2009, citat per Cobo Bedia, 2015, pàg. 11). Per aquest motiu, s’ha escollit el treball amb les adolescent de Katwe, les quals es troben atravesades per un munt de desigualtats i dificultats. Es creu que a través de la dansa, es pot fer un treball de consciència de cos i comunitat, com a acte de poder. Tenint en compte, el cos de la noia adolescent com una moneda de canvi dins del seu context, es creu important incidir en aquest per tal de canviar la percepció de la pròpia adolescent sobre el seu cos. Així doncs, el fet que la dona cuidi, sigui conscient del seu cos i li doni valor i importància, es veu com una llavor, per tal de poder treballar tot un conjunt d’alternatives als problemes existents com la prostitució, les limitades oportunitats de futur, el gran nombre de malalties de transmissió sexual i els embarassos adolescents.

Finalment, remarcar aquest projecte com l’intent d’esdevenir una petita llavor de canvi entre el col·lectiu i la comunitat estudiada, tenint present la força de les adolescents i tot allò que tenen per mostrar-nos.

2. Diagnòstic

Situació actual d'Uganda

Uganda es tracta d'un país africà situat a l'Àfrica Oriental, limitat pel Sudan del Sud, Ruanda, Tanzània, Kènia i la República Democràtica del Congo. La capital del país és Kampala, la qual està formada per 3.800.000 habitants. Uganda compta amb una gran riquesa ètnica en què cal destacar quatre grups ètnics principals: els bantus, els nilòtics, els nilohamítics i els hamites. L'anglès i el suahili esdevenen les llengües oficials del país tot i que hi conviuen amb moltes altres. Es tracta d'una república presidencialista de caràcter unitari amb Museveni com a president de la república d'Uganda des de 1989 el qual ha rebut nombroses denúncies de frau i violència (Ministerio de Asuntos exteriores Unión Europea y Cooperación, 2023).

La majoria del país és practicant de la religió cristiana dividits en catòlics i protestants. Tot i això, cal destacar la convivència amb altres religions i la influència de les religions tradicionals les quals són presents en gairebé tota la població i encara és practicada conjuntament amb la religió amb la que es defineixen (Mariam Namiiro, 2016).

En l'àmbit socioeconòmic, cal destacar que les principals fonts d'activitat econòmica d'Uganda han estat les del primer sector amb l'agricultura i la pesca. Actualment, segons el Ministeri espanyol d'Assumptes Exterior de la Unió Europea (2023) considera que el principal repte de desenvolupament del país és mantenir el creixement econòmic i reduir la pobresa en un context on el creixement de la població és ràpid i constant. Cal destacar que Uganda és el tercer país més jove del món amb una mitjana de 15 anys.

La dona a Uganda

A dia d'avui, les polítiques per a la igualtat de gènere i els moviments femenins per a la cerca de la igualtat dins del país d'Uganda han anat en augment. Cal dir que Uganda és un dels països pioners dins del continent africà en les polítiques d'igualtat i un dels primers del món en reservar escons parlamentaris per a les dones (Sushma Yadav, 2023). No obstant això, aquestes no s'han vist molt reflectides en la realitat de les dones ugandeses, i generalment africanes, les quals encara es troben davant de nombroses dificultats i desigualtats dins la comunitat. A dia d'avui, encara són les responsables del manteniment de la llar i la criança destinant gran part del seu temps en aquestes tasques. Així com també, en la producció en petites parcelles per a la subsistència de la família (Kisekka, M. i Álvarez, M., 1986).

Les dones encara són les responsables majoritàries d'activar tot el sistema econòmic del país gràcies al petit comerç. No obstant això, la seva situació es troba inferior respecte als homes ja que aquests compten amb un seguit de drets, privilegis i reconeixements majors als del sexe contrari els quals poden ocupar llocs de treball amb majors beneficis (Mere Kisekka and Mariela Álvarez, 1986). Per altra banda, la majoria de dones actives dins del mercat laboral, fora del petit comerç, compta amb llocs de treball estereotipats amb uns sous més baixos respecte als llocs considerats i ocupats per homes. Així com també, hi ha una clara desigualtat de sous entre gèneres encara que ambdós estiguin en la mateixa posició laboral (Yadav, S. 2023).

Altrament, les dones encara es troben amb un gran nombre d'obstacles per ser propietàries de terres, així com per heretar i obrir un compte al banc. Tot un seguit de dificultats per a la seva promoció econòmica, política i participativa que les porta en moltes ocasions a una situació de marginalitat i pobresa dins la societat ugandesa. Així com, per tenir accés a l'educació, en què encara es continua prioritzant l'educació dels fills masculins en cas de necessitat econòmica

(Ninsiima et al., 2018). Cal tenir en compte també, que moltes de les dones ugandeses pateixen o han patit violència sexual, de gènere i reproductiva. Aquesta, en la majoria dels casos es dona dins l'àmbit familiar, però també fora d'aquest. Així com també, cal parlar del menyspreu envers la dona i la falta d'educació sexual i reproductiva, la qual porta a un gran nombre d'embarassos adolescents i de malalties de transmissió sexual (Kisekka, M. i Álvarez, M. 1986)

Com a resultat de tots aquests aspectes de desigualtat i de dificultats per el desenvolupament de les dones, el sentiment d'inferioritat i de falta d'habilitats envers a la figura masculina és una realitat. D'aquesta manera, cal definir tot un seguit de desigualtats en quant als drets, la seguretat, la situació econòmica, l'educació i les habilitats en els recursos financers i de promoció, així com en la participació i lideratge dins l'espai públic (Yadav, S., 2023).

El barri de Katwe

Katwe es tracta del barri marginal més gran de Kampala, la capital ugandesa. Aquest es troba situat al sud de la capital dins la divisió de Makindye. Es troba aproximadament a 3 km del centre de la ciutat de Kampala i esdevé una àrea residencial i de negocis.

Format per gent d'arreu d'Uganda i d'altres països, el districte compta amb una gran varietat de llengües entre elles les més comunes són el Luganda, Swahili juntament amb l'Anglès i l'Àrab. La gran majoria dels habitants són dones i nens (Mariam Namiiri, 2016).

Katwe neix a mitjans del segle XX com a lloc de residència dels artesans pobres i esdevé un barri marginal per la construcció del ferrocarril que va de Kampala a Kasese. A poc a poc, es converteix en un dels barris més pobres de la ciutat tot i la creació de zones comercials cooperatives. Amb alts índex de criminalitat i format per barraques, sense aigua corrent, serveis de sanejament i serveis públics, es tracta d'un dels llocs més precaris i perillosos de la ciutat i del país d'Uganda (Coll, 2018).

Com en la majoria dels barris marginals, Katwe es troba associat a unes males condicions de vida, escasses oportunitats econòmiques, mobilitat social reduïda i comportaments poc saludables, com el consum de drogues, el joc i els riscos socials. (Kamara et al., 2019)

La vida a Katwe

Katwe està habitat majoritàriament per dones i infants d'arreu del país i d'altres països veïns en situació de guerra, atrets per l'estabilitat social, econòmica i política de Kampala, així com per la possibilitat de vendre a mercats, tenir millors serveis de salut i millor clima.

Segons la investigació de Namiro (2016) les principals activitats de les dones i els fills/es per tal de sobreviure econòmicament és la venda de verdures i fruites, així com de cigarrets, recollir diners de les carreteres principals, la feina domèstica en altres cases - com rentar la roba, cuidar els infants i netejar les cases - i la prostitució. Tot plegat englobat dins el treball informal i de l'economia submergida, la qual esdevé la principal font de treball del país.

Els principals perfils que viuen al barri són dones casades amb nombroses fills i filles, noies adolescents amb fills i filles, viudes i divorciades. Totes elles amb pocs diners, sense gaires estudis i amb persones a càrrec les quals han de sostenir. Per tal de sortir endavant, les rutines es veuen marcades per poques hores de son i el treball en diferents feines per tal de treure el màxim benefici econòmic possible. Els fills i les filles també es veuen involucrats en aquesta rutina de feina, els quals ja de des de ben petits han d'aixecar-se ben d'hora per tal d'ajudar en l'economia familiar. Així doncs, dones i infants del barri es veuen obligades a aprendre des que neixen diferents habilitats socials i de venda per tal de sobreviure econòmicament i socialment.

En referència a les noies adolescents de Katwe, cal destacar que afronten grans dificultats i responsabilitats que les forcen a una transició prematura de la infància a l'edat adulta, sense gaudir d'una adolescència com a l'occident. Aquestes dificultats inclouen la pobresa extrema, la falta de salut sexual i reproductiva, i les necessitats poc enteses per la comunitat.

Dins l'àmbit laboral les adolescent de Katwe pateixen un fort estigma que dificulta la seva cerca de feina, sovint sent relacionades amb criminalització i incompetència. Els empresaris poden negar feina pel simple fet de ser del barri. Si aconseguixen feina, solen ser explotades laboralment i reben salaris molt baixos. Les noies pateixen més dificultats per trobar feina i sovint són explotades sexualment tant en l'àmbit laboral com dins del barri per sobreviure.

En l'àmbit educatiu, l'educació sexual es dona principalment a les nenes, però està orientada a ensenyar-les a ser bones esposes i mestresses de casa, perpetuant el patriarcat. La falta de recursos i el context de pobresa fan que les famílies prioritzin l'educació dels fills per sobre de les filles i les mateixes escoles perpetuen els valors patriarcals de la comunitat, reforçant la submissió femenina i limitant les aspiracions professionals de les noies.

Per altra banda, les adolescents de Katwe pateixen violència sexual i explotació, sovint a canvi de promeses de feina o per cobrir necessitats bàsiques. Les dificultats per accedir a la salut reproductiva i les pràctiques sexuals insegures augmenten els riscos d'embarassos adolescents i infeccions de transmissió sexual. De tal manera, les noies de Katwe sovint es casen i tenen fills molt joves, augmentant la seva dependència d'homes més grans.

D'aquesta manera, cal destacar que la combinació de pobresa, estigmatització, explotació laboral i sexual, i una educació insuficient, perpetua el sentiment d'inferioritat entre les adolescents de Katwe. Tot una realitat en què és de gran necessitat abordar aquestes desigualtats per trencar el cicle de pobresa i exclusió social que afecta aquest col·lectiu.

3. Objectius

Objectiu General: Oferir un espai segur per a les noies adolescents on poder compartir necessitats i preocupacions afavorint l'autocura a través de la dansa i la consciència de cos.

Objectius Específics:

1. Potenciar un espai de seguretat i suport on les adolescents puguin expressar-se lliurement.
2. Acompanyar a les adolescents en el procés de desenvolupament d'eines personals i dinàmiques comunitàries a través de la dansa i l'expressió corporal.
3. Treballar les relacions personals positives amb la dansa com a eina educativa i de transformació social.
4. Desenvolupar un procés de coneixement personal i del propi cos a través del moviment i la dansa.
5. Potenciar l'autocura femenina a través d'activitats de sensibilització i de la consciència de cos.
6. Crear una representació de dansa de forma col·lectiva i horitzontal on poder expressar i transmetre un missatge a la comunitat.

4. Participants

Les persones destinatàries d'aquest projecte seran noies adolescents d'entre 13 i 18 anys que visquin al barri de Katwe i vulguin participar de forma voluntària al projecte. La idea inicial és poder comptar amb un grup d'entre 8 i 10 adolescents d'edats diverses dins la franja d'edat comentada anteriorment i que tinguin ganes de participar.

5. Temps i Espai

El projecte es realitzarà en un espai cedit per la Fundació Nzuri Daima localitzat al barri de Katwe. Es considera un bon lloc, ja que actualment també s'hi dur a terme un projecte de circ per a joves i es tracta d'un punt de referència entre la joventut del barri.

Per altra banda, pel que fa a l'espai temporal, el projecte té una previsió de dur-se a terme en quatre mesos reflectits en setze sessions de 2 hores i mitja. Tot i això, tenint en compte la planificació i preparació inicial, així com, l'avaluació posterior, es preveu una temporalitat total de 6 mesos.

A continuació, es planteja un cronograma sintetitzat amb la previsió temporal del projecte.

FASE	MES 1	MES 2	MES 3	MES 4	MES 5	MES 6
Prèvia						
1a						
2a						
3a						
4a						
5a						

6. Metodologia

En referència a la metodologia que es seguirà durant el projecte artístic, cal parlar d'una metodologia **participativa** i **artística**, ja que les pròpies adolescents seran les que donaran forma a una creació artística final des d'una vessant creativa i **reflexiva**. No obstant, també cal remarcar que aquesta serà **inclusiva** i **cooperativa** ja que és necessària la participació de totes les membres que formen el grup perquè el projecte sigui possible. Així com també, **emocional** i **transformadora** perquè es considera que en tot treball artístic es mou tot l'entramat de sentiments i emocions de les persones participants, la qual cosa contribueix i és clau per a la generació d'una transformació social.

Les activitats que es duren a terme en aquest projecte pretenen desenvolupar certes capacitats considerades imprescindibles per al desenvolupament de les adolescents. Per aquest motiu, s'han seleccionat competències educatives necessàries per la vida quotidiana en societat i pel creixement saludable de la persona.

- **Participació:** disposició de fer saber a la resta del grup la pròpia opinió i mostrar interès per les activitats i dinàmiques proposades per la resta del grup i l'educadora.
- **Treball en equip:** habilitat per col·laborar de forma coordinada en la tasca proposada conjuntament amb la resta de companyes per tal d'assolir l'objectiu d'aquesta.
- **Creativitat:** capacitat d'imaginació i innovació davant de nous reptes
- **Societat i cultura:** capacitat d'utilitzar coneixement artístic com a mitjà de cohesió social i cultural.
- **Relació interpersonal:** capacitat i habilitat de relacionar-se i comunicar-se amb les altres companyes de forma adequada, amb una actitud assertiva i constructiva.
- **Relació intrapersonal:** capacitat de coneixement d'una mateixa per tal de poder reconèixer les diferents emocions pròpies i poder recórrer a elles com a eines personals.
- **Autocura:** capacitat de reconèixer i dur a terme tasques i estratègies encaminades a afavorir la salut física, psíquica i social de forma autònoma.

6.1 Continguts

A través d'aquest projecte es treballaran tot un seguit de continguts tenint en compte les **experiències** i les **històries de vida** de les pròpies adolescents. D'aquesta manera, tenint present les seves mirades, opinions, sentiments i percepcions, es treballaran les emocions tant personals com compartides que senten les participants al seu dia a dia. Pera altra banda, també es treballarà l'**autocura** i la **percepció del propi cos**, des dels coneixements bàsics d'**educació sexual** per a la prevenció de conductes de risc. En aquest cas, se centrarà en una expressió més corporal però també hi tindrà cabuda altres **expressions artístiques** com poden ser la plàstica, la musical o la visual/fotogràfica.

6.2 Principis

Seguint la línia dels objectius i la filosofia del projecte creat, és essencial establir els principis des dels quals es treballarà en aquest. Així doncs, primerament, cal destacar la **participació** de les adolescents. Aquesta és considerada clau pel desenvolupament del projecte i s'ha de dur a terme de forma real i a través de la inclusió i la igualtat d'oportunitats de totes les persones que participin al projecte. Per altra banda, com a projecte artístic que és, es treballarà des del principi de la **creativitat** i la **creació**, la qual és vista com un aspecte que té tota persona i que per tant, totes podem desenvolupar. Per aquest motiu, és important vincular aquest principi amb els de **l'escolta** i el **diàleg respectuós**, els quals seran imprescindibles per a la cohesió grupal i el treball en grup. En següent instància, cal destacar el treball des del principi del **benestar emocional** i **l'espai segur**, ja que es busca que tota persona se senti a gust amb el projecte, amb la mediatra, les seves companyes i amb ella mateixa. Aquest principi també ha de guiar tot el projecte ja que sense el benestar de les participants, no es podrà generar cap procés educatiu ni de transformació. Finalment, cal destacar el treball des de la **perspectiva de gènere** el qual s'ha de donar de forma transversal i ha d'estar present en tot moment.

6.3 Estructura de les activitats

Tal com s'ha comentat anteriorment, el projecte tindrà un temporalitat de quatre mesos, el qual s'organitzarà en una sessió de dues hores i mitja per setmana, resultant un total de setze sessions més la representació final.

Cal remarcar, que aquestes sessions s'han estructurat per tal de seguir una línia organitzativa i seguir un ordre a l'hora d'acompanyar un procés de creació. Cada una d'elles, té un objectiu concret el qual es vol arribar a partir de les accions proposades. No obstant, poden haver-hi modificacions a l'hora de dur a terme el projecte depenent del grup i les seves necessitats i temporalitats.

En referència a l'estructura de cada sessió en concret, totes segueixen una mateixa línia: 1h i 15 minuts de treball educatiu i reflexiu a través de metodologies grupals i artístiques, 15 minuts de descans i 1h de dansa tècnica a partir de coreografies, exercicis o dinàmiques amb dansa.

D'aquesta manera, les sessions serien les següents:

- **1a sessió:** Presentació
- **2a sessió:** El meu cos, el meu temple (com és el meu cos)
- **3a sessió:** Qui sóc? (què m'agrada de mi, què no, com em defineixo)
- **4a sessió:** Qui vull ser? (referents, aspiracions, visions de futur)
- **5a sessió:** Què comparteixo amb el grup? Què necessitem?
- **6a sessió:** Com em cuido? (conductes saludables, de risc, etc)
- **7a sessió:** cicle de la vida: cicle de les dones (educació sexual, regles, etc)
- **8a sessió:** cicle de la vida: cicle de la reproducció (educació sexual, embarassos)
- **9a sessió:** oportunitats (ser dona com a oportunitat)

- **10a sessió:** I ara qui sóc? - procés creatiu missatge
- **11a sessió:** Què vull dir? - procés creatiu fil conductor
- **12a sessió:** Com ho vull dir? - procés creatiu muntatge musical
- **13a sessió:** A qui li vull dir? - procés creatiu coreografia
- **14a sessió:** La nostra dansa - procés creatiu coreografia
- **15a sessió:** Camins de futur- procés creatiu coreografia
- **16a sessió:** assaig general
- **Representació final**
- **Cloenda**

6.4 Activitats

Tal com s'ha comentat anteriorment, totes les sessions seguiran una mateixa estructura per tal d'aconseguir un bon seguiment i procés de creació. Aquesta serà la següent:

PART EDUCATIVA I REFLEXIVA:

- Dinàmica d'inici
- Continguts
- Dinàmica de (des)connexió

Descans de 15 minuts

PART TÈCNICA DE LA DANSA

- Dinàmica de moviment
- Dansa tècnica

Dinàmica de tancament de la sessió

Per altra banda, es considera necessària la gravació en totes les sessions per tenir un registre del procés del projecte.

A continuació s'exposen les accions pensades per a cada sessió:

SESSIÓ 1: PRESENTACIÓ

Objectiu de la sessió: Presentar el projecte i establir el primer contacte entre companyes i mediadora.

Part reflexiva

- **Joc de les estàtues:** es mouen per l'espai amb música. Quan aquesta es para, s'han de presentar amb la persona que tenen al costat responent tres preguntes: nom, edat, menjar preferit i color preferit. (10 min)
- **Parelles coneixedores:** Es posen per parelles. Es presenten i expliquen per què els agrada la dansa a la parella. Llavors cada una haurà de dir a la parella un gest que la pot representar. Les parelles es presentaran entre elles a la resta de les companyes juntament amb el gest que les representa. La resta haurà de repetir el nom i el gest un cop finalitzi la presentació. (35 min)

- **Presentació del projecte:** Explicar el sentit del projecte i el què es farà. Recollir suggeriments i propostes (20 min)

Dinàmica de (des)connexió (10 min)

Part tècnica de dansa

- **El mirall:** es posen per parelles. Una persona de la parella es mou tot seguint la música i l'altra l'ha de copiar com si fos el seu reflex en el mirall. Llavors es canvien els papers. (10 min)
- **Classe tècnica** (45 min)

Tancament: una paraula del què m'emporto de la sessió (5 min)

SESSIÓ 2: EL MEU COS, EL MEU TEMPLE

Objectiu de la sessió: prendre consciència del propi cos i connectar amb aquest.

Part reflexiva

- **Ella ens mou:** A partir d'aquesta sessió totes les sessions properes començaran amb música. A mesura que les noies vagin arribant s'hauran de posar a ballar o a moure segons el que aquesta els suggereixi. Un cop hagi arribat tothomi totes hagin tingut el temps de ballar una estona, es compartirà amb tot el grup el què s'ha sentit i el perquè s'ha decidit fer un tipus de moviments o uns altres. També serà un espai per poder explicar com se senten cada una elles aquell dia i què necessiten per començar. (15 min)
- **La simfonia de les articulacions:** es demanarà que es reparteixin per l'espai i que tanquin els ulls. Amb una música, se'ls anirà donant diferents consignes de parts del cos que han de moure, prenent molta consciència dels diferents moviments que pot fer aquesta part i les seves possibilitats. Es començarà des del crani - la cara - el coll - les espatlles - els colzes - els canells - les mans - els dits. Després es demanarà que es moguin movent totes les parts anteriorment dites. A continuació se seguirà amb el pit - la columna vertebral - la cadera.

També s'obrirà pas a fer moviments movent totes les parts sumant les presentades per últim cop. Per finalitzar, se seguirà amb les engonals - els genolls - els turmells - els peus - els dits del peus. I seguidament amb tot el cos, prenent consciència de totes les articulacions i parts del cos que es mouen i intentant ballar amb totes elles. (30 min)

- Les emocions encarnades: se'ls posarà diferents cançons i segons aquestes, se'ls demanarà que es moguin/ballin. Llavors, se'ls dirà diferents emocions o estats d'ànim des dels que hauran d'establir el moviment. Un cop feta la dinàmica amb diferents consignes, se'ls demanarà les següents preguntes des d'on reflexionar al voltant del cos: (30 min)
 - Què sentia quan el meu cos representava l'alegria?
 - De quina manera, la música, l'ambient i el grup condicionen amb la meua postura i el meu estat d'ànim?
 - Què és el que m'ha costat més representar?
 - Què és el que m'ha costat menys?
 - Què diu el nostre cos de nosaltres?

Dinàmica de desconexió (5 min)

SESSIÓ 4: QUI VULL SER?

Objectiu de la sessió: Identificar les aspiracions de futur de cada participant més enllà de la norma establerta per la comunitat.

Part reflexiva

- **Ella ens mou: 15 min)**
- **El meu desig somiat:** es reprendrà la última part de l'anterior sessió amb la foto que representava el somni/desig de cada una. Cada una agafarà la foto i la mirarà uns segons. En cas que alguna cregui que la foto no representa prou el seu desig la podrà canviar. Després se les animarà a poder enganxar la foto del seu desig en un paper A3 i elaborar una creació artística desenvolupant aquest desig/somni de forma que quedi més desenvolupat. Podran utilitzar diferents materials. (35 min)
- Un cop totes les adolescents tinguin fet la seva elaboració se'ls demanarà que apuntin tres paraules que resumeixi el desig a sota de la creació.
- S'exposaran totes les obres en un mateix espai on totes les adolescents podran passar a veure-les.
- Després de mirar-les totes, s'obrirà un espai de paraula on compartir punts en comú entre els diferents desitjos, diferències i curiositats. Un espai on tothom també podrà expressar com s'ha sentit mentre feia l'elaboració i el procés que ha seguit. (20 min)

- S'intentarà que totes aquestes elaboracions quedin penjades a l'espai per tenir presents els diferents somnis al llarg de les sessions.

Dinàmica de (des)connexió: (10 min)

Part tècnica de dansa

- **Escultures:** Es posen en parelles. Una persona fa d'escultor i l'altra d'escultura. L'escultor ha d'anar tocant l'escultura en tocs suaus per tal d'anar construint i posant en la posició desitjada a la seva escultura. Llavors es canviaran els papers. A continuació, hi haurà tres escultures i tota la resta seran escultors els quals s'hauran de posar d'acord per tal de crear figures amb la persona que fa d'escultura. (15 min)
- **Classe tècnica (40 min)**

Tancament: tancar la sessió escollint una imatge que representi com estic i explicar breument perquè l'hem escollit (5 min)

SESSIÓ 5: QUÈ COMPARTEXO AMB EL GRUP? QUÈ NECESSITEM??

Objectiu de la sessió: definir-se com a grup i trobar desitjos i necessitats compartides.

Part reflexiva

- **Ella ens mou: 15 min)**
- **Ella ens mou (15 min)**
- **Les cintes de la connexió:** Se'ls demanarà que es posin per parelles i se'ls donarà unes cintes/gomes a cada parella. Llavors, se'ls explica que han de ballar amb la parella sense deixar mai la goma. Se'ls demanarà anteriorment els usos que se li pot donar a la goma i les diferents possibilitats. Llavors se'ls posarà música i se'ls deixarà que explorin amb aquestes. Al llarg de l'estona s'aniran posant diferents premisses: canvi de parelles, fer grups de tres/quatre, ballar totes de forma conjunta. (15 min)

- **Necessitats compartides:** S'obrirà el pas de paraula i se'ls demanarà com s'han sentit, què han necessitat al llarg de la dinàmica anterior per poder interactuar, què els ha faltat, etc. A partir d'aquí es reprendrà el mur dels desitjos que es va elaborar a l'anterior sessió i parlant de les diferents aspiracions de cada una, es demanarà què creuen que necessiten per arribar-hi. Llavors se les animarà a omplir un paper d'embalar dividit en quatre columnes: nivell personal, educació, econòmic, comunitat, on hauran de col·locar una necessitat o més a cada columna per arribar als desitjos de del grup. Ho podran fer de forma individual o col·lectiva. (40 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- **Classe tècnica (40 min)**
- **Representació per grups:** es faran dos grups i se'ls demanarà que creïn una petita coreografia on un grup representi dues escenes diferents que sortiran de la part reflexiva anterior. (20 min)
- **Tancament:** tancarà la sessió amb un crit de guerra conjunt. (5 min)

SESSIÓ 6: COM EM CUIDO?

Objectiu de la sessió: identificar conductes de risc i de salut i pensar alternatives per a la millor salut de la persona.

Part reflexiva

- **Ella ens mou (15 min)**
- **Què necessito per estar bé?** S'obrirà un petit espai de paraula a través de les següents preguntes:
 1. Què necessito per estar bé?
 2. Què necessita el meu cos per poder aconseguir els meus somnis plantejats?
 3. Què necessitem com a grup per poder tirar endavant les nostres idees?
- **Les meves conductes:** A partir del que s'ha parlat anteriorment, se'ls posarà a l'abast tot un ventall de fotos relacionades amb diferents aspectes de la salut: alimentació, drogues, sexualitat, higiene, etc. Se'ls demanarà que facin una ullada a les diferents imatges i seguidament per grups de 4 n'escullin tres. A partir d'aquestes, se'ls demanarà que creïn una representació a través de la dansa, la música o la interpretació parlant d'una o varies conductes de risc/salut.

A continuació, s'exposarà davant del grup i s'obrirà un espai de conversa. (45 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- **La meva cançó:** Se'ls demanarà a cada una de les participants una cançó que els agradi. Llavors, se'ls donarà la consigna de ballar lliurement i se'ls anirà posant les diferents cançons escollides. Un cop escoltades i ballades totes les cançons, se'ls demanarà: què he sentit quan ha sonat la meva cançó? (20 min)
- **Classe tècnica (40 min)**
- **Tancament:** tancarà la sessió dient: per mi benestar és _____. (5 min)

SESSIÓ 7: CICLE DE LA VIDA: CICLE DE LES DONES?

Objectiu de la sessió: conèixer i entendre el cicle de la menstruació de la dona

Part reflexiva

- **Ella ens mou (15 min)**
- **Per què les dones som cícliques?:** Explicar el cicle de la dona i la seva menstruació fent comparativa amb la lluna i les seves fases. A partir del que la mediadora va explicant sobre les diferents fases de la regla, s'animarà a les joves a anar projectant allò relatat en un paper d'embalar creant una representació del cicle de la dona. (30 min)
- **Quins problemes tinc quan tinc la regla?** A partir del que s'ha explicat,

se'ls pot demanar amb quines dificultats es troben quan tenen la regla. A partir d'aquestes, els seus dubtes i interessos, se'ls explicarà els diferents recursos higiènics i se'ls resoldrà aquells dubtes al respecte. També es posarà a la seva disposició una bústia on poder apuntar-hi totes aquelles preguntes al voltant de la regla, la sexualitat o qualsevol tema que els preocupi de l'etapa en la que viuen. (30 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- **Fila del moviment:** Es crea una fila. La primera és qui ha de fer els moviments tot avançant i la resta la segueixen amb aquests. Es va canviant la primera persona de tal manera que totes passin per totes les posicions. (20 min)
- **Classe tècnica (40 min)**
- **Tancament:** Tanquem la sessió destacant un super poder que té la companya del costat dret destacant el fet de ser dona i cíclica: És (nom) i com a dona cíclica té el super poder de ____ (5 min)

SESSIÓ 9: CICLE DE LA VIDA: CICLE DE LA REPRODUCCIÓ

Objectiu de la sessió: conèixer i entendre el cicle de la reproducció i aspectes de la sexualitat.

Part reflexiva

- **Ella ens mou (15 min)**
- **La bústia:** s'obrirà la bústia i es mirarà si hi ha algun paper amb algun neguit sobre la sexualitat o el període femení. Es resoldran aquells dubtes sobre el període i els s'apuntaran en una cartolina dinA3 aquells que vagin al voltant de la sexualitat. (15 min)
- **Mites o realitat:** se'ls plantejarà diferents frases, algunes mites, altres realitats sobre la sexualitat i la reproducció. Davant de cada frase, elles hauran de situar-se a la dreta (CERT) o a l'esquerra (MITE) de la sala segons el que creguin. Després de cada una, es farà l'explicació i la reflexió al respecte. Algunes de les frases són les següents: (30 min)
 1. Em puc quedar embarassada fent petons a un noi
 2. És important utilitzar un anticonceptiu per no agafar malalties de transmissió sexual
 3. He de tenir relacions sexuals i tenir fills per ser una dona
 4. Si ballo amb un noi molt a prop em pot transmetre una malaltia de transmissió sexual
 5. Si tinc relacions sexuals amb penetració em puc quedar embarassada
 6. Les noies no podem tenir plaer a les relacions sexuals

A partir dels diferents mites i realitats, s'explicarà el cicle de la reproducció i els perills de la sexualitat.

- **La bústia:** a continuació es reprendrà aquelles preguntes escrites anteriorment al full dinA3 i es parlarà d'aquelles qüestions no contestades al llarg de la dinàmica anterior. (20 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- **Moviment per cercles:** per grups de tres consisteix en poder ballar a partir de cercles. Aquests es poden fer amb els peus, les mans, els braços, etc. i poden interactuar entre ells, desfent-los, entrant a dins dels cercles, unint-los, etc. Després es farà canvi de grups i s'aniran augmentant en persones. (20 min)
- **Classe tècnica (40 min)**

Tancament: Tanquem la sessió amb una paraula de com se senten i quin superpoder s'emporten a casa: Em sento ____ i m'emporto el superpoder ____ (5 min)

SESSIÓ 9: OPORTUNITATS DE SER DONA

Objectiu de la sessió: identificar potencialitats de les dones, conèixer dones referents africanes i altres alternatives de futur.

Part reflexiva

- **Ella ens mou (15 min)**
- **La bústia:** s'obrirà la bústia i es mirarà si hi ha algun paper amb algun neguit de grup. Es llegirà i s'intentarà resoldre o trobar una solució conjunta. (10 min)
- **Potencialitats:** Tenint en compte el que s'ha anat fent al llarg de les sessions, i sobretot, fixant-nos en els últims tancaments dels superpoders, se'ls demanarà quines potencialitats tenen cada una d'elles i com a grup. Es recolliran totes les potencialitats en un paper. Reconeixent el gran nombre de potencialitats s'obrirà l'espai a pensar com aquestes es poden potenciar encara més i quines oportunitats ens generen aquestes potencialitats pel futur. (15 min)

- **Referents:** se'ls mostrarà i explicarà la història de diferents referents ugandeses: Rosebell Kagumire, Kasha Jacqueline, Juliana Kanyomozi. (35 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- **Representació de potencialitats:** a partir de les potencialitats plantejades a la primera part de la sessió, es demanarà a les noies que puguin expressar-les a través de la dansa i el moviment. Es posaran diferents cançons i s'aniran donant les consignes tenint en compte el que s'ha treballat anteriorment. (20 min)
- **Classe tècnica (40 min)**

Tancament: tanquem seguint la metàfora de l'inici: marxo com ____ i necessito per tancar _____. (5 min)

SESSIÓ 10: I ARA QUI SÓC?

Objectiu de la sessió: Redefinir la identitat de les adolescents de forma individual i col·lectiva per tal de començar a orientar el procés creatiu.

Part reflexiva

- **Ella ens mou (15 min)**
- **Qui som?:** Es farà una revisió del material de les sessions 3 (qui sóc?) i 4 (qui vull ser?) i es demanarà a les noies si en el moment del procés en el que es troben, es defineixen de la mateixa manera o si canviarien alguna cosa de la seva definició i del seu disseny inicial. A partir d'aquí, se'ls explicarà que la idea és fer una creació col·lectiva per tal de representar qui són i quins són els seus desitjos de forma individual i col·lectiva. Per tal de fer-ho, es farà seguint la següent dinàmica. (20 min)

Siluetes i elements: Es demanarà que cada una dibuixi la seva silueta ajudant-se entre elles i a dins d'aquesta pugui apuntar fortaleeses i/o característiques d'ella mateixa.

Aquestes s'han d'escriure a la part del cos on creu que millor es representen. (Per ex: comunicativa escriure-ho a la part de la boca). Un cop cada una ho hagi fet amb la seva silueta, s'anirà passant per les siluetes de les companyes i s'afegiran característiques/fortaleeses de cada una d'elles. Feta la ronda, se'ls explicarà els diferents estils de personalitat i relacional segons els elements de la terra (aigua, aire, foc, terra). A partir d'això, es mirarà les diferents característiques i tenint en compte la personalitat de cada persona es pintarà la silueta amb els diferents colors dels elements segons els que la defineixin més de forma col·lectiva. Totes podran pintar les siluetes de totes.

Terra: verd

Aire: gris/lilós

Aigua: blau

Foc: taronja

Un cop elaborat, s'observaran els colors que defineixen el grup i les principals característiques. S'obrirà espai per poder conversar sobre la seva evolució fins el moment, canvis, sentiments de grup, etc. També s'obrirà l'espai a començar a pensar quin missatge volem donar ara que estem definides com a grup. Es recolliran les idees i es demanarà que si en tenen de noves les portin a la propera sessió. (45 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- **Classe tècnica (40 min)**
- **Elements:** tenint en compte el que ha sortit a la primera part de la sessió, se'ls demanarà que ballin segons els diferents elements. Tenint en compte el grup i la possible tendència cap a un element o altre, se'ls proposarà que explorin diferents moviments per poder-los definir. (20 min)

Tancament: Dir com marxo escollint una imatge/metàfora i un gest. (5 min)

SESSIÓ 11: QUÈ VULL DIR?

Objectiu de la sessió: Definir el missatge que com a grup es vol transmetre a la comunitat i a l'exterior.

Part reflexiva

- **Ella ens mou (15 min)**
- **El tema:** A partir de les propostes aportades de l'anterior sessió i de les noves que poden sorgir, es farà una classificació per temes. És a dir, s'agafaran totes les propostes que s'escriuran en petits papers i es classificaran en petits pilots. Cada pilot se li posarà un nom per englobar-les. Depenent dels temes i dels pilots que tenim, es farà una altra classificació o es parlarà sobre quin tema o temes creuen que els és més important expressar. (30 min)
- **Fil conductor:** Un cop escollit el tema general, s'obrirà pas a construir col·lectivament el fil conductor. D'aquesta manera, tenint en compte que dins de cada tema, hi ha diferents subtemes que es volen representar, es dirà en veu alta un subtema, el qual hauran de representar a través del moviment.

Posteriorment, cada una es quedarà amb un subtema/moviment i es definirà una línia al terra en què cada una es col·locarà per tal de construir-ne el fil conductor. De forma conjunta s'elaborarà aquesta línia fent i desfent segons la decisió del grup. (35 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- **Classe tècnica (40 min)**
- **Històries:** Se'ls demanarà que a partir d'una cançó, intentin representar una història curta fent visible el procés d'aquesta (inici-desenvolupament-final). (20 min)

Tancament: Abans de marxar, cada una haurà de dir una paraula amb la que marxa. (5 min)

SESSIÓ 12: COM HO VULL DIR?

Objectiu de la sessió: Escollir les músiques i crear el muntatge musical amb el qual volen transmetre el missatge

Part reflexiva

- **Ella ens mou (15 min)**
- **Muntatge musical:** Tenint en compte el que volen expressar i l'ordre amb què ho faran, es demanarà que comencin a decidir les músiques que s'adeqüin més a cada una de les idees escollides. Per aquest motiu, se'ls deixarà la primera part de la sessió perquè s'organitzin de la manera que creguin millor per tal d'escollir la música i poder fer el muntatge musical de la representació.
- **Dinàmica de (des)connexió: (5 min)**

Part tècnica de dansa

- **Classe tècnica (40 min)**
- **Improvisació a partir del muntatge:** A partir del primer muntatge fet per les noies, se'ls demanarà que improvisin sobre aquest per grups. Un grup mirarà a l'altre i es recolliran propostes que hagin agradat de cada un dels grups. (20 min)

Tancament: Abans de marxar, cada una haurà de dir un color amb el que marxa. (5 min)

SESSIÓ 13: A QUI LI VULL DIR?

Objectiu de la sessió: Crear la coreografia amb la qual volen expressar el missatge escollit i treballar el públic el qual ens dirigim.

Part reflexiva

- **Ella ens mou (10 min)**
- **Públic:** abans d'entrar en la coreografia, es parlarà sobre el públic al que volem transmetre el missatge i es pensarà col·lectivament com arribar a aquest. (15 min)
- **Creació coreografia:** Partint dels moviments de l'anterior sessió sorgits de la improvisació, dels exercicis que s'han anat fent: cercles, cintes, elements, etc. Es comença a crear la coreografia que representi el missatge a expressar. Per fer-ho s'utilitzaran diferents tècniques:

crear una coreografia a partir de moviments que cada una aporta depenent de la temàtica; amb idees col·lectives, idees noves, grups, etc. (40 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- **Classe tècnica (40 min)**
- **Repàs coreografia:** es destinen els últims 20 minuts a repassar la coreografia, polir, afegir, etc. (20 min)

Tancament: Abans de marxar, cada una haurà de dir una dificultat amb la que s'ha trobat a la sessió i com l'ha afrontat/solucionat. (5 min)

SESSIÓ 14: LA NOSTRA DANSA

Objectiu de la sessió: Crear la coreografia amb la qual volen expressar el missatge escollit i pensar el vestuari i atrezzo que necessiten.

Part reflexiva

- **Ella ens mou (10 min)**
- **Vestuari i atrezzo:** abans d'entrar en la coreografia, es parlarà sobre el vestuari que volem i l'atrezzo. (15 min)
- **Creació coreografia:** Partint dels moviments de les sessions anteriors sorgits de la improvisació, dels exercicis que s'han anat fent: cercles, cintes, elements, etc., es continua amb la creació de la coreografia que representi el missatge a expressar. Per fer-ho s'utilitzaran diferents tècniques:

crear una coreografia a partir de moviments que cada una aporta depenent de la temàtica; amb idees col·lectives, idees noves, grups, etc. (40 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- **Classe tècnica (40 min)**
- **Repàs coreografia:** es destinen els últims 20 minuts a repassar la coreografia, polir, afegir, etc. (20 min)

Tancament: Abans de marxar, cada una haurà de demanar a la del costat: (Nom) com estàs? Necessites alguna cosa abans de marxar? (5 min)

SESSIÓ 15: CAMINS DE FUTUR

Objectiu de la sessió: Crear la coreografia amb la qual volen expressar el missatge escollit i ultimar tots els preparatius.

Part reflexiva

- **Ella ens mou (10 min)**
- **Vestuari i atrezzo:** abans d'entrar en la coreografia, es parlarà sobre el vestuari que volem i l'atrezzo. (15 min)
- **Creació coreografia:** Partint dels moviments de les sessions anteriors sorgits de la improvisació, dels exercicis que s'han anat fent: cercles, cintes, elements, etc., es continua amb la creació de la coreografia que representi el missatge a expressar. Per fer-ho s'utilitzaran diferents tècniques:

crear una coreografia a partir de moviments que cada una aporta depenent de la temàtica; amb idees collectives, idees noves, grups, etc. (40 min)

Dinàmica de (des)connexió: (5 min)

Part tècnica de dansa

- Classe tècnica (40 min)
- **Repàs coreografia:** es destinen els últims 20 minuts a repassar la coreografia, polir, afegir, etc. (20 min)

Tancament: Abans de marxar, cada una haurà de dir com se sent, ja que s'està a punt d'acabar el procés. (5 min)

SESSIÓ 16: ASSAIG GENERAL

Objectiu de la sessió: Fer un assaig general abans de la mostra final.

Desenvolupament:

- Ella ens mou (10 min)
- Escalfament (20 min)
- Assaig general (50 min)

Tancament: Abans de marxar, es farà el crit de grup. (5 min)

REPRESENTACIÓ FINAL

Objectiu de la sessió: Mostrar a la resta de la comunitat la representació de les noies.

MOSTRA DE DANSA

CLOENDA

Objectiu de la sessió: Fer l'avaluació i tancament de projecte.

- **Ella ens mou (10 min)**
- **Post-its:** Se'ls demanarà a nivell general com van viure la mostra i quina valoració general fan del projecte. A continuació, se'ls donarà quatre post-its a cada una. En el primer hauran d'escriure una cosa que s'emporten del projecte, al segon una cosa que canviarien, al tercer un canvi que han notat en elles mateixes, al quart una paraula que resumeixi el procés. Llavors es recolliran per ordre i es miraran i comentaran els diferents post-its. (45 min)

- **Companyes que valen or:** Cada una escriu en un paper el seu nom i el passa a la dreta. Cada companya ha d'escriure una cosa que li agrada de la companya i que ha après d'ella al llarg del procés. El full s'ha d'anar passant a la dreta fins arribar a la propietària del full. (10 min)

- **Música i pica pica**

Tancament: Abraçada conjunta i comiat.

7. Fases del procés

A continuació, s'exposen les fases per les quals passarà el projecte considerades essencials per tal d'assolir els objectius del projecte i el procés de transformació amb les adolescents:

En primer lloc, es considera imprescindible una **fase prèvia**, per tal de preparar el projecte amb la fundació Nzuri Daima al territori. D'aquesta manera, aquesta fase permet un apropament entre medidora que proposa el projecte i els agents que treballen a la zona per tal de fer un estudi d'aquest i veure com pot encaixar el projecte a la zona escollida amb les adolescents. Per altra banda, durant aquesta fase també s'anirà a conèixer la zona i s'establirà contacte amb les diferents persones que poden donar impuls al projecte o que poden ser persones de referència com són els líders locals i altres professionals que estan dins del barri. La presa de contacte amb el context, els veïns i el barri també es considera que forma part d'aquesta fase, una forma de poder començar a donar-se a conèixer amb l'entorn i per fer difusió del projecte.

Un cop realitzada aquesta fase prèvia, es podrà iniciar el projecte, i per tant, dur a terme la **primera fase**. Aquesta fase consistirà en l'explicació i presentació del projecte i dels membres que hi participen a les adolescents i les seves famílies. D'aquesta manera, s'intentarà que totes les persones que hi participin, entenguin l'objectiu d'aquest i se sentin a gust amb el que es planteja. Així com, animar a les adolescent a formar-ne part i traslladar a les famílies la importància de participar-hi.

La **segona fase** del projecte, es caracteritza per la presa de contacte entre adolescents i medidora, així com per la formació del grup. Tenint en compte la importància de formar un espai segur i de confiança, es donarà molta importància que aquesta fase es dugui de forma correcta i respectant el temps de les participants.

En referència a la **tercera fase**, aquesta és on es durà a terme el procés de presa de consciència sobre la pròpia identitat amb el propi cos i la relació amb aquest. En aquesta fase és on es començaran a definir els objectius i el missatge que les adolescents vulguin transmetre durant el seu procés creatiu.

La **quarta fase** és aquella on comença el procés creatiu i es començarà a treballar a partir d'aquells neguits i necessitats de les adolescents, per tal de poder crear una mostra on es reflecteixi aquell missatge que tinguin les participants tant de forma individual com grupal.

Finalment, es donarà la **cinquena fase**. Aquesta és formada per la cloenda i l'avaluació del projecte. El grup podrà valorar com ha viscut l'experiència del procés de creació i d'expressió a través de la dansa i les arts. També serà en aquesta fase on es representarà la mostra de dansa que les mateixes adolescents han creat a partir d'un missatge davant de la comunitat. Així com també, és la fase en què es farà l'acomiadament i el tancament del projecte. Finalment, en aquesta fase també es durà a terme l'avaluació del projecte per part de la medidora i la fundació, per tal de valorar-ne el seu funcionament, l'impacte i la seva continuïtat.

8. Cronograma

FASE	ACCIÓ	MES 1				MES 2				MES 3				MES 4				MES 5				MES 6			
		Nº Setmana				Nº Setmana				Nº Setmana				Nº Setmana				Nº Setmana				Nº Setmana			
		1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Prèvia	Coordinació i preparació del projecte amb la fundació Nzuri Daima																								
	Presa de contacte amb el barri i els líders locals																								
	Presentació, Difusió i coneixença amb les famílies																								
1a	Explicació del projecte a les adolescents i les seves famílies																								
2a	Presentació i creació de grup																								
3a	S2: Qui sóc?																								
	S3: Qui vull ser?																								
	S4: Què comparteixo amb el grup?																								
	S5: El meu cos, el meu temple																								
	S6: Com em cuido?																								
	S7: Cicle de la vida: cicle de les dones																								
	S8: Cicle de la vida: cicle de la reproducció																								
	S9: oportunitats																								

- **Treball en xarxa:** també es té intenció de treballar conjuntament amb altres professionals que treballen a la zona i que també formen part de la mateixa fundació, per tal que aquests mateixos puguin parlar i explicar el projecte a noies participants que estan en altres projectes. També animar a les adolescents interessades a comentar-ho a amigues o conegudes del barri perquè puguin participar-hi.
- **Cartells informatius:** un altre recurs tradicional, però considerat molt funcional és la difusió de cartells informatius amb una breu explicació del projecte per tal d'animar a les joves a participar al projecte. Aquests es penjarien a les zones més freqüentades per les adolescents.
- **Mostra de dansa:** Com a recurs extra, també es valora poder fer una mostra de dansa amb una petita intervenció posterior (una dinàmica o un petit taller) en un espai visible del barri i animar a les noies a sumar-s'hi. D'aquesta manera, es creu que el fet de viure de primera mà un tastet de l'experiència les pot animar a apuntar-se i formar part de projecte.

10. Avaluació

L'avaluació d'un projecte representa un dels processos més importants pel mateix, ja que té per objectius saber en quina mesura s'estan assolint o s'han assolit els objectius previstos, identificar dificultats que impedeixen l'assoliment d'aquests, afavorir la presa de decisions, entre d'altres (Stufflebeam, 1987). D'aquesta manera, l'avaluació del present projecte serà **qualitativa i participativa**. Així doncs, s'utilitzaran tècniques les quals posen èmfasi a allò subjectiu, no estandarditzable, i que donen valor al context i les dimensions humanes dels adolescents que participen al projecte. Per altra banda, es combinarà una **avaluació interna**, en què els mateixos participants donaran la seva opinió al respecte, i una **avaluació externa**, duta a terme per les mediadores i col·laboradores del projecte des de la seva visió i perspectiva. En els dos casos també cal diferenciar entre l'avaluació del procés i dels resultats.

Avaluació Externa:

- **Avaluació dels resultats:**

Referent a l'avaluació externa, a l'inici i al final del projecte es passarà una escala⁽¹⁾ (escala de Deroemberg adaptada) on es valorarà l'autoestima a les joves per tal de poder fer la comparativa de com han començat i com han acabat el procés les joves en relació amb la seva imatge, percepció i estima.

(1) Pots veure l'escala d'autoestima a l'Annex Projecte 1

Per altra banda, és important fer una avaluació continua a totes les sessions fixant-se en els següents ítems lligats als objectius plantejats:

Espai de seguretat i de suport:

- Expressen desitjos i necessitats amb el grup
- Fan qüestions i expressen els seus neguits
- S'ajuden entre elles, s'escolten i es donen consells
- Comparteixen amb el grup el seu estat d'ànim.

Eines personals:

- Mostren autonomia a l'hora de fer i prendre decisions
- Identifiquen les pròpies emocions i sentiments
- En cas de necessitar ajuda, la demanen
- A l'hora d'expressar idees, ho fan amb seguretat

Relacions personal positives:

- Es comuniquen de forma respectuosa
- Quan alguna companya parla s'escolten entre elles
- A l'hora de prendre decisions, es posen d'acord i arriben al consens des de l'argumentació

Coneixement personal i del propi cos:

- Adquireixen els coneixements sobre el seu cicle menstrual
- Adquireixen coneixement sobre la seva sexualitat
- Identifiquen les emocions i sentiments en les diferents parts del cos

Autocura femenina:

- Són capaces d'identifiicar conductes de risc i de salut
- Saben identificar aquelles activitats/accions que els proporciona benestar

Creació de la representació artística de dansa:

- El grup és capaç d'improvisar i crear coreografies
- Es posen d'acord i fan pactes conjunts a l'hora de prendre decisions
- Les noies són capaces de transmetre el seu missatge a través de la dansa

A partir de l'observació i l'escolta activa de les professionals, cada dia s'haurà de recollir algunes notes i fer una petita avaluació posterior sobre els diferents ítems plantejats. D'aquesta manera, es pretén que es puguin observar l'evolució de les participants, així com, analitzar com funcionen les activitats i les dinàmiques proposades.

A més, un cop es finalitzi el projecte es té intenció de fer una reunió d'avaluació amb els responsables de la fundació Nzuri Daima per tal de valorar conjuntament l'impacte d'aquest i els possibles resultats.

- **Avaluació del Procés:**

Al final de cada sessió, també es farà una avaluació per veure com han anat les diferents activitats plantejades i el funcionament de la sessió. Es tindrà en compte els següents ítems:

- Les activitats han estat adequades a les necessitats i característiques de les noies
- Les activitats han complert amb els objectius plantejats de cada sessió
- Les noies han seguit correctament el desenvolupament de la sessió
- Activitats que han funcionat millor
- Activitats que han funcionat pitjor o no han funcionat

Avaluació Interna

- **Avaluació del Procés i els Resultats**

Fent referència a l'avaluació interna, tal com es pot veure a l'apartat de les accions, aquesta es durà a terme al final de cada sessió amb les participants de forma breu i, també, es durà a terme l'últim dia del projecte. A partir de les valoracions i impressions de les noies, es farà una dinàmica d'avaluació per tal de valorar de forma grupal i individual el funcionament del projecte i les aportacions d'aquest a les noies participants. En aquesta avaluació es tindran en compte els següents ítems:

- Activitats/sessions que han funcionat
- Activitats/sessions que no han funcionat
- Canvis/millores sentits per l'adolescent
- Valoració general

11. Pressupost i Recursos

El pressupost del projecte socioeducatiu de Mediació Artística està pensat per un pressupost de 6 mesos, que és la temporalitat prevista del projecte, tenint en compte la tasca prèvia i posterior de l'execució de la proposta. Així doncs, en aquest pressupost, es té en compte els **recursos humans** i els **recursos materials** necessaris per a dur a terme la proposta artística socioeducativa.

Recursos humans:

En referència als recursos humans, cal tenir en compte:

- El sou de la mediadora
- El sou de la dinamitzadora local

En referència al sou de la mediadora, es té en compte un sou de 40€ per hora. D'aquesta manera, calculant unes 120 hores invertides en la planificació, execució i gestió del projecte, es preveu un total de 4800€.

Per altra banda, pel que fa a la dinamitzadora local, es calcula un sou de 6€/hora. Tenint en compte que aquesta només estarà present en l'execució del projecte es fa una previsió de 47 hores treballades, essent un total de 282€.

Recursos materials:

Pel que fa als recursos materials, es té en compte:

- Assegurança de l'activitat
- Local/espai on realitzar l'activitat
- Material fungible pel desenvolupament de les sessions

Tenint present que el projecte es durà a terme amb el suport d'una fundació ubicada al territori, cal tenir present que tant el local com l'assegurança anirà al seu càrrec. De tal manera, no suposa una despesa pel projecte.

Per altra banda, s'ha calculat un total de 300€ per a la compra del material necessari de les 16 sessions planificades. Dins d'aquest preu es tenen en compte tots els materials fungibles com llapis, fulls, post-its, material de manualitats, etc. Així com, el preu del vestuari i de l'escenografia per a dur a terme la representació final. Respecte l'equipament tecnològic de so, s'utilitzarà el que la fundació ja disposa per altres projectes socials.

En total, es preveu un cost total del projecte de 5.382,89€. (2)

PRESSUPOST	
RECURSOS HUMANS	
Sou Mediadora	4800
Sou Dinamitzadora	282
Subtotal	4282€
RECURSOS MATERIALS	
Assegurança activitat	0
Equipament /espai	0
Equip de so	0
Material fungible, vestimenta i altres	300
Subtotal	300€
TOTAL	5.382€

(2) Es pot veure el pressupost desglossat a l'Annex Projecte 2

12. Annexos

ANNEX 1: ADAPTACIÓ DE L'ESCALA D'AUTOESTIMA DE ROSEMBERG

L'escala consta de 16 ítems, frases de les que vuit estan anunciades de forma positiva i vuit de forma negativa.

Dels ítems 1 al 8, les respostes A a D es puntuen de 4 a 1. Dels ítems del 9 al 16, les respostes es puntuen de 1 a 4.

Respon d'acord a:

A: Molt d'acord

B: D'acord

C: En desacord

D: Molt en desacord

AUTOESTIMA		A	B	C	D
1	Sento que sóc una persona digna d'estima, almenys en igual mesura que les altres persones				
2	Estic convençuda que tinc qualitats bones				
3	Sóc capaç de fer les coses tan bé com la majoria de la gent				
4	Tinc una actitud positiva cap a mi mateixa				
5	En general, estic satisfeta amb mi mateixa				
6	En general, estic contenta amb el meu cos				
7	Sento que tinc capacitat de decidir sobre el meu futur i prendre les meves decisions				
8	Crec que tinc prou capacitat per poder fer allò que realment vull				
9	Sento que no tinc molt del que estar orgullosa				
10	En general, em decanto a pensar que sóc una fracassada				
11	M'agradaria poder sentir més respecte cap a mi mateixa				
12	Hi ha vegades que realment penso que sóc inútil				
13	A vegades crec que no sóc bona persona				
14	És millor que decideixin els altres per mi				
15	En general, crec que els nois són més intel·ligents que les noies				
16	Tot allò dolent que em passa és perquè m'ho mereixo				

ANNEX 2: PRESSUPOST

PRESSUPOST			
ACTIVITAT	Preu unitat	Quantitat	Cost activitat
RECURSOS HUMANS			
Sou Mediadora	40€/h	120	4800
Sou Dinamitzadora	6€/h	47	282
Subtotal			4282€ ▼
RECURSOS MATERIALS			
Assegurança activitat	0	1	0
Equipament /espai	0	1	0
Equip de so	0	1	0
<u>Material fungible</u>			
Paquet fulls	5,95	2	11,90
Post-its	2,60	3	7,80
caixa de llapis	1,70	1	1,70
Caixa de retoladors	4,95	2	9,90
Paper kraft	13,20	2	26,40
Caixa Bolígrafs	6,90	2	13,80
Pintures	5,80	5	29
<u>Vestimenta</u>			
Teles 10 m	20	4	80
Cremallera 10m	11,20	2	22,40
Fils	10,99	1	10,99
<u>Altres</u>	87	1	87
Subtotal			300,89€
TOTAL			5.382,89€

9 BIBLIOGRAFIA

- Algora Weber, M.D. (2003). *La Historia Contemporánea en África y sus efectos sobre la mujer en la sociedad subsahariana*. 1, 177-190. Universidad San Pablo CEU. <https://doi.org/10.5209/chco.7727>
- Álvaro Estramiana, J.L., i Fernández Ruiz, B. (2006). Representaciones sociales de la mujer. *Universidad Complutense de Madrid, Athenea Digital*(9), 65-77.
- Anyidoho, N. A. (2020). *Women, Gender, and Development in Africa* (p. 1-15). Universitat de Ghana. https://doi.org/10.1007/978-3-319-77030-7_63-1
- Arango Panesso, Y. (2007). Autocuidado, género y desarrollo humano: Hacia una dimensión ética de la salud de las mujeres*. *La manzana de la discordia*, No. 4: 107-115, 2(4), 107-115.
- Arduino, E. (2016). Mujeres y feminismo en África poscolonial. *Centro de Estudios sobre Diversidad Cultural, Claroscuro* N° 15.
- Arpini, P., Castrogiovanni, N. i Epstein, M. (2012). La Triple Jornada: Ser pobre y ser mujer. *margen* N° 66.
- Baloyi, E. M. (2010). An African view of women as sexual objects as a concern for gender equality: A critical study. *Verbum et Ecclesia*, 31(1), 6 pages. <https://doi.org/10.4102/ve.v31i1.380>
- Bandiera, O., Buehren, N., Burgess, R., Goldstein, M., Gulesci, S., Rasul, I. i Sulaiman, M. (2013). *Empowering Adolescent Girls in Uganda*. Africa Region Gender Practice Policy Brief: Issue 4.
- Banks, N. (2015). What Works for Young People's Development? A Case Study of BRAC's Empowerment and Livelihoods for Adolescent Girls Programme in Uganda and Tanzania. *SSRN Electronic Journal*. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2561234>
- Bantebya, G. K., Muhanguzi, F. K., i Watson, C. (2014.). *Adolescent girls in the balance: Changes and continuity in social norms and practices around marriage and education in Uganda*. Country Report.

- Barradas, M. L. M., Rosiles, L. P., & Terán, B. S. (2004). Ser Hombre, Ser Mujer en la Sexualidad Adolescente Male or Female Sexual Identity in Adolescence. *Revista de Psicología*, vol. XIII, núm. 2, 2004, pp. 43-49. Chile
- Bouilly, E., Rillon, O., i Cross, H. (2016). African women's struggles in a gender perspective. *Review of African Political Economy*, 43(149).
<https://doi.org/10.1080/03056244.2016.1216671>
- Brown, M., i Ralph, S. (1996). Barriers to women managers' advancement in education in Uganda. *International Journal of Educational Management*, 10(6), 18-23.
- Cabello Martínez, M. J., & Martínez Martín, I. (2016). APORTES TEÓRICOS DE LA PERSPECTIVA DE GÉNERO EN LA MEJORA DE LA EDUCACIÓN DE LAS NIÑAS EN ÁFRICA. *Educación XX1*, 20(1).
<https://doi.org/10.5944/educxx1.17507>
- Chaves, V. M. (2021). COMUNIDANZA II: análisis en torno a la práctica artística entre danza, comunidades y acción social. *Escena. Revista de las artes*, 81(1), 369-398. <https://doi.org/10.15517/es.v81i1.47651>
- Cheryl Doss, Mai Truong, Gorrettie Nabanoga i Justine Namaalwa. (2012). Women, Marriage and Asset Inheritance in Uganda. *Development Policy Review*, 5(30), 597-616.
- Cobo Bedia, R. (2015). El cuerpo de las mujeres y la sobrecarga de sexualidad. *Investigaciones Feministas*, 6(0), 7-19.
https://doi.org/10.5209/rev_INFE.2015.v6.51376
- Coll, G. S. i. (2018, gener 26). Katwe, el barrio de Kampala que ha popularizado Disney. *El País*.
https://elpais.com/elpais/2018/01/19/seres_urbanos/1516390607_042359.html
- Colonització, ideologia, dona i alliberament africà – Pelle Maha. (2021, febrer 12).
<https://pellemaha.com/index.php/2021/02/12/colonitzacio-ideologia-dona-i-alliberament-africa/>
- Daros, W. R. (2014). La mujer posmoderna y el machismo. *Franciscanum. Revista de las Ciencias del Espíritu*, 56(162), 107-119.
- Fairul Azreen Bin Mohd Zahid, M. i Nabila Binti Anizaim, A. (2023). Empowering Women Through the Lens of Matriarchy in Creating Contemporary Dance

Work "SOPAN". *Journal of Humanities and Social Sciences Research*.
<https://doi.org/10.37534/bp.jhssr.2023.v5.n1.id1201.p116>

González Santos, M., Guarnizo Delgado, J. B., Ortega Arcos, W. E., i García González, V. M. (2017). Arte y Educación. *RECIMUNDO: Revista Científica de la Investigación y el Conocimiento*, 1(5), 1011-1022.

GonzálezCosío-DiezDeSollano, Catalina. (2017). *Reconocer las emociones presentes en mi cuerpo. El autocuidado y la expresión corporal de mujeres familiares de migrantes en Zapotlanejo, Jalisco*. Instituto Tecnológico y de estudios superiores de Occidente.
<https://rei.iteso.mx/bitstream/handle/11117/4875/Migrantes%20y%20autocuidado.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kamara, J. K., Namugambe, B. M., Egessa, R., Kamanga, G., i Renzaho, A. M. N. (2019). The Socioeconomic and Sexual Health Status of Young People Living in Urban Slum Areas of Kampala, Uganda. *Journal of Urban Health : Bulletin of the New York Academy of Medicine*, 96(4), 616-631.
<https://doi.org/10.1007/s11524-019-00347-3>

Kaye, D. K. (2008). Negotiating the transition from adolescence to motherhood: Coping with prenatal and parenting stress in teenage mothers in Mulago hospital, Uganda. *BMC Public Health*, 8(1), 83.
<https://doi.org/10.1186/1471-2458-8-83>

Kisekka, M. i Álvarez, M.(1986). El Papel de la mujer en el desarrollo socioeconómico. El caso de Nigeria y de Uganda. *Estudios de Asia y África*. 21(3), 413-441 (29 pages).

Kramer, E. (1985). *El arte como terapia infantil* (1a ed). Editorial Diana.

Kyomuhendo, G. (2003). Low Use of Rural Maternity Services in Uganda: Impact of Women's Status, Traditional Beliefs and Limited Resources. *Reproductive Health Matters*, 11(21), 16-26.
[https://doi.org/10.1016/S0968-8080\(03\)02176-1](https://doi.org/10.1016/S0968-8080(03)02176-1)

Kyomuhendo,G., Kyoheirwe, F., i Watson, C. (2014). Adolescent girls in the balance: Changes and continuity in social norms and practices around marriage and education in Uganda. *Reproductive Health Matters*, 11:21, 16-26, (p. 184).

Londoño, J. A., García, J. B., & Tamayo, D. L. O. (2016). Ser mujer: Entre la maternidad y la identidad. *Poiésis*, 31, Article 31.
<https://doi.org/10.21501/16920945.2121>

- Martínez Benlloch, I., Bonilla Campos, A., i Gómez Sánchez, L. (2008). Identidad de género y afectividad en la adolescencia: Asimetrías relacionales y violencia simbólica. *Universitat de Barcelona*, 39(nº 1), 109-118.
- Mella, R. H., i Salazar, B. P. (2009). NUEVA MIRADA PSICOLÓGICA AL “SER MUJER:” DESPERTAR, TRANSGREDIR Y RENACER EN EL ARTE. *Ciencia y Sociedad*. 34(3).
- Ministerio de Asuntos exteriores Unión Europea y Cooperación. (2023). REPÚBLICA DE UGANDA. *Ministerio de Asuntos exteriores Unión Europea y Cooperación*.
- Moreno González, A. (2010). La mediación artística: Un modelo de educación artística para la intervención social a través del arte. *Revista Iberoamericana de Educación (OEI)*, 2010, num. 52/2, 52/2.
<https://diposit.ub.edu/dspace/handle/2445/56863>
- Moreno González, A. (2016). *La mediación artística*. Ediciones Octaedro, S.L.
- Moreno, A. 1, Mundet, M., i Beltrán, A.M. (2014). Arte como herramienta social y educativa. *Revista Complutense de Educación*, 26(2), 315-329.
- Muñiz, E. (2014). Pensar el cuerpo de las mujeres: Cuerpo, belleza y feminidad. Una necesaria mirada feminista. *Sociedade e Estado*, 29, 415-432.
<https://doi.org/10.1590/S0102-69922014000200006>
- Namiro, M. (2016.). *Thesis submitted in partial fulfilment of Masters in Anthropology of development*. Universitat Bergensis
- Ninsiima, A., Leye, E., Michielsen, K., Kemigisha, E., Nyakato, V., & Coene, G. (2018). “Girls Have More Challenges; They Need to Be Locked Up”: A Qualitative Study of Gender Norms and the Sexuality of Young Adolescents in Uganda. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 15(2), 193. <https://doi.org/10.3390/ijerph15020193>
- Ocheni, S., Nwankwo, B.C.. (2012). Analysis of Colonialism and Its Impact in Africa. *Cross-Cultural Communication*, 8(3), 46-54.
<https://doi.org/10.3968/j.ccc.1923670020120803.1189>
- Olatundun, A., i Oderinde, O. (2020). *Bible and Women Identity in Post-Colonial Africa*. 4, 133-143. Olabisi Onabanjo University, Ago-Iwoye, Nigeria

- Palou, B. (2014). *Tècniques de recollida de dades qualitatives*. Material inèdit. Universitat de Barcelona.
- Parpart, J. L. (1986). *WOMEN AND THE STATE IN AFRICA*. Department of History Dalhousie University. Halifax, Canada
- Parra Valencia, L. (2023) Mujeres y artes: fuerza espiritual y sabiduría ancestral africana. *Boletim do Museu Paraense Emílio Goeldi Ciências Humanas*. 18 v.2
- Pons, D. J. E. (2015). NIÑOS, NIÑAS Y ADOLESCENTES EN SOCIEDADES ALTAMENTE SEXUALIZADAS. *FLASOG*, 3(4).
- Ricart, M. I Saurí, E. (2005). Processos creatius transformadors: Els projectes artístics d'intervenció comunitària protagonitzats per joves a Catalunya. *Edicions del Serbal*.
- Rodríguez, V., i Vanessa, P. (2019). *La danza como proceso de empoderamiento sobre el cuerpo a través de la comunicación no verbal*. Universidad Politécnica Salesiana de Quito.
- Save the Children | Uganda. (s.d.). Save the Children | Uganda. Recuperat 13 febrer 2024, de <https://uganda.savethechildren.net>
- Solís Pérez, M., i Juárez Flores, P. (2023). La poética del agrado: Un proyecto de danza relacional y artefacto de resignificación femenina. *Revista culturales*, 11(Vol. 11. 2023), 1-31. <https://doi.org/10.22234/recu.20231101.e738>
- UNICEF Uganda Annual Report 2020 | UNICEF Uganda. (2021, abril 16). <https://www.unicef.org/uganda/reports/unicef-uganda-annual-report-2020>
- Walker, A., i Kulkarni, K. (2021). Role of Women in Economic Development: A Comparison of the Development Trajectories in Ethiopia and Uganda. *The Journal of Developing Areas*, 55. <https://doi.org/10.1353/jda.2021.0026>
- Yadav, S. (2023). *History of Political Empowerment of Women in Uganda*. 5(2). Ph.D. Scholar, Jawaharlal Nehru University, New Delhi

10 ANNEXOS

ANNEX 1: Taula d'anàlisi de material documental, literari i audiovisual

	La Reina de Katwe	El sueño de África	Espanoles por el mundo	Entrevista a Rosebell Kagumire
Religió	Cristianisme	Cristinanime i islam	cristianisme (62% catòlics) també molts protestants. Diumenge de missa. Missa espai de reunió, de cant i de ball. Es viu amb més emoció i amb festivitat. Persones viuen molt disperses, llavors missa moment de trobar-se.	Se sol fer diferenciació entre cristianisme i islam, pero també existència de moltes espiritualitats africanes indígenes. Aquestes van sobreviure a la colonització. Diversitat espiritual.
Estructura familiar	Tota la família es fa càrrec dels germans. Llocs d'oci majoritaris de nois (futbol). Mancances econòmiques (no poden pagar ni el metge). Totes les famílies tenen pèrdues (fills, marits, mares..)			La pobresa, l'educació o la història familiar marquen la diferència. (Va més enllà d'entorn rural o urbà)
Fills	Bon vincle mare-fills/es.		mitjana de 6,8 fills per dona.	

	Mares molt dures, però vincle afectiu. Famílies amb molts fills i de diferents edats.		(la més alta del món). Alta mortalitat infantil – moltes malalties. Gairebé totes les famílies tenen fills que han mort.	
Comunitat	Es coneixen entre tots/es, però és pura supervivència. Tot i això la comunitat té molta força. El fet que una persona katwe guanyi enorgulleix tot el barri. I al mateix temps l'acompanyen en aquells moments necessaris per donar suport.		64% de la població té accés a l'aigua potable. cases de fusta o fang amb sostres de llauna. No hi ha latrines ni aigua corrent en la majoria de cases. Persones ugandeses molt hospitalàries i agradables	Un dels llocs més diversos del planeta. Àfrica: 2.000 ètnies diferents. Diferents creences i formes de vida. Totes elles viuen en harmonia.
Organització administrativa			institucions privades son les que funcionen.	Àfrica com molts altres països d'Europa, està davant una reacció violenta contra les dones.
Festes	Dansa i música molt present.		música i balls ètnics molt importants. Diferents balls i musiques depenent de l'ètnia.	
Vida	Molt difícil		Llac Victoria	

quotidiana	sortir de Katwe. Moltes famílies sense educació i tampoc poden donar-la als fills/es.		important per la pesca. Sou mitjà Uganda: 40 euros mes. Anglès llengua oficial però es parlen més de 40 llengües. Uganda va ser protectorat de Londres des de 1894 fins 1962. Persones ugandeses molt hospitalàries i agradables. 80% de la població ugandesa es dedica a l'agricultura. Tenen suficient menjar però les ajudes humanitàries els porten menjar cosa que no ajuda als comerços locals. Molt potencial productiu i no és depenent del govern. 35% de les famílies viuen per sota de les línies de la pobresa. Diferents tribus tenen diferents tasques. Tribu de la llet. La vaca forma part del prestigi social.	
------------	---	--	---	--

			És important pel dot. Per tant, ningú vol vendre tot el seu ramat de vaques fer exportar carn. Molt SIDA a Uganda. Important al ràdio com a mitjà d'informació. (no arriben diaris ni internet a tot arreu) Informació important per la lluita contra la pobresa. Música per tots els llocs. Esperança de vida Uganda 51 anys.	
Paper de la dona	Dona com a pilar principal de la família. Treballa i intenta guanyar-se la vida per la cura dels fills.		encarregades de la producció de coto i cafè. (90% de les exportacions). Importància de mantenir i guardar les llavors. Mare qui atén als nens/es. La dona africana és qui sosté el país però no te cap dret gairebé. Només té dret a treballar. Quan marit mor, li treuen la casa a la	La dona d'Uganda no és igual a la de Sud Àfrica tot i que hi ha harmonia en la diversitat. La història ha estat sempre explicada des de la visió dels homes. Ells han explicat i han pres les decisions per dones. Tot ha estat decidit per ells. Des de la família, l'Estat, l'església o la mesquita.

			dona. 30 cent el mes per les infermeres ugandeses.	També com havien de ser les dones. Importància de crear plataformes de mitjans on les dones puguin reivindicar els seus drets, llibertat, el que vulguin ser i el que representen. Es veu a la dona com a mare al servei del que faci falta. Se l'encasilla sota un rol i no se la veu com un conjunt. No s'ha analitzat paper històric de la dona i no es valora tot el treball domèstic que hauria de ser remunerat. Dones africanes també tenen veu en alguns àmbits. Espais culturals on poden prendre decisions. Important reconèixer l'escletxa digital i relacionar-la amb el gènere. Les dones tenen molt
--	--	--	---	--

				menys accés als foros i eines digitals que els homes. - Violència sistèmica. Accés internet permet més oportunitats a les dones. Les poques dones que ocupen les xarxes són atacades i creen por a ocupar el món online.
Paper noies adolescents	Prostituir-se com a forma de guanyar-se la vida i aconseguir diners. Adolescents noies ja no van al cole. Es fan càrrec de la llar i dels seus germans. Comencen a adquirir el rol de dones. No poden ser adolescents/joves. Responsabilitat de mantenir la família i ajudar econòmicament. Adolescents arriba a una edat que ja tenen nois al darrere, se'ls			Moltes joves s'enfronten a problemes de salut mental a causa de l'abús a internet.

	acaba la seva joventut? Embarassades – poc coneixement educació sexual. Inseguretat. Per molt uqe no vulguin és cíclic i és una roda molt difícil de sortir-ne.			
Educació	No tots els nens i nenes s'ho poden permetre. Més nens que nenes a l'escola. Nois han de ser superiors a les nenes (s'ofenen quan perden contra una dona) i les nenes demanen disculpes. Falta de creença que ella pugui vèncer a un noi. També inferioritat per classe social - marca el fet d'anar a l'escola.		ESCOLA PRIMÀRIA OBLIGATÒRIA I GRATUÏTA (el que crec que no és gratuït es els llibres i uniforme, per això no es accessible a tothom). Escoles públiques molt faltades de recursos. En el camp nens han d'ajudar a construir escola. Escola privada on porta nens (Música para salvar vidas): 150 euros el trimestre	

ANNEX 2: Taula d'anàlisi d'iniciatives socials i artístiques a Uganda

INICIATIVA	Objectiu	Projectes per les adolescents	Paper de les arts	Metodologia de treball	Impacte
Nzuri Daima	Transformació social de l'Àfrica Oriental, sobretot centrada en la infància.	Microcrèdits per a les dones. Cor Safari, Circ per combatre suïcidi juvenil i la Ràdio Hope, entre d'altres (per a nens/es i adolescents)	Arts com a eina de treball, de sanació emocional i com a eina per obrir camins i unir diferents persones.	No s'utilitza les arts per a tots els projectes, però si en la majoria. Per una banda, les arts són vistes com a eina d'adquirir habilitats i poder sostenir-se econòmicament. Per altra banda, les arts són utilitzades per crear ponts i poder fer un treball més comunitari i d'integració social.	apoderament, confiança, sostenibilitat i creativitat. Obrir ment i nous camins, benefici econòmic d'alguns projectes per educació dels participants
Música para salvar vidas	Projecte integral d'ajuda, rehabilitació, educació i recolzament fins a la independència digne del jovent de la jove.	No hi ha un projecte específic per a noies adolescents. No obstant, hi ha diferents grups mixtes de dansa i música.	S'utilitza la música, la dansa i les arts per restaurar la dignitat dels i de les nenes i joves	La dansa com a oportunitat d'adquirir habilitats i poder fer espectacles. Tot i això, també es veu la dansa i la música com a mitjans per adquirir un millor benestar dels i de les joves i poder aconseguir els seus objectius	Gran nombre de joves independitzats amb estudis i treballant.

				professionals	
Women Rising for Africa	Empoderament de les dones, mobilitat segura, inclusió de gènere i laboral, adquisició d'habilitats per una independència econòmica i millor qualitat de vida.	Projecte només per elles: WOW (women on wheels)	Conduir una moto com un art - via de independència econòmica i millora qualitat de vida	Se'ls ensenya a conduir moto per tal de poder de crear una nova oportunitat laboral i contribuir a la comunitat. A més, també se'ls ensenya defensa personal, primers auxilis, coneixements economia i planificació familiar.	
ELA	Millorar les habilitats cognitives i no cognitives de les noies adolescents	Destinat a noies adolescents d'entre 13 i 20 anys	Arts com a mitjà de treball per aprofundir en els diferents cotinguts. S'utilitza: la lectura, el teatre, la dansa, la música i el joc lúdic	Ensenyament d'habilitats sobre la quotidianitat, així com d'altres per guanyar-se la vida. Es treballen aspectes a tenir en compte pel correcte desenvolupament: planificació familiar, salut, economia, etc.	impacte positiu en termes econòmics, comportament, salut, ingressos i aspiracions.
Street Lights	Empoderar nens, nenes i adolescents del carrer a través de l'art	Projecte per mares joves. Ensenyen a cosir per poder treure algun	Arts com a via de sortida de la pobresa i com a possibilitat	Tot i que hi ha diferents projectes, la majoria estan centrats a	Empoderament, incorporació mercat laboral.

		benefici econòmic i sortir de l'extrema pobresa. En un barri marginal de Kampala	de generar oportunitats laborals.	l'ensenyança d'alguna tècnica artística per tal de poder trobar una feina o una habilitat que pot ser útil per sortir de carrer.	
--	--	--	-----------------------------------	--	--

ANNEX 3: Guions Entrevistes

GUIÓ ENTREVISTA 1 - Professionals i persones que treballen al context

- A quin context d'Uganda trebal·leu?
- Quin és el públic amb qui majoritàriament destineu els vostres projectes?
- Quina és la situació de les dones dins del context?
- Quina és la principal font de subsistència d'una família?
- Com és el recorregut d'una nena des que neix fins a la vida adulta?
- De quina manera són vistes i valorades les dones dins la seva comunitat?
- Quina és la situació de les noies adolescents dins del context?
- Quines són les seves obligacions i responsabilitats?
- Com és un dia normal d'una adolescent ugandesa dins d'aquest context?
- Quines creus que són les principals dificultats d'aquestes noies?
- Quina creus que és la principal necessitat d'aquestes noies?
- Tenen les noies algun espai on trobar-se i reunir-se?
- Quins tres aspectes consideres positius del context i la comunitat? I quines tres aspectes els consideres negatius?
- Quin paper té la dansa dins la comunitat?
- La dansa i les arts poden beneficiar al benestar a les persones?
- Quins beneficis creus que poden aportar aquestes a les noies adolescents?
- Quins aspectes claus consideres que ha de tenir un projecte perquè motivi i aporti beneficis a la comunitat?
- Creus que les noies adolescents estarien interessades en participar a un projecte de dansa?
- Quina creus que han de ser les característiques d'un projecte per tal que aquest pugui generar un impacte dins la comunitat i sigui viable?

GUIÓ ENTREVISTA 2 - Adolescents o noies criades a Uganda

- A quin barri vas néixer?
- Com són les condicions d'aquest barri?
- Com són les condicions del barri on vius actualment?
- Què fas en un dia normal?
- Quines són les teves aspiracions de futur?
- Com et veus d'aquí 3 anys? I d'aquí a 7?
- Què implica ser noia al teu país?
- Creus que els nois tenen més facilitat per aconseguir els seus objectius?
- El fet de ser mare dificulta tenir feina? Moltes noies l'han de deixar un cop es queden embarassades?
- Tens algun noi o noia que admires com a referent? Per què és el teu referent?
- Quines creus que són les principals preocupacions de les noies de la teva edat? I les teves?
- Quines tres coses t'agraden més del teu país i la teva comunitat? I quines tres coses t'agraden menys?
- Quins canvis faries al teu país per aconseguir allò que vols?

- Tens algun lloc per reunir-te amb altres noies de la teva edat per expressar necessitats, dubtes i preocupacions?
- I t'agradaria poder tenir un espai potser amb algun adult referent per tal de poder compartir necessitats i dubtes, que no sigui l'església?
- Quin és el tema que consideres que és de més interès entre les noies de la teva edat?
- La dansa forma part del teu dia a dia?
- Què és per tu la dansa i la música?
- La dansa i la música aporten beneficis a les persones?
- En cas de fer un projecte per a noies adolescents com tu a través de la dansa, què t'agradaria que tingués aquest projecte? Què t'agradaria treballar?
- Podria funcionar a Katwe?

ANNEX 4: Taula d'anàlisi entrevistes

ADOLESCENTS					
	NECESSITATS /DIFICULTATS	ESPAI DE TROBADA	SITUACIÓ	ASPIRACIONS	PREOCUPACIONS NOIES
LAURA	estudiar per prosperar i no perpetuar el model existent fins ara.	ESGLÉSIA O CARRER	Combinen l'escola amb les tasques a casa o cuidant els germans. Si no segueixen estudiant, no tenen futur. Les que estudien pode anar fins i tot a la universitat i buscar-se un futur més estable. Durant la pandèmia també es va dir que van quedar molt exposades a la violència dins l'entorn familiar. no tenen accés a recursos i si no estudien no tenen possibilitats.		

SAMANTHA	saber o entendre quins són els teus objectius i buscar la manera per aconseguir-ho i fer que passin. Necessitem saber qui som i no voler tot el que fan els altres. I saber realment el que volem individualment	ESGLÉSIA . M'AGRADARIA PODER COMPTAR D'UN ESPAI AMB ADULTS QUE ENS PUGUIN ACONSELLAR	Significa complicacions perquè el meu país té molta llibertat però moltes desigualtats. Els rics son molts rics i els pobres molt pobres. Per una noia tenir èxit presenta moltes dificultats. Moltes noies d'aquí marxen a treballar fora com a Dubai, perquè aquí per tenir una bona feina és molt difícil. Els homes s'ho emporten tot. En moltes ocasions per aconseguir feines has de tenir relacions sexulas amb els jefes. També hi ha molta corrupció i moltes vegades et fan fora sense cap motiu, només perquè en volen una altra. Un altre problema, és que les feines es donen per contactes. A les famílies més pobres, és molt normal la prostitució o tenir sugar daddys, o anar a hotels per anar a dormir amb homes blancs per aconseguir diners. També hi ha organitzacions aquí que agafen aquestes noies de forma consentida prometent que tindran una feina a un altra país, però un cop allà, les deixen allà sense res on ningú les coneix	M'agradaria tenir un bona feina del que estic estudiant, però al meu país no tot funciona com hauria de funcionar. Per mi la dansa és una bona oportunitat perquè és algo que és una habilitat i tothom necessita entreteniment i per tant, pot ser una bona oportunitat per guanyar-me la vida. M'agradaria ser una persona amb èxit en el camp de les finances. De fet estic a punt d'acabar el meu grau. Però amb la meva vida musical, crec que puc arribar més lluny.	les preocupacions crec que depenen de l'estil de vida i el nivell econòmic de la família: PASSAR-S'HO BÉ, AVENTURAR-SE, ALTRES ESTUDIAR, ALTRES CASAR-SE I TENIR FILLS...
-----------------	---	--	--	---	---

JARA	Crec que la menstruació i el fet de no sentir vergonya de tenir-la i entendre que no tens un problema, que és natural. Menstruació, els vàters, la higiene, ensenyar sobre com portar tot aquest tema i la higiene en aquest moment. Com usar compreses, el dolors, etc. Educació sobre això crec que és necessari. (TOT I AIXÒ CONSIDERA E. SEXUAL S'HA DE FER A CASA)	Ara hi ha molts programes que fan aquestes coses de mentoritzar també a noies per guiar-les una mica i ajudar-les.	Depèn del que vols i d'on neixes. Ser noia significa reptes, treball dur, lluitar molt per complir els teus somnis. Sí que és veritat que com a nena encara tens el rol de la dona, de cuidar familiar, però han canviat coses amb l'educació. Les dones són més fortes i poden fer el mateix que els nois. Ha canviat realment. Dins del camp professional crec que les dones estem creixent. En l'àmbit privat encara estem molt presents.	les noies ja no tenen aquestes aspiracions només de ser mares o casar-se. La gent vol ser millor i viure una millor vida. Ara tothom vol seguretat i no crec que la gent jove ara consideri tenir una família en el moment que estan vivint. MÉS INSPIRACIÓ I ALTRES MODELS. DEPEN DE LA FAMÍLIA TAMBE	
-------------	--	---	---	---	--

MARK	Moltes d'elles són violades, robades i tenen molt poca seguretat. També la policia les detenen en moltes ocasions quan s'estan prostituïnt i llavors han de pagar fiances molt altes per sortir. Que s'empoderin i ensenyar-els-hi què és moral i immoral. Els nens i les nenes han de ser nens i nenes. Per això, cal treure'ls de les temptacions i tots aquests problemes per poder créixer de forma sana i conèixer allò correcta i incorrecta. Anar a l'escola crec que és una de les grans necessitats per prevenir tot això perquè sinó es reproduïx la roda i des de l'organització també ens és molt difícil actuar.	Elles estan per les cases i els carrers. Estaria molt bé que en tinguessin per elles i crec que estarien interessades en poder-ne tenir un.	Moltes dones, sobretot de ben joves, ja acaben en la prostitució. Intercanvien sexe a canvi de diners i poder aconseguir menjar. Hi ha un gran nombre de mares adolescents. Les nenes des de ben petites ja fan feines domèstiques netejant, cuidant dels germans. També van a l'escola si tenen l'oportunitat. Llavors, els 15-20 anys entren com en l'etapa de la immoralitat i moltes d'elles esdevenen mares. Llavors la seva vida com a dones es resumeix en fer el menjar i cuidar els seus fills.		
-------------	--	--	---	--	--

STEPH	Amb els canvis del cos i el període, no es poden permetre tenir compreses cada mes, un problema que les limita en la seva vida, alguns projectes intenten treballar en això, però es un gran repte i no és gens fàcil perquè no hi ha una bona higiene en tot el barri. Els lavabos estan bruts i la sanitat no és gens bona. És molt fàcil que agafin malalties El gran problema és que tampoc tenen temps de parlar a casa, ni amb els pares. No hi ha temps de parlar dels sentiments, aspiracions de futur... el fet de participar als projectes, els dones aquest espai de pensar què volen, expressar el que senten, descobrir talents i llavors pot generar el canvi.	Es bo focalitzar-nos amb elles però també tenir espais amb ells perquè existeixen conjuntament. Però també a vegades pot ser difícil accedir a les noies, moltes famílies no donen tanta importància a les necessitats d'elles. Llavors, pot estar bé	Molta prostitució, Quan comencen a ser adolescents veuen que ja no poden ballar, perquè tenen més pressió sobre el que pensaran els nois. Intentem involucrar als pares d'aquestes adolescents per mirar de convèncer-les si poden continuar al projecte, també portem especialistes com psicòlegs perquè parlin amb elles. No utilitzem tot el dia per ballar, podem programar un horari per portar gent que les inspiri o els sensenyi sobre higiene, educació sexual, canvis del cos, inspirar-les en diferents aspectes. etc. Moltes noies, intenten sortir d'això buscant nois que els hi puguin pagar i s'acaben prostituïnt. Moltes noies acaben agafant malalties de transmissió sexual i problemes de salut. Les noies tenen el paper de quedar-se a casa i fer el treball domèstic, ajudar a la mare. S'han de concentrar en cuidar a la família. Quan la família només hi ha la mare, i aquesta ha de sortir per guanyar-se la vida, tota la responsabilitat cau en la noia adolescent. És un repte per aquestes noies que han de fer tot això, després també comencen a deixar els projectes perquè tenen totes aquestes responsabilitats a casa. Però també pels valors que hi ha a Àfrica, també tenen menys privilegis que els nois en gairebé tots els àmbits: educació, treball, entreteniment...		
--------------	---	--	---	--	--

			Intentem empoderar a les noies, però a vegades és difícil trencar amb aquestes tradicions i costums, quan intentes que siguin més independents i tornen a la seva comunitat això ho veuen com una rebel·lió i ho tallen de cop		
SUSANA	Estudiar i aconseguir diners per seguir estudiant en tots els nivells. També a primària però sobretot a l'ESO. Les que arriben a secundària son una minoria. Moltes quan acaben primària ja es casen o es queden embarassades. Poc a poc les nenes van expressant les seves necessitats. Està canviant però lentament També l'educació: la capacitat de valorar-se i de veure que elles poden gestionar-se i tenir aquest empoderament. El pensament actual és que tots els diners van per la família.	DIRIA QUE NO	Les nenes ajuden a casa i venen coses petites i de més adolescents fan tasques de la llar: rentar roba, anar a buscar coses..., i de grans són les que produeixen això que venen els nenes, també cuinen, cuiden de la llar i fan les tasques. Algunes també baixen a la capital i treballen en petites feines o venent pels carres. Totes les dones de Katwe treballen. Durant la pandèmia va ser terrorífic: van haver-hi molts embarassos per part de sugar daddy's. Les adolescents tenen la situació bastant igual com el de les dones adultes, però hi ha aquesta situació extra també (violència, sugar daddy) A canvi de sexe els donen diners però és misèria. Després un cop embarassades es desentenent totalment.		

MIREIA	Trencar amb la tradició de que la nena un cop té la regla passa a ser un objecte. S'hauria d'assegurar que tinguin aquest període de llibertat. La noia mai viu sola. Passa de viure a casa amb la família a viure amb el marit. També deixar clar que la dona pot seguir el mateix camí que l'home: També tots els reptes de violència sexual entre noies adolescents, embarassos infantils. Fer feina de sensibilització, trencar tabús i tenir un espai on poder compartir, preguntar i parlar. El fet de saber i descobrir la pròpia sexualitat. També de coses de parella. També tenir accés a la informació. Hi ha tan tabú que la mateixa noia no sap els seus drets (denúncies, si es casa divorci, propietats, violència). Crear espais per elles, on generar espais on conversar i compartir aquestes informacions.	no espais. Espais de desfogar-se, però no rebre informació	El període d'adolescència és molt més curt. Passes de ser nena a adulta de cop. De seguida et trobes en la mateixa situació que les dones adultes. De seguida es casen i ja han d'assumir totes les responsabilitats. Et perds l'època d'adolescència. A la capital sí que hi ha més joventut però a les zones rurals és més curta aquesta etapa.		
---------------	---	--	--	--	--

ROSA			Les noies es casen joves i tenen fills. També hi ha un índex molt alt de SIDA. Això fa que el marit les deixi tot i que les han infectat ells en molts casos. Per tant, hi ha un gran nombre de dones joves soles criant fills. La dona no té drets tampoc pot demanar préstec al banc. Ara comencen noves generacions a empoderar-se i a canviar de mentalitat. Però és ara que es comença a fer aquest canvi. Uganda és un dels països més joves. L'esperança de vida és molt curta i hi ha molta natalitat. Les noies sobretot duen a terme tasques familiars. Una de les grans diferències amb el context occidental és que s'ajuden molt a nivell familiar.		
------	--	--	---	--	--

SARAH	A nivell d'educació, les adolescents són les últimes que tenen accés a l'escola. Les noies que sí que van a l'escola durant la menstruació perden l'escolaritat perquè no tenen accés a productes d'higiene íntima. Moltes utilitzen fulles. Llavors cada més falten una setmana quan tenen la regla. L'educació i l'abús sexual. Tenen milions de necessitats. La corrupció i la cultura està tan marcada que és molt complicat trencar amb això. Hi ha moltes necessitats bàsiques. El dret humà, la higiene personal, conèixer el propi cos, molta falta d'informació nutricional, vida sexual, etc. L'educació ajuda que arriba no és suficient.	Quan cuinen (els pobles), quan estan al camp, és l'espai que s'uneixen. L'església també és un lloc de reunió. A la ciutat és més difícil. Tenen l'església. Estan tan condicionats que la fe és al que més s'aferren.	També cal parlar de molts abusos sexuals inclús dins de les escoles per part dels professors. . Les dones són les últimes a nivell legal. el matrimoni és molt avançat (12/13 anys) i és molt comú el casament per conveniència Totes. Com si fossin dones adultes. A partir dels 6-7 anys ja comencen a cuidar dels germans, fer menjar, etc. La mare està plantant en l'agricultura (zona rural), llavors les nenes ja han d'adquirir aquest rol. A la zona rural també. Per exemple, per anar a buscar aigua també ho fan les nenes i les adolescents i els nens.		
--------------	--	---	--	--	--

COMUNITAT					
	POSITIUS	NEGATIUS	VISIÓ DE LA DONA	SITUACIO FAMILIAR	
LAURA	persones acostumades a compartir, a ajudar-se entre elles i a sobreviure. La nostra comunitat és evangelista i això fa que l'església sigui un punt molt important. La fe és el seu motor	educació poc evolucionada, on aspectes bàsics no es consideren sobretot en les dones. L'accés a una educació sexual, la prevenció de la violència sexual. No tenen un ofici, molts homes no treballen, no troben una feina i si la tenen no els arriba per viure en unes mínimes condicions.	Són respectades, crec que sustenten la família a molts nivells, quan són abandonades pels seus homes, han de carregar amb tot.	Les famílies vulnerables sovint no tenen feina i sobreviuen amb el dia a dia en negocis de diferents tipus.	
SAMANTHA	LLIBERTAT, AMOR, TREBALLADORS	DISCRIMINACIÓ, TRIBALISME, CARELESSNESS		Les dificultats són molt més elevades per una família pobre. Moltes d'elles no els poden alimentar i els han de donar o portar a orfenats, però altres es tornen més fortes i més focalitzades perquè tenen a algú a qui cuidar i volen generar un canvi: no volen que visqui el mateix que han viscut elles.	

JARA	CASA: COMUNITAT DE SUPPORT, EDUCACIÓ, LA GENT	RESPONSABLES PODER, CORRUPCIÓ I EGOISME, ART POC RECONEGUT, DESIGUALTATS	La gent ja no pensa que les dones s'han de quedar a casa. Ara ha canviat i també les veuen que poden treballar. Almenys a la ciutat .		
MARK	ORGANITZACION S, A PROP CIUTAT, SENTIMENT DE OCMUNITAT	CRIMINALITAT, PROGRAMES PER NOIES, POLICIA I MILITARS FIXACIÓ AMB KATWE	Durant molt temps aquestes no han estat incloses ni involucrades en el desenvolupament de la comunitat. Estan canviant una mica els rols gràcies a les organitzacions i les representacions de dones dins d'aquestes.	Les principals fonts de finançament són el <i>kajoac</i> : anar a la ciutat a netejar altres cases; els <i>hawkers</i> : anar a la ciutat a vendre, normalment begudes, cigarrets, etc. També recollir coses del terra.	
STEPH	WELLCOMING, MÚSICA I DANSA BON ELEMENT PER INFÀNCIA I ADOLESCÈNCIA, GANES DE CANVI	HIGIENE INSUFICIENT, POCA SEGURETAT, US DE TOXICS ENTRE JOVENTUT. DONES MONEDA DE CANVI, MALA VISIÓ	a Àfrica la nena no és tan valorada com el nen. Molts cops quan les nenes han d'anar a l'escola, prefereixen pagar-li als nens.	Les famílies dels suburbis no tenen bones condicions: cases petites en espais molt petits. No poden pagar educació per a tot, aquest projecte paga les taxes escolars per a ells.	
SUSANA	UBUNTU, ACOLLIDA, PROP DE KAMPALA	PROP DE KAMPALA, VIOLENCIA, FACILITAT ACCEDIR BANDES, DROGUES..., POCA CONSCIÈNCIA MEDIOAMBIENTAL	Segueix sent molt masculista. Hi ha molta prostitució i abusos sobre la dona. Sobretot tenint en compte l'alcoholisme i les drogues	NINGU VA SOBRAT, EDUCACIÓ ÚNICA VIA DE CANVI I DE SORTIR DEL BARRI.	

MIREIA	espai comunitari, diferents figures representatives (WIT), població emprenadora	normes socials perjudicials per la dona, situació econòmica, recursos educatius	Fins ara la dona era un objecte. La dona no tenia ni veu ni vot, només estava per fer les coses de casa, tenir fills i donar plaer a l'home i estar al seu servei. Ara sembla que està canviant una mica. La majoria de líders són homes, els representants, a les feines, etc. tots són homes.		el país es troba dividit en regnes i cada regne té un rei, que vindria a ser un líder. Dins de cada regne es parla el mateix idioma i tenen unes tradicions comunes. Nosaltres estem situats al regne de Bosoga. Així doncs, quan busquem perfils per treballar amb nosaltres, mirem perfils del mateix regne, ja que tot i haver moltes coses comunes dins del país, hi ha aspectes tradicionals i de costums que poden variar i és més fàcil si treballadors/es comparteixen aquests aspectes amb la gent destinatària del projecte. Per aquest motiu també, decidim com a organització continuar treballant dins del mateix regne, seguint el mateix perfil de persones amb les que treballem. Tot i tenir llengües diferents entre els diferents regnes, l'anglès és la llengua comuna entre tots ells, ja que les
---------------	---	---	---	--	--

					llengües pròpies algunes poden ser similars i altres molt diferents.
ROSA				Sobretot amb agricultura de subsistència i en fer artesanies. Tenen una vida molt precària.	
SARAH	senzillesa de la vida, naturalesa, bondat i agraïment de la gent	corrupció, mort molt present, educació	Des del punt de vista d'estrangera: no són valorades ni respectades per res. elles només coneixen això i la dinàmica instaurada és com que elles si que senten cert reconeixement però realment no hi ha aquest reconeixement. La dona no és dueña de su cuerpo, la dona hi és per tenir fills i mantenir la casa i ja està. La dona és per estar a casa, però després els homes tenen la dona per follar		

ART I TRANSFORMACIÓ SOCIAL		
	BENEFICIS DANSA	PROJECTE
LAURA	per molts adolescents la dansa els ofereix l'oportunitat de relacionar-se, de compartir, de no estar al carrer. crec que sobretot en el seu cas és terapèutic. Cura moltes malalties de l'ànima. No caure en les dificultats de la vida de les famílies vulnerables, els porta un al·licient i una motivació.	clau és que sigui un projecte que a la llarga sigui sostenible per a ells, que els faci ser autònoms. Ha de ser el suficientment llarg perquè se'l faci seu la comunitat.

SAMANTHA	Per mi dansa és vida. A vegades et trobes en situacions difícils i la dansa i la música t'ajuden, et donen pau, quan em sento insignificant, em fa sentir que sóc la millor fent-ho. La dansa és el meu temps i ningú m'ho pot treure. És com resar, Sempre que tinc una oportunitat ho faig.	M'agradaria ballar però m'agrada molt el fet de parlar amb gent.
JARA	Per mi dansa seria el canvi que vull veure en el meu país també. Dansa és molt més que entreteniments. My happy places. és educatiu, protesta, parla i també permet expressar el que sents. Inspira a la gent. És una eina que pot inspirar, portar el canvi. La dansa té molt més poder perquè no has d'anar a l'escola per aprendre-ho, però ho pots portar a la gent i deixar un missatge. I pel cos també és teràpia. Va bé físicament i mentalment. Has d'estar pendent del què fas i com ho fas, però és terapèutic. Has d'escoltar el teu cos, amb la dansa et permet escoltar el que necessites i és una gozada.	Molta gent ve, agafa informació i s'enva, crec que has d'aprofitar que agafes la informació per fer alguna cosa per tornar-ho a la comunitat i crear aquest impacte amb la gent.
MARK	ha donat esperança entre aquests. PERMET CANVI I VALOR	DONAR SUPORT NENS I NENES - ESPERANÇA. ENSENYAR MÉS ENLLÀ DE LA DANSA, OPORTUNITAT SORTIR DEL BARRI I ENSENYAR A LA RESTA DE LA COMUNITAT. DONAR VALOR. BON PROJECTE PER INSPIRAR NOIES I PREVENIR.

STEPH	M'encanta treballar amb infància i fer servir la dansa per transmetre valors socials, connectar amb el terra, poder connectar amb ells i és quan t'expliquen coses. A Uganda els nens no són gaire amics dels mestres, com a educadors socials hem de connectar amb ells. La música és una bona eina per poder-te acostar amb ells i parlar. A ells els encanta la música i la dansa. Les manté sanes físicament i també poden aprendre grans elements de la dansa com el treball en equip, la coordinació, l'observació, la paciència, etc. A més la dansa, les té ocupades i actives, la qual cosa això va bé per prevenir que s'endinsin en altres actes perillosos i gens saludables com la prostitució i la inactivitat. La dansa com activitat fa que moltes noies es trobin juntes en un mateix espai i com a resultat, fer noves amigues, intercanviar idees, compartir problemes, etc. Com un lloc de trobada.	ESTUDIAR NECESSITAT ESPECÍFIQUES, INVOLUCRAR COMUNITAT, FER PARTÍCIOS AUTORITATS LOCALS, SOLUCIONAR PROBLEMES I RESULTATS VISIBLES. AFEGIR ASPECTES A TREBALLAR MÉS ENLLÀ DE LA DANSA: CANVIS CORPORALS, HIGIENE, AUTODESCOBRIMENT..
SUSANA	La dansa és molt present en celebracions i en la quotidianitat, però s'ha de tenir en compte les diferents ètnies que conviuen	

MIREIA	La dansa i la música son molt importants. Es tracta d'una forma d'expressió. Quan hi ha una bona notícia hi ha danses. Està molt present. Sí. poden ser una molt bona estratègia a nivell de sensibilització perquè és algo que ja està dins seu.	Aprofitar i respectar estructures socials que ja existeixen. Per nosaltres és essencial. Quan entres amb una idea nova costa més. Està bé adaptar la idea a allò que ja existeix. És important també treballar el contingut molt adaptat al context. A nivell de sostenibilitat, assegurar que hi ha estructures locals, mesures per assegurar que la gent vindrà i que aquest canvi es quedi i es transmet. projectes llargs, líders locals És important tenir presents els canvis que poden haver-hi i també es va parlar amb les famílies, les que ho van veure bé també són les que més van seguir. Les que no, les van treure del projecte. És important deixar clar els objectius, els horaris, temporalitat. Important presentar-ho sense obviar informació, però buscant formes i mirar discurs perquè no sigui molt agressiu o directa. És important mirar què diem i que no perquè es pugui tractar. També pots parlar amb gent que es dediqui a això.
ROSA		
SARAH	forma d'expressió sobretot per les dones en la majoria dels països africans. Cada un té la seva forma de ball. La dansa sempre està molt present, per connectar, rebre, expressa Pel benestar pot ser molt beneficiós. També permet formar comunitats	El que crec que ajuda a tenir un impacte és que aconseguieixis trobar a algú local que ja tingui algunes habilitats en dansa i que pogueu treballar conjuntament. El fet de ser de la comunitat pot transmetre millor el que vols transmetre i crear millor impacte dins la comunitat. Així garanteixes bona integració dins la comunitat i formes part d'aquesta. Si tu vols tenir un impacte has d'entendre la cultura i respectar-la